

D. PAVLI EPISTOLA
AD
GALATAS,

SYRIACE,	ITALICE.
EBRAICE,	HISPANICE.
GRÆCE,	GALLICE.
LATINE,	ANGLICE.
GERMANICE.	DANICE.
BOHEMICE,	POLONICE.

Ex

Dispositione & Adornatione

ELIAE HVTTERI
GERMANI

דְּלִנֹת גִּלְטִינָה:

קְבִלְהוֹן א

וְלוֹס שְׁלִיחָה לֹא
מִן בְּנֵי נָשָׂא וְלֹא
בֶּן־בֶּר נָשָׂא נִלְמָא
בֶּן־יִשׁוּעַ מְשִׁיחָא וְאֵלֶּהָא
אֲבוּהִי הוּא דְּאִקְרִימָה מִן
בֵּית מִיתָה:

*Paulo Apostolo (non già da huomi-
ni, ne per homo, ma per Iesus Christo, e
per Dio Padre, che lo risuscitò da morte.)*

2 וְכִלְהוֹן אֲחֵיהֶם דְּעַמִּי
לְעִנְיָתָא דְּאִית בְּגִלְטִינָה:

*E tutti i fratelli che son con meco, à le
Chiefe de Galatia.*

3 שִׁבְיָתָא עִמְכוּן וְשִׁלְמָה
מִן אֵלֶּהָא אֲפָא וּמִן מְרִו
יִשׁוּעַ מְשִׁיחָא:

*Gratia è pace à Voi da Dio Padre, e
dal nostro Signor Iesus Christo.*

4 הוּא דִּיהִב גִּבְשָׁה תִּלְהָ
תְּשִׁיחֵן דִּיבְשָׁתָּ מִן עֲלִמָּה
הֵנָּה בִּישְׁמִי אֵלֶּהָ אֵלֶּהָ
דְּאֵלֶּהָ אֲבוּ:

*Il quale ha dato se stesso per li nostri
peccati, per traver fuore del maluagio se-
colo presente, secondo la Volontà di Dio è
Padre nostro.*

5 דְּלֹה שׁוּבְתָא לְעֵלְמָ
עֲלִמִין אֲמִין:

*A cui sia gloria in sempiterno, A-
men.*

6 מְתַדְמַר אֲנָה אֵיכְנָה
בְּעֵצֵל מְתַהֲפְכִין אֲנִתִּין מִן
מְשִׁיחָה הוּא דִּיבְרָכִין ב
בְּשִׁיבְתָּה לְסִבְרִיתָה א
אֲחֵרְתָה:

*Io mi maraviglio che lasciando colui
che v'ha uenuto chiamato per gratia, cioè
Christo, Voi sieste costesto trasferiti ad
qu'altro Euangelio.*

הַשְׁלִיחַ אֶל־גִּלְטִינָה:

נ

וְלוֹס שְׁלִיחָה לֹא מְאֻנְשִׁים
וְלֹא בִּידֵי־אָדָם כִּי אִם
בִּידֵי־יִשׁוּעַ הַמְּשִׁיחַ וְאֵלֶּהִים
הָאֲבִי הַתְּקִיִם אוֹתוֹ מִמֵּיתִים:

PAVLO Apostolo no de los hombres, ni por
hombre, mas por Iesus el Christo, y por Dios
el padre, que lo leuantó de los muertos.

2 וְכָל אֲחֵי אֲשֶׁר עִמִּי בְּקִהְלוֹת
גִּלְטִינָה:

Y todos los Hermanos que estan conmigo, à
las Iglesias de Galacia.

3 הַחֲנִנָה לָכֶם וְשָׁלוֹם מֵאֵלֶּהִים
אֲבִי אֲדִינֵנוּ יִשׁוּעַ הַמְּשִׁיחַ:

Gracias ayays y paz de Dios el Padre, y del
Sennor nuestro Iesus el Christo.

4 הַנּוֹחַן אֶת־נַפְשׁוֹ עַל־חַטְאֵיהֶם
לְהַצִּילָם מֵעוֹלָם רָע הַזֶּה בְּרִצּוֹן
אֵלֶּהִים אֲבִינֵנוּ:

El qual se dió à si mismo por nuestros pecca-
dos para librarlos de este presente siglo malo,
conforme à la voluntad del Dios y padre nuestro:

5 אֲשֶׁר לוֹ כְּבוֹד לְעוֹלָמֵי
עוֹלָמִים אָמֵן:

Alquales la gloria por siglos de siglos: A-
men.

6 תִּמְהַלֵּי כִי־בִרְגַע תְּשׁוּבוּ
לְאַחֹר מֵאֲשֶׁר קָרָא אֲתֶכֶם בְּתַחֲנִת
הַמְּשִׁיחַ אֶל־בְּשׂוּרָה אַחֲרָה:

Estoy marauillado de que tan presto hos ay-
ays traspassado del que hos llamó à la gracia del
Christo, à otro Euangelio:

ΠΑΥΛΟΣ ΠΡΟΣ ΓΑΛΑΤΑΣ
Επιστολή

ΚΕΦ ΑΛ. α.

ΑΥΛΟΣ ΔΟΥΛΟΣ ΧΡΙ-
ΣΤΟΥ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙ-
ΣΤΟΥ, ΕΝ ΔΕ ΔΙ
ΑΒΡΑΑΜ, ΕΙΛΑΘΕ
ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ, ΚΑΙ
ΤΗΣ ΤΩ ΙΟΥΔΑΙΣΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΧΑΡΙ-
ΤΟΣ.

PAVL Apostre (non point de par
les hommes, ni par homme, mais par
Iesus Christ, & par Dieu le Pere qui sa
ressuscité des morts.)

2. Καὶ οἱ συν ἡμοῖ πάντες ἀδελ-
φοί, τῆς ἐκκλησίας τῆς γαλα-
τίας.

Et tous les freres qui sont avec moi,
aux Eglises de Galatie:

3. Χάρις ἡμῖν εἰς πάντες χρό-
νους πατρὸς, καὶ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ
χριστοῦ.

Grace vous soit & paix de par Dieu
le Pere & de par nostre Seigneur Iesus
Christ:

4. Τοῦ δόντος ἑαυτοῦ περὶ ἡ-
μῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν, ὅπως ἐξέλ-
ηται ἡμᾶς ἐκ τῆς αἰωνίου κ-
αταρατῆς, κατὰ τὴν θέλησιν τοῦ
πατρὸς ἡμῶν.

Qui s'est donné soi-mesme pour
nos pechés, afin que selon la volonté de
Dieu nostre Pere il nous retirast du pre-
sent siècle mauuais.

5. Ὡς ἡδοξά τοις αἰῶσι τοῦ
αἰῶνος. ἀμήν.

Auquel soit gloire aux siecles des
sicles, Amen.

6. Θαυμάζω ὅτι ὅτι ταχέως
μετατίθησθε ἀπὸ τῆς καλίσσης
ἡμῶν ἐκ χάριτος χριστοῦ, εἰς ἑτέρον
εὐαγγέλιον.

Je m'esbahi qu'en delaisant celui
qui vous auoit appelés par grace, alla-
uoir Christ, vous estes soudainement
transportés en vn autre Euangile:

L. Paulus

AD GALATAS.

CAP. I.

PAVLVS Aposto-
lus non ab homi-
nibus, neque per
hominem, sed per
Iesum Christum, & Deum
Patrem qui suscitavit eum a
mortuis.

Paul an Apostle (not of men nei-
ther by man, but by Iesus Christ
& God the Father which hath
raised him from the dead.)

2. Et qui mecum sunt om-
nes fratres: ecclesiis Gala-
tiz.

And all the brethren which are with
me: unto the Churches of Galatia.

3. Gratia vobis & pax a Deo
Patre nostro & Domino Ie-
su Christo.

Grace be with you / & peace from
God the Father / and from our Lord
Iesus Christ.

4. Qui dedit semetipsum
pro peccatis nostris, ut eri-
peret nos de presenti secu-
lo nequam, secundum vo-
luntate Dei & patris nostri.

Which gave him selfe for our sin-
nes, that he might deliuer vs from this
present euill worlde according to the
will of God euen our Father.

5. Cui est gloria in secula
seculorum, Amen.

To whom be glorie for euer and e-
uer / Amen.

6. Miror, quod tam cito
transferimini ab eo qui vos
vocavit in gratiam Christi,
in aliud Evangelium.

I maruile that ye are so soone re-
moued away vnto another Gospell /
from him that had called you in the
grace of Christ.

An die Galater.

Das I. Capitel.

Paulus ein Apostel /
nicht von Menschen / auch
nicht durch Menschen / sondern durch
Iesum Christ / vnd Gott den Vatter /
der in aufferwecket hat von den Tod-
ten.

Paulus ein Apostel / iche aff Menisten / oc iche for-
medelst Menisten / Men ved Ihesum Christum /
oc Gud Fader / Som hannem opvæccet fra de Døde.

2. Vnd alle Brüder / die bey mir sind.
Den Gemeinen in Galatia.

De alle Brødre / som ere hofmig. Guds Menig
hed i Galacia.

3. Gnade sey mit euch / vnd Friede
de von Gott dem Vatter / vnd vnserm
HERRN Iesu Christi.

Naad vere mer eder / oc Fred aff Gud Fader / oc
vor HERRN Ihesu Christo.

4. Der sich selbst für unsere sünde ge-
geben hat / daß er uns errettet von die-
ser gegenwertigen argen Welt / nach
dem willen Gottes / vnd vnser Vaters.

Som gaff sig self for Vore synder / At hand vilt
de frelse Oss fra denne naruerendis onde Verden / Eff-
ter Guds vilie / oc vor Faders.

5. Welchem sey ehre von ewigkeit zu
ewigkeit / Amen.

Skilcken vere ære fra tuighed til euighed / Amen.

6. Mich wundert / daß ihr euch so
bald abwenden laßet / von dem der
euch beruffen hat in die Gnade Chri-
sti / auff ein ander Evangelium.

Jeg vnder / At i lade eder saa snart affuende fra
den / som kaldede ederi Christi Naade / til et ander Eu-
angelium.

f Galatuom.

Kapitola I.

Avel Apostol / ne ob
lidij / ani strze Chto-
wsta / ale strze Gęsi-
ste Krysta a Boga O-
cie kęci gę wstęsił z mę-
rch.

Avel Apostol nie ob ludzi /
ani przez człowieka / ale przez
Jezusa Krystusa / y Boga O-
jczygo go wzbudził z martwych.

2. Y ty kęciż semnau gsau
wstęni bratni / Chrystym
Galatstym.

A wstęcy bracia ktorzy sa ze-
mna / Kosciolem Galatstym.

3. Milosi wam a pokoz od
Boga Ocie a Pana naszego
Gęsi Krysta.

Laska niesz wam bedzie y po-
koz od Boga Ojczy y Pana nasze-
go Jezusa Krystusa.

4. Kierżto wydal sebe same-
ho za hęcih nasze / aby nas
wytřił z tohoto Swęta ne-
slechemęho / wedle wile Bo-
ga a Ocie naszego.

Atory samego siebie wydal za
gęcih nasze / aby nas wytřił z to-
różneyhogo swęta złego / wedle
woley Boga y Ojczy naszego.

5. Kierżmużto kęsia chwala
na węky wękw / Amen.

Kierżem niesz bedzie chw-
la na wieki wiekow. Amen.

6. Diwim se tomu / że tak
rychle vchylili gęte se od toho
(kierż was powolał k milosti
Krystowej) k gętinu Ewan-
gelium.

Diwim se iż opuścili gęte
go ktorzy was był wzwal ku laskę
Krystowę / tak prętko bywacie
przeniesieni do inşey Ewan-
gelij.

א
7 אִינָה דְלִי אִיתִיהָ
אִלֵּא אִיךְ אִנְשָׁא הוּא אִיךְ
דְּדִלְחִיו לְכוּ וְצִבּוּ
דִּישְׁתַּלְפִּין סְבָרְתָּה
דְּמִשְׁתִּיהָ :

Il che non è altro, senon che sono alcuni che se disturbano, e vogliono pervertire l'Evangelio di Christo.

8 אִיךְ אִינָה דְלִי אִיתִיהָ
מִלֵּאכְרָה מִן שְׁמִינָה
יְסַבְּרִיוּ לְבָר מִן מִלֵּא
דְּסַבְּרִיכוּן יְהוּא חֲרָם :

Or se noi medesimi, o un Angelo dal cielo & euangelizà altramente di quello che noi habbiamo Euangelizato, sia anathema.

9 אִיכְנָא דְמִן לִיקְרָם
אִמְרַת וְהִשָּׂא תוֹב אִמְרָה
אִנָּה דְהוּא אִנְשָׁא מִסְּבָר לְכוּ
לְבָר מִן מִלֵּא דְקַבְּלָתוֹן
יְהוּא חֲרָם :

Come prima habbiam detto, dinuovo dico anchora, Se alcuno & euangelizà altramente di quello che voi hauete riceuuto, sia anathema.

10 הִשָּׂא אִיךְ לְבָנֵי נִשְׂאָה הוּא
מִבְּשִׁים אִנָּה אִו לֵאלֹהִי אִו
לְבָנֵי נִשְׂאָה בְּעֵצָה אִנָּה
דְּהִשָּׁפֵר אִלּוּ אִיךְ עַד מִלֵּא
לְהִשָּׂא לְבָנֵי נִשְׂאָה שְׁפָר
הוּיָת עֲבָדָה לְמִשְׁתִּיהָ לֵא
הוּא הוּיָת :

Perche predico io hora gli huomini, o Dio ? o cerco io di piacere a gli huomini ? Certo se io processi ancora a gli huomini, non farei seruo di Christo.

11 מִוִּדְעָה אִנָּה לְכוּ דִין
אִיךְ דְּסַבְּרִימָה דְּהִשָּׁפֵר
מִנִּי לֵא הוּיָת מִן בָּר נִשְׂאָה :

Hor io vi fo intendere fratelli, che l'Evangelio, il quale è stato annuntiato da me, non è secondo l'huomo.

12 אִיךְ לֵא אִנָּה אִיךְ מִן בָּר
נִשְׂאָה קַבְּלָתָה וּלְבָתָה
אִלֵּא בְּגִלְגִּילִיָּה דְּיִשׁוּעַ
מִשְׁתִּיהָ :

Perciache io non l'ho riceuuto da huomo, ne imparato, ma per reuelation di Iesu Christo.

א
7 אִשְׁרָה הוּא אִינָה אִחֲרָת כִּי
אִם אִשְׁרָה הוּא אִנְשָׁים הַמְּחִירִידִים
אִתְּכֶם וְחִפְצֶם לְהַכִּיךְ אֶת
בְּשׂוֹרַת הַמְּשִׁיחַ :

Porque no ay otro: sino que ay algunos que hos inquietan: y quieren pervertir el Euangelio del Christo.

8 אִךְ אִם גַּם אִנְחִינוּ אִו מִלֵּאכְרָה
מִשְׁמִינִים יְבִשְׁר אִתְּכֶם מִאִשְׁרָה
בְּשִׁרְנוּ אִתְּכֶם יְהוּיָת חֲרָם :

Mas si nos, o Angel embiado del cielo hos annunciare otro Euangelio delque hos auemos anunciado, sea anathema.

9 בְּאִשְׁרָה אִמְרָנוּ גַּם כֵּן עֵתָה
אִוִּסִּיָּה לֵאמֹר אִם אִישׁ יְבִשְׁר
אִתְּכֶם מִאִשְׁרָה קַבְּלָתָם חֲרָם
הוּא :

Como antes auemos dicho, tambien aora dezimos otra vez, Si alguien hos annunciare otro Euangelio delque auays recebido, sea anathema.

10 אִם מֵעֵת אִפְתָּה אֶת
הָאִנְשִׁים אִו אֶת הָאֱלֹהִים אִו
אִבְקֵשׁ לִטֵּב בְּעֵינֵי הָאִנְשִׁים
וְאִם עוֹד אִטֵּב בְּעֵינֵי הָאִנְשִׁים
עֲבָד הַמְּשִׁיחַ לֵא אִהִיָּה :

Porque persuado yo aora hombres, o a Dios o busco de agradar a hombres ? Cierito que si ha sta aora agradara a hombres, no seria fieruo del Christo.

11 וְנִוְאִדִיעַ לְכֶם אִיךְ כִּי־הַבְּשׂוֹרָה
אִשְׁרָה בְּשִׁרְתִּיהָ אִינָה בְּעֵצָה
הָאִנְשִׁים :

Porque hos hago, Hermanos, saber, Que el Euangelio que hos ha sido anunciado por mi no es segun hombre.

12 כִּי אִנִּי לֵא קַבְּלָתִיהָ מֵאִנְשִׁים
וְלֵא לְמִדְתִּי כִּי־אִם בְּחוּזִי יִשׁוּעַ
הַמְּשִׁיחַ :

Ni yo tampoco lo recebi, ni aprendi de hombre, sino por reuelacion de Iesus el Christo.

א.
7. Ὁ οὐκ ἔστιν ἄλλος, οὐ μὴ τοις αἰσίοις παρεσόντες ὑμεῖς, καὶ θελοῦντες ματαστρίψαι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ.

Qui n'est pas vn autre Euangile: mais il y en a qui vous troublent, & qui veulent renuerser l'Euangile de Christ.

8. Ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἡμεῖς ἢ ἄγγελος ἢ ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζηται ὑμῖν παρ' ὃ εὐαγγελισαίμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω.

Or quand bien nous-mesmes, ou vn Ange du ciel vous euangelizeroit outre ce que nous vous auons euangelizé, qu'il soit execration.

9. Ὡς ὡς ἐφηκαμεν, καὶ ἄρτι παλι λέγω, ἂν τις ὑμῖν εὐαγγελίζηται παρ' ὃ περιλάβετε, ἀνάθεμα ἔστω.

Ainsi que nous auons desia dit, maintenant aussi le di-ie derechef, si quelcun vous euangelize outre ce que vous auez receu, qu'il soit execration.

10. Ἄρτι γὰρ ἀνθρώποις πείθω ἢ τῷ θεῷ; ἢ ζητῶ ἀνθρώποις δοῦσκειν; καὶ γὰρ ἐστὶ ἀνθρώποις ἡρᾶσκον, καὶ οὐ δοῦλῳ τοῦ Χριστοῦ ἀνέμω.

Car maintenant presche-je les hommes, ou Dieu? ou cherche-je a complaire aux hommes? car si ie complaisoy' encorres aux hommes, ie ne seroy' point seruiteur de Christ.

11. Γνωρίζω δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί, ὅτι εὐαγγέλιον τὸ εὐαγγέλιον ἐν ὃν ἡμεῖς, ὅτι οὐκ ἔστι κατὰ ἄνθρωπον.

Or freres, ie vous aduise que l'Euangile qui a esté annoncé par moi, n'est point selon l'homme.

12. Οὐδὲ γὰρ ἐγὼ εὐχάρησθαι ἀνθρώποις περιλάβων αὐτὸν, ὅτι ἐκ δόξης θλῶ, ἀλλὰ ὅτι ἀπακαλύψωμαι ἡ σοφία τοῦ Χριστοῦ.

Car ie ne l'ai ni receu, ni appris d'aucun homme, mais par la reuelation de Iesus Christ.

CAP. I.

7. Quod non est aliud, nisi sunt aliqui qui vos conturbant, & volunt convertere Evangelium Christi.

Whis is not another Gospell/sane that there be some which trouble you / and intend to pervert the Gospell of Christ.

8. Sed licet nos, aut angelus de caelo evangelizet vobis, praterquam quod evangelizavimus vobis, anathema sit.

But though that we / or an Angel from heauen preach vnto you otherwise / then that which we haue preached vnto you / let him be accursed.

9. Sicut praediximus, & nunc iterum dico: Si quis vobis evangelizaverit, prater id quod accepistis, anathema sit.

As we sayd before / so say I nowe againe / If any man preach vnto you otherwise than that ye haue receyued / let him be accursed.

10. Modò enim hominibus suadeo, an Deo? an quero hominibus placere? Si adhuc hominibus placerem Christi servus non essem.

For nowe preache I mans doctrine / or Gods? or go I about to please men? for if I should yet please men / I were not the servant of Christ.

11. Notum enim vobis facio fratres Evangelium quod evangelizatum est à me, quia non est secundum hominem.

Now I certifie you / brethren / that the Gospell which was preached of me / was not after man.

12. Neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici: sed per revelationem Iesu Christi.

For neither receyued I it of man / neither was I taught it / but by the revelation of Iesus Christ.

Das I. Capitel.

7. So doch kein anders ist / Dñ das etliche sind / die euch verwirren / vnd wollen das Evangelium Christi verkehren.

Allgemein ar der er inted ander / Vden ar der ere nogle / som eder foruilde / oc ville foruende Christi Euangelium.

8. Aber so auch wir / oder ein Engel vom Himmel euch würde Evangelium predigen / anders denn das wir euch geprediget haben / der sey verflucht.

Men der som oc wi / eller en Engel aff Himmen / vilde predike Euangelium saar eder / anderledis end wi predikede saar eder / Hand vere forbandet.

9. Wie wir jetzt gesaget haben / so sagen wir auch abermal: So jemand euch Evangelium prediget / anders denn das ihr empfangen habt / der sey verflucht.

Lige som wi nu sagde / saa lige wi oc igen / Der som nogen prediker Euangelium saar eder / anderledis end der i anammede / Hand vere forbandet.

10. Predige ich denn jetzt Menschen oder Gott zu dienst? Oder gedенcke ich Menschen gefellig zu sein? Wenn ich den Menschen noch gefellig were / so were ich Christi Knecht nicht.

Prediker ieg da nu Mennisten eller Gud til tienste? Eller tencker ieg at vere Mennisten behagelig? Der som ieg end nu vaare Mennisten behagelig / Da vaare ieg icke Christi Tienere.

11. Ich thu euch aber kunth / Lieben Brüder / das das Evangelium / das von mir geprediget ist / nicht Menschlich ist.

Oc ieg kundgør eder / kære Brødre / at det Euangelium / som er prediket aff mig / er icke Mennisteligt.

12. Denn ich habe es von keinem Menschen empfangen noch gelernet / sondern durch die offenbarung Jesu Christi.

Ist ieg icke anammede oc en lærde der aff nogen Menniste / Men somedelst Iesu Christi obenbarelse.

Kapitola I.

7. Kterez neni gine / nez je gsau nekterij kterij was jar / mucugij / a wywrattij chregij Evangelium Krystowo.

Odyz jadney inszej niemasz / tedno niektorzy sa co was trwoza / y chca wywrocic Ewangelia Krystowego.

8. Ale bychine pak my / neb Angels Nebe kazal vam mimo toto / coz sme vam kazali / prokletij bud.

Ale cho by y my / abo Antol s nteba przepowiedal vam nad to coz sme vam przepowiedali / ntech budzie przeklery.

9. Jakoz gsem pzedpowiedzil vam / a nynij opet prawijm : Budeli vam kdo co kazati gineho krom toho / coz gse prigali / prokletij bud.

Jakosiny pzed tym powiedas ti / rez thera z asie powiedam : Jestby kto wam opowiedal nad to coz sme wazisli / ntech budzie przety.

10. Nynij pak k lidem wi du / tili k Bohu? Zdaliz hies dijm lidem se lijbiet? Kobyhych se geste lijbil lidem sluzebnikem bych Krystowym nebyl.

Abowsem teraz kazal wam do ludzi czyl do Boga radze? abo sklamal abym sie podobal ludziam? Abowiem testibych sie tegeje ludziam podobal / nie bylbych sluga Krystusowym.

11. Známo jagiste tynijm vam Bratnij Euangelium kterez kazano gesti odemne / jez neni wedle slowka :

Koznámyste wam bracia / tiz Ewangelia przepowiedana / ode mne nte jest wedle slowka.

12. Aniz gsem ya ho wjal od slowka / ani se naučil / ale strze zjawenij Gejiste Krysta.

Abowiem ánm tey wjal od slowka / á nim byl náučon / ále przez objawienie Jezusa Krysta.

N

13 שְׁמִיעֲתוֹן זִיר הַבְּכִי
דְּמוֹן קָדִים דְּבִיהִיּוֹתָא
דִּיתִירָאִית כְּדָה הִיּוֹת
עֲדָתָה דְּאַלְהָא וְחִרְבַּ
הִיּוֹת לָהּ :

*Imperocche voi haueste edito qual fusse
gia qualche tempo la mia conuersatione
nel giudaismo: che oltr' à modo persegui-
tamo la Chiesa di Dio, è distruggenola.*

14 וּמִתְּוֹת הִיּוֹת בִּי
בִּיהִיּוֹתָא טַב מִן סִגְנָא
בְּנִי שְׁנֵי דְּאִית הִנוּ בְּטוֹבָמִי
וְיִתִּירָאִית טַב הִיּוֹת
בִּיּוֹלָבְנָא דְּאַבְהִי :

*E faccio maggior profito nel Giudaismo
che molti de l'età mia ne la mia na-
zione, essendo io eccessiuamente zelante
de le traditions de padri miei.*

15 בְּדָ עָבְנָא דְּיוֹהִי מִן
דְּפִרְשֵׁי מִן בְּרִסִּי אֲמִי ו
וְקִרְנִי בְּטִיבִיּוֹתָא :

*Ma quando piacque à Dio (che m'ha-
ueua destinato fin dal ventre di mia
madre, e chiamato per la gratia sua.)*

16 דִּיגְלָגְלָא כְּרִה בִּי ד
דְּאַסְבִּירִיּוֹהִי בְּעִפְמָא כִּר
שְׁעִתָּה לֹא אֲלִירָא לְבָסְרָא
וְלִדְמָא :

*Dirinclare il suo Figliuolo per me, ac-
cioche io l'annuntiaffi tra i Gentili: non
me conferij subito con carne e sangue.*

17 וְלֹא אֲזַלְתָּ לְאַוְרִשְׁלָם
לְנֵת שְׁלִיחָא דְּמוֹן קָדִים
אֲלֵא אֲזַלְתָּ לְאַרְבִּינָא וְתוֹב
הִפְכַּת לְדִרְמָסוֹק :

*Ne ritornai in Ierusalem à quelli che
erano stati Apostoli auanti à me: ma
men' andai in Arabia, e dinnouo ritornai
à Damasco.*

18 יָמִין בְּמֵת תִּלְרֵת שָׁנִין
אֲזַלְתָּ לְאַוְרִשְׁלָם דְּאַחֲוָא
לְכַפְנָא וְקִיּוֹרָא לְנֵתָה
יָמִיתָ חֲמִשָּׁתַּת עָסָר :

*Poi doppo tre anni, ritornai in Ieru-
salem per visitar Pietro: e stetti con lui
quindici giorni.*

19 לְאַחֲרֵין דִּין מִן שְׁלִיחָא
לֹא חִיּוֹת אֲלֵא אִין לִיָּקוֹב
אַחֲוִיהִי דְּמִכָּן :

*Ne viddi alcun altro de gli Apostoli,
senon Iacopo, fratello del Signore.*

N

13 בִּי יִדְעָתֶם אֶת-הַלִּיכּוֹתַי
אֲשֶׁר בִּיהוּדִים כִּי-עַל-יָתֵר
רַדַּפְתִּי אֶת-קָהֵל אֱלֹהִים
וּבְוֹתֵיהֶם :

*Porque ya aueys oydo qual fue mi conuer-
sacion otro tiempo en el Iudaismo: que sobre ma-
nera perseguia la Iglesia de Dios, y la destruya.*

14 וְדַהֲבָתִי בְּדֶרֶךְ הַיהוּדִים
עַל-כָּל-דּוֹרִי וּמִשְׁפַּחְתִּי וְעַל-
יָתֵר הַיִּיחִי מִקְנָא בְּמִסְכָּת
אֲבוֹתֵינוּ :

*Y que aprouechaua en el Iudaismo sobre
muchos de mis iguales en mi nacion siendo zela-
dor mas que todos de las tradiciones de mis pa-
dres.*

15 וְכִּי אֲשֶׁר חִפֵּץ לְאַלְהִים אֲשֶׁר
הִפְרִידֵנִי מִבְּטֵן אִמִּי וּקְרָאֵנִי
בְּחֵן-חַנּוּחִי :

*Mas quando plugo à Dios que me aparto
desde el vientre de mi madre, y me llamó por su
gracia.*

16 לְגַלּוֹת אֶת-כְּנֹ" בִּידִי לְבָשְׁרִי
אֲחִי בְּגוֹיִים אִין לֹא גִלְתִּי
עֲצָתִי לְבָשֶׁר וְלָדָם :

*Para reuelar à su Hijo por mi, para que an-
nunciasse su Euangelio entre las Gentes, luego
no me repose en carne y en sangre.*

17 וְלֹא עָלִיתִי יְרוּשָׁלַיִם אֶל-
אֲשֶׁר מִלְפָּנֵי הָיָה שְׁלִיחִים כִּי
אִם הִלַּכְתִּי בְּעֶרֶב וְאַוְרִינִי
לְשׁוֹב בְּדִרְמָשֶׁק :

*Ni vine à Ierusalem à los Apostoles que me
yuan delante: sino fueme en Arabia, y bolui de
nuevo à Damasco.*

18 וְאַחֲרֵי שְׁלוֹשׁ שָׁנִים בְּאַחֲרֵי
יְרוּשָׁלַיִם לְפָקוֹד, אֶת-כִּפְּחָא
וְעֻבְרָתִי עִמּוֹ חֲמִשָּׁתַּת עָשָׂר יוֹם :

*Despues passados tres annos, vine à Ieru-
salem à ver à Pedro: y estuue con el quinze dias.*

19 וּמִשְׁלִיחִים הָאֲחֵרִים אִישׁ
לֹא אֶחָד רָאִיתִי מִבְּלָעֵד יַעֲקֹב
אֲחִי אֲדִינּוּ :

*Mas à ninguno otro de los Apostoles vide,
sino à Iacobo el hermano del Sennor.*

a.

13. Ἐκούσατε γὰρ τὴν ἡμέλῃ αὐ-
ταροφλῶν πῶς ἐπὶ ἐξουσίᾳ μου,
ὅτι καὶ ὑπεβόλῃ ἐδίωκα τὴν
ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐστεῖον
αὐτήν.

*Car vous auez entendu quelle a e-
sté autrefois ma conuersation au Iu-
daisme: comment ie persecutoye l'E-
glise de Dieu à outrance, & la degaisto-
ye.*

14. Καὶ περιεπατήσαμι ἐν τῇ ἡνδρα-
σμίᾳ ὑπὲρ πάντων συνελαιώτατος
ἐν τῷ ἔθῳ μου, περιεπατήσας ἡ-
λεως ἀρχαίων καὶ πατρικῶν
μου παραδόσεων.

*Et auançoie au Iudaisme plus que
plusieurs de mes pareils en ma nation:
estant le plus ardent zelateur des tradi-
tions de mes peres.*

15. Ὅτε δὲ εὐδόκησεν ὁ Θεὸς ὁ
ἀφορίσας με ἐκ κοιλίας μη-
τρὸς μου, καὶ καλίσας ἀπὸ τῆς
ἐμῆς αἰσῆς.

*Mais quand c'a esté le bon plaisir de
Dieu (qui m'auoit mis à part des le ven-
tre de ma mere, & qui m'a appelé par
sa grace.*

16. Ἀποκαλύψαι τὴν ὑπὸ αὐτῷ
ἐν ἐμῷ, ἵνα εὐαγγελίζωμαι αὐτῷ
ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὡς ἦν ἐν ἐμοὶ
ἡμελῶν σαρκεὶ καὶ αἵματι.

*De reueler son Fils en moi, afin que
ie l'euangelizasse entre les Gentils, ie
ne pria point conseil incontinent de la
chair & du sang.*

17. Οὐδὲ ἀνέβην εἰς ἱερουσα-
λὴν πρὸς τοὺς ἀποστόλους ὡς ἐπέ-
λυσεν ἀλλ' ἀπῆλθον εἰς ἀραβίαν, καὶ πάλιν
ὑπεστρέψαμι εἰς δαμασκόν.

*Et ne reuin point en Ierusalem vers
ceux qui auoyent esté Apostres deuant
moi: ains ie m'en allai en Arabie, & de-
rechef à Damas.*

18. Ἐπεὶ ταῦτα ἔτι τρεῖς αἰνῶ-
νι εἰς ἱερουσαλὴν ἐσορήσας πέντε
καὶ ἑπτὰ ἡμέρας πρὸς αὐτὸν ἡμέρας
δύο καὶ πέντε.

*Depuis, trois ans apres, ie reuin en
Ierusalem pour visiter Pierre: & de-
mourai chez lui quinze iours.*

19. Ἐπειροὺς δὲ οὐκ ἀπαύριον οὐκ
εἶδον, οἱ μὴ ἰακώβον τὸν ἀδελφὸν
τῷ κυρίῳ.

*Et ne vi nul autre des Apostres, si-
non Iaqués frere du Seigneur.*

CAP. I.

12. Audistis enim conversationem meam aliquando in Iudaismo, quoniam supra modum persequabar ecclesiam Dei, & expugnabam illam.

For he have heard of my conversation in time past in the Jewish religion; how that I persecuted the Church of God ever more and wasted it.

14. Et proficiebam in Iudaismo supra multos coetaneos meos in genere meo, abundantius aemulator existens paternarum mearum traditionum.

And profited in the Jewish religion above many of my companions of mine own nation; and was much more zealous of the traditions of my Fathers.

15. Cum autem placuit ei qui me segregavit ex utero matris meae, & vocavit per gratiam suam.

But when it pleased God (which hath separated me from my mothers womb; and called me by his grace.)

16. Ut revelaret filiū suum in me, ut evangelizarem illum in Gentibus, continuo non acquievi carni & sanguini.

To reveal his Son in me / that I should preach him among the Gentiles; immediately I communicated not with flesh and blood.

17. Neque veni Ierosolymam ad antecessores meos apostolos: sed abii in Arabiam, & iterū reversus sum Damascus.

Neither came I againe to Jerusalem to them which were Apostles before mee; but I went into Arabia; and turned againe unto Damascus.

18. Deinde post annos tres veni Ierosolymam videre Petrum: & mansi apud eum diebus quindecim.

Then after three yeeres I came againe to Jerusalem to visite Peter; and abode with him fiftene daies.

19. Alium autem apostolorum vidi neminem: nisi Iacobum fratrem Domini.

And none other of the Apostles sawe I save James the Lords brother.

Das I. Capitel.

13. Denn ihr habt je wol gehört meinen Wandel weiland in Judenthum: wie ich über die Masse die Gemeine Gottes verfolgete / vnd verstorete sie.

Thi at i haßuet o vel here min omgengesse til forn i Jødedomet / Huorledis ieg offuermaade forfulde Guds Menighed / oc forderffuede dem.

14. Vnd nam zu ihm Judenthum: über vil meines gleichen / in meinem Geschlecht / vnd enffert über die Masse vmb des Väterliche Befehl.

De ieg forfæmte diæt Jødedomet / offuer mange aff mine Jæffnige: i min Slekt / oc vaar offuermaade nidkær for den Fæderne Lov.

15. Da es aber Gott wolgefiel / der mich von meiner Mutter Leibe hat aufgesondert / vnd beruffend durch seine Gnade.

Men der der vaar Gud behageligt / som mig f a skilde aff min Moders lif / oc fællede mig formedelst sin naade.

16. Daß er seinen Sohn offenbaret in mir / daß ich ihn durchs Evangelium verkündigen solte vnter den Heyden: Also bald fuhr ich zu / vnd besprach mich nicht daruber mit Fleisch vnd Blut.

At hand vilde obenbære sin Søn i mig / at ieg skulde forkynde hannem formedelst Euangelium ibland Hedningene. Da gaff ieg mig der strax til / oc bespræde mig icke der om met ød oc Blod.

17. Kam auch nicht gen Jerusalem / zu denen / die vor mir Aposteln waren. Sondern zoch hin in Arabiam / vnd kam widerumb gen Damascus.

Ieg kom oc icke til Jerusalem / til dem som vaare Apostler saar mig / Men ieg drog bort til Arabiam / oc kom igen til Damascus.

18. Darnach über drey Jar / kam ich gen Jerusalem Petrum zu schauen / vnd bleib fünfzehnen tage bey ihm.

Try aar der effter / kom ieg til Jerusalem / at see Peter / oc ieg bleff femten dage hos hannem.

19. Der andern Apostel aber sahe ich keinen / ohn Jacobum des H E R R E N Bruder.

De ieg saa ingen aff de andre Apostler / vden Jacobum H E R R E N S Broder.

Kapitola I.

13. Neb sluchali gſie o mēm obcowānī nēdeggſhm w jē dōwſtrow / jē nad obhſteg protī wil gſem jē Eprwī Bojſi / a hubi gſem gi.

Boſcie ſyſſelt co zā poſtrpēt moy był nieſiedy w ſydowſt / i jēm nad miarę przeſładował Eo. ſctol Bojſy / y porzylēm gi.

14. A proſiſiwal gſem w jē dōwſtrow nad mnohē mē rōwnē w poſoleni mēm / horli w h m a piliſhm gſa miſlowiſh kem Dicuow mſch wſtanowē niſ.

A poprāwōwālem ſie w ſy. de ſtate nad wiele rownych w nas rodzie moim / gōym był wiet / y n miſlowiſtēm wſtaw / tōrem był w ſtate d. y cā mōrego.

15. Ale kōnż Bohu / kērſz mne oddziſi / jiwota Wraty mē / a powołal ſtrze Wſtoſt ſrau.

Ale gdy ſie podobāło Bogu / kōrzy mē był odłaczī z jiwota / mārki moiej / y wezwāl z ſtrzi ſwoſtrey.

16. To ſe wiōdło / aby ſgē wil Syna ſwēho ſtrze mne / aby ch kōzał o nēm mēj Pojany: hne d gſem nepowōſi tēlu a krwi.

Obiāwłāc Synā ſwego we mne / abym go przepowīdal mē: dī pogāny / nie zārājemem ſie do kōłād ciāl y krwie.

17. Aniz gſem ſſel do Geruzałēma f Apoſtolām / genż by li pſedemna / ale ſſel gſem do Arabie / a potom nawrōtīl gſem ſejaſe do Damasku.

A nim ſiewrōcił do Jeruzałēma do rych kōrzy pſedemna by li Apoſtolmi / ałem ſedł do Arabie / y wrōciłem ſie zāſie do Damasku.

18. Potom po tſech letēch pſſi ſſel gſem do Geruzałēma / a bych ſe ſhledal s Petrem / y był gſem s nim patnāctē dniſ.

Zātym po tſzech lat wrōciłem ſie do Jeruzałēma / abym nawiedził Piotra / y miſtalem przynim pſetnāctē dniſ.

19. Ginēho paſz Apoſtolām jādnhō gſem newidē / gedint Jakuba Bratra P Anz.

A inſzego y Apoſtolow nte wſi dſtalem jādnhō / opracz Jakubā bratā Pānſiego.

20 הליו דיו דכתב אנא
לכוון הא קדם אלהא דלא
מכדב אנא:

E de le cose ch'io vi scrivo, ecco io vi dico dinanzi a Dio, che io non mento.

21 ומופתר הליו אתיו
לאחרות דסורגא
נדקדקא:

Dopo l'anni ne le parti de la Siria e de la Cilicia.

22 ולב דדאיו בני לי
באפיו אדנתא דיהוד
הליו דבמשיחא:

Et ero incognito di Gist'a a le Chiese de la Giudea, che erano in Christo.

23 אלב דבא פלחוד
שמאיו בנו דהו דמו קדים
דרה בנא לו השא ה
מסבר הומנותא הי דמו
קדם ובנא מסהר הנא:

Ma hannoan solamente s'alto dire, Colui che gia alre volte ci perseguitava, predica hora la fede, la quale egli gia impugnava.

24 ומשבחיו הווי בי לא
לא להנא:

E glorificauano Dio in me.

א טוב דיו מן קדם
ארבעסרא שניו סלקא
לארשלים עם בר-נבא
ודברת צמי לטוס:

Poi, doppo quattordici anni, salii di nuovo in Ierusalem insieme con Barnaba, pigliando in compagnia ancor Tito.

2 סלקת דיו בגלינא
וגלית להון סברתא
דמכרו אנא בעממא
והויתא לאליו דמסתברון
הנו דמדם איתנהו בני
גלהון במ סרקהותא דהש
או דהט אנא:

E vi salii per rivelatione, e conferii con loro l'Euangelio ch'io predico tra i Gentili, e particolarmente con quelli che erano riputati: accioche in modo alcuno io non correto, o fussi corso in vano.

20 ואשר כתב אני לכם הגם
לפני אלהים כי אני כוב:

Y en esto que hos escriuo, heaqui delante de Dios que no miento.

21 אז באתי בגופות אדם
וקליקא:

Despues vine en las partes de Syria y de Cilicia.

22 ולא גודעתי בפנים לקהלות
יהודה אשר במשיח:

Y no era conocido de vista a las Iglesias de Iudea que eran en el Christo.

23 אך שומעים היו לבדם כי
אשר רודפני מלפנים מעתה
מבשר את-אמונה אשר מקדם
דרה:

Solamente tenían fama de mi, Que el que otro tiempo nos perseguia, aora annuncia la fe que otro tiempo destruya.

24 וישבחו בי את-האלהים:

Y glorificauan a Dios por mi.

א וכן אחרי ארבע עשרה שנה
יספתי לעלות לירושלים עם
ברנבא ועם טיטוס אשר לקחתי
אתי:

Despues, passados catorze annos, vine otra vez a Ierusalem juntamente con Barnabas, tomando tambien con migo Tito.

2 ועליתי בחזון אלהים וספתי
להם את-הבשורה אשר בשפתי
בגוים ולבד לראויים פן לשון
רצתי או ארוץ:

Vine empero por reuelacion, y communi-que con ellos el Euangelio que predico entre las Gentes: mas particularmente con los que parecian ser algo, por no correr en vano, o auer corrido.

α.

20. Ἄ δε γράφω ὑμῖν, ἰδοὺ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἡ ψεύδις μου.

Or des choses que ie vous escri, voi-ci ie vous di deuant Dieu, que ie ne men point.

21. Ἐπὶ τὰ ἔθνη οἷς τὰ κλίματα τὰ τ' σελῆας ἐστὶ κελικίας.

Depuis ie vin es contrees de Sygie & de Cilice.

22. Ἡμεῖς δὲ ἀγνοοῦμεν τὴν περὶ τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἰουδαίας τῆς ἐν Χριστῷ.

Or estoyn'-ie incognu de face aux Eglises de Iudee, qui estoient en Christ.

23. Μόνοι δὲ ἀκούοντες ἦσαν, ὅτι ὁ διώκων ἡμᾶς ποτε, νῦν ἀγγελίζει τὴν πίστιν τῷ λαῷ καὶ τῇ πόλει.

Mais ils auoyent seulement oui dire, Celui qui autresfois nous persecutoit, annonce maintenant la foy, laquelle autres fois il destruisoit.

24. Καὶ ἐδοξάζουσιν ἐν μοί τὸν Θεόν.

Dont ils glorifioyent Dieu en moi.

ΚΕΦΑΛ. Ε΄.

Ἐπειτα δεκατεσσαρτων ἐτῶν ἄνωγαν ἀνέβην εἰς ἱερουσαλὴμ μετὰ βαρναβᾶ, συνοδοῦντά με τὸν Τίτον.

Du depuis quatorze ans apres, ie montai derechef en Ierusalem avec Barnabas, & prin ausi avec moi Tite.

2. Ἀνέβην δὲ κατὰ δόξαν ἁλυσιν, καὶ αἰνεῖμεν αὐτοῖς τὴν διαγγελίαν ὅς κηρύσσουσιν τοῖς ἔθνεσιν, καὶ ἰδὼν δὲ τοὺς δοκῶντας, μή πως εἰς κενὸν τρέχω, ἢ ἰδράμω.

Ory montai-je par reuelation, & confesai avec eux touchant l'Euangile que ie presche entre les Gentils, mesmes en particulier avec ceux qui sont en estime: afin qu'en quelque sorte que ce soit ie ne courusse ou n'eusse couru en vain.

ב

3 אף טטוס דעמי דא
דאמנא הנא לא אתאנא
דיגור :

Mane ancor Tito, che era con esso me, ben che fusse Greco, fu costretto à circunciderli.

4 מטול דין אחא דגלא
דעלוצלו דקשון חארוחא
דאית לו דישוע משיחא
איבנא דישעבדוני :

Per cagion de falsi fratelli, che s'erano intromessi: iquali erano sottratti à ffar la nostra libertà, che noi habbiamo in Iesu Christo, per ridurci in servitù.

5 אף לא מלא שעה
אתרמין לשועבדהו דש
דשורה דסבבתא יקנא
ליתכין :

A iguals noi non cedemmo pur per un momento con soggettione alcuna: acciò che la verità de l'Evangeliu rimanesse stabilmente appresso di voi.

6 הגו דין דמסתברין ד
דאיתיהו מרם מו דין
איתיהו לא בטיל לי
אלהא גיר באפי בני
נשא לא נסב הגו דין דליו
מרם לא אנסב לי :

Enon imparai niente da quelli che pareno esser di qualche conto (quali essia stato commesso l'Evangeliu del Preputio, come à Pietro quel de la Circuncisione).

7 אלא אחריניאית מו
גיר דאתהימנת סבבתא
דעור ליתא איך דאתהימו
באפא בעוריתא :

Anzi à l'opposito, hauendo veduto che m'era stato commesso l'Evangeliu del Preputio, come à Pietro quel de la Circuncisione.

8 הו גיר דתבט לכאפא
בשליחותא דגוריתא
תבט אף לי בשליחותא
דעממי :

(Perciò che chi ha efficacemente operato in Pietro per l'Apostolato de la Circuncisione, ha efficacemente operato ancor in me verso i Gentili)

ב

3 וגם טיטוס אשר אחי אף
כיינוני הוא לא גש לחמול :

Mas ni aun Tito, que estaua con migo, siendo Griego, fue compelido à circuncidarse.

4 אף בעבור אחי שקדים
המובאים אשר באו לחקור
בלאט את חפשתנו אשר היא
לנו בישוע המשיח להעביר
אותנו :

Ni aun por causa de los malsines, falsos hermanos, que se entrauan secretamente para espiair nuestra libertad que tenemos en el Christo Iesus, por ponernos en seruidumbre:

5 לא אשר לא למלא השעה
בכנענו תחת עליהם לקום אמת
תבשורה בבבורה עמכם :

A los quales ni aun por vna hora cedimos sujetandonos, para que la verdad del Euangelio permaneciesse acerca de vosotros.

6 ומאלה אשר דאויים להויה
מאומה במה מלפנים היו לא
סכן לי כיינוני עם יהוה
אלהינו עולה ומלא פנים ומקח
שחד כי הדאויים מאומה לא
הוסיפו לי :

Empero de aquellos que parecian ser algo, (quales ayan sido algun tiempo, no tengo que ver Dios no accepta apparencia de hombre) à mi à lo menos los que parecian ser algo, nada cierto me dieron:

7 כי להפך בדאויים כי
בפקדה ביד בשורת העולה
במו לכיפה למולה :

Antes por el contrario, como vieron que el Euangelio del Capullo meera encargado, como à Pedro el dela Circuncision.

8 כי אשר פועל בכיפה
למלאכות המולה גם הוא פעל
בידי לגויים :

(Porque el que hizo por Pedro para el Apostolado de la Circuncision, hizo tambien por mi para con las Gentes.

ג

3. 'Αλλ' ὅθεν τὸ τοῦτο ὁ σαὶ ἡμεῖς ἔλ-
λυν ὦν, ὡς ἀγαθὰ ἐστὶν ἐν τῇ
ἰαί.

Mais aussi Tite mesme qui estoit avec moi, combien qu'il fust Grec, ne fut contraint d'estre circoncis:

4, Διὰ δὲ τὰς παραστάσεις τῶν
διδασκάλων, οἵτινες παρεστήθησαν
κατασκοπεύειν τὴν ἐλευθερίαν ἡ-
μεῶν ὡς ἄνομον ἐν χριστῷ ἰησοῦ,
ἵνα ἡμεῖς καταδωλῶμεθα.

Et ce à cause de faux freres qui estoient fourrés en l'Eglise, lesquels estoient couuertement entrés pour espier nostre liberté que nous auons en Iesus Christ, à celle fin de nous reduire en seruitude.

5. Οὐκ ὡς ἐπεὶ ὡς ἐπεὶ ὡς ἐπεὶ
τῇ ὑποταγῇ, ἵνα ἡ ἀλήθεια ἐν
τῇ ἀγάπῃ διαμνησθῇ.

Ausquels nous n'auons cédé par submission quelconque, non pas mesmes vn moment: afin que la verité de l'Euangile fust permanente en vous.

6. Ἀπὸ δὲ τῶν δοκούντων ἑαυτοὺς
εἶναι σοφίαν, καὶ οὐκ ὡς ἐπὶ
φύσιν ἀποστόλων, ὅτι οὐκ ἔστιν
ἐν ἡμῖν ἡ ἀλήθεια.

En n'ai chose aucune differente de ceux qui semblent estre quelque chose, quels qu'ils ayant esté autrestois: car Dieu n'accepte point l'apparence extérieure de l'homme: car ceux qui sont en estime, ne m'ont rien apporté d'auantage.

7. Ἀλλὰ τὸν αὐτὸν ἰδόντες ὅτι
πεπίστευκα τὸ ἀγαθὸν τῆς ἀ-
ποστόλων καὶ πάλιν τῆς π-
ερίστευσε.

Mais au contraire, quand ils ont veu que la predication de l'Euangile du Prepuce m'estoit commise, comme celle de la Circuncision, à Pierre.

8. Ὁ γὰρ ἐνεργήσας πάλιν ἐν
δοκίμῃ τῇ ἐν τῇ ἀγάπῃ
καὶ ἡμεῖς ἐν τῇ ἀγάπῃ.

(Car celui qui a besogné avec efficace par Pierre en la charge d'Apostre enuers la Circuncision, a aussi besogné avec efficace par moi enuers les Gentils.

3. Sed neque Titus qui mecum erat cum esset Gentilis, compulsus est circumcidi.

But neither yet Titus which was with me though were a Grecian / was compelled to be circumcised.

4. Sed propter subintroductos falsos fratres, qui subintroierunt explorare libertatem nostram, quam habemus in Christo Iesu, ut nos in servitutem redigerent.

For all the false brethren that crept in: who came in privily to spy / out our liberty: which wee have in Christ Iesus: that they might bring vs into bonds.

5. Quibus neque ad horam cessimus subiectioni: ut veritas Evangelii permaneat apud vos.

To whom we gave not place by subiection for an houre: that the truth of the Gospell might continue with you.

6. Ab iis autem qui videbantur esse aliquid (quales aliquando fuerint, nihil mea interest. Deus personam hominis non accipit) mihi enim qui videbantur esse aliquid, nihil contulerunt.

And of them which seemed to be great: I was not taught (what they were in time passed / it maketh no matter to me: God accepteth no mans person) neuertheless / they that are the chiefe / did communicate nothing with me.

7. Sed contra cum vidissent quod creditum est mihi Evangelium præputii, sicut Petro circumcisionis.

But contrariwise when they sawe that the Gospell ouer the vncircumcision was committed vnto me as the Gospell ouer the circumcision was vnto Peter.

8. (Qui enim operatus est Petro in apostolatam circumcisionis: operatus est & mihi inter Gentes.)

(For he that was mightie in Peter in the Apostleshippe ouer the Circumcision: was also mightie by me ouer the Gentiles.)

3. Aber es ward auch Titus nicht gezwungen sich zubeschneiden/der mit mir war/ob er wol ein Grieche war.

Men Titus/som vaar met mig/ bleff oc icke tuingd til at omstærts/alligeuel at hand vaar en Greker.

4. Denn da etliche falsche Brüder sich mit eingedrungen/ vnd neben eingeschlichen waren/ zu verkunthschaften vnser Freiheit/ die wir haben inn Christo Jesu/ daß sie vns gefangen nemen.

Ehi at der nogle falske Brodre trengde sig ind met oss / oc vaare listelige komne ind / at bespænde vor Frihed/som vi haaffue i Christo Ihesu / at de vilde taget oss fangne.

5. Wichen wir denselbigen nicht eine stunde/ vnterthan zu sein/ Auff daß die Warheit des Evangelij bey euch bestünde.

Da vigede vi dem icke en stime / at vere vnderdanige / Vaa der at Euangelij sandhed stulde bliffue fast hoeffder.

6. Von denen aber/ die das ansehen hatten welcherley sie weiland gewesen sind/ da ligt mir nichts an. Denn Gott achtet das ansehen der Menschen nicht. Mich aber haben die/ so das ansehen hatten/ nicht anders gelehret.

Men om den/som vaare noget accede/huordane de haaffue tilforn veret/ det kommer mig inred ved. Ehi Gud aceret icke Menniskens anseelse. Men de/som vaare noget accede/lærde mig inred andet.

7. Sondern widerumb/ da sie sahen/daß mir vertrawet war das Euangelium an die Vorhaut/ gleich wie Petro das Euangelium an die Beschneidung.

Men tuert imod/ der de saae/ at Euangelium til Forhuden vaar mig befaalet / lige som Euangelium til Omstærtsen Peter.

8. (Denn der mit Petro kräftig ist gewesen zum Apostelamt vnter die Beschneidung/ der ist mit mir auch kräftig gewesen vnter die Heyden.)

(Ehi den som vaar krafftig til Apostel Embedet met Peter i blant Omstærtsen / Hand vaar oc krafftig met mig i blant Hedningene)

3. Alci Titus ktery sem nau byl/a gsa Pohanem/nenij pfinucen/ aby se obřezal:

Alci y Titus ktery zemna byl/ bedac Grekiem / nie byl przynuszon obrzezac sie.

4. Ale pro vvedeni tu ffalessi nř Bratry/ kteryj byli přisti k vyspěchování svobody našej / kteraž máme v Kristu Ježíši/ aby nás v službu podobili.

Kto bla bráctví obludných y fálšivých/ kteryj vkradali sie as by vy spřekovali volnosť naše/ řehora mámy v Ježíše Kristu/ sic/ aby nás znemolili.

5. Kterýmž to ani na čas nepovolili glimě poddání glimě aby pravda Evangelium zůstala v nás.

Kterým nř v křesťanství bynaš mney iáko by sie im poddávali/ aby pravda Ewangelia trvala v nás.

6. Od těch pak/ kteryj se zdáli něco býti/ yac gsa něco byti / nenij mi do toho nic: / Vychosobu tlověta nepřijímá) A tak ti / kteryj se něco zdáli býti/ nic gsa mi nepomohli.

Od tych kteryj sie zdádza býti cym (nie vcjlem sie) y iámi byti przed tym / nie mi do tego / osobaczelowiec) Bog nie bránu / Abowiem kteryj sa w powoazet / nie mi nie doložyl.

7. Ale zase/ když vřeti je gē mi svěkno Evangelium a bych ge kázal mezy neobřezanými: yato y Petrovi mezy židy.

Abowiem kdy vřeti iž mi test svěkno Ewangelia neobřezanými / iáko Petrovi obrzezán.

8. (Nebo ten kteryj povolal Petra k Apostolskému mezy židy/ povolal také y mne / a bych byl Apostolem mezy Pohanem.)

Abowiem ten kteryj byl mocny przez Piotra uá Apostolskémo obrzezán / také rej byl mocny przez mne do pohanow.

9 וְכַד יָדְעוּ טִיבֹתֵינוּ
וְאֶת־הַבְּרִית לִי יַעֲקֹב
וְכַאֲפֵי וַיִּתְּנוּ חֲבֹנוּ
וְהַמִּשְׁתַּבְּרִין הָיוּ דְאִיתְּהוּ
עֲמִידָא יִמְנָא דְשִׁנְתְּפוּתָא
יִהְיוּ לִי וְלִכְרִי נִפְאָר דְחֲבֹנוּ
בְּעֲמִמָּא וְהָיוּ בְּגִיּוּרְתָא:

Et habendo Iacopo, e Cefa, e Giovanni (che sono tenuti le colonne) conosciuto la grazia che mi era data, dettero le destre in segno di compagnia a me & a Barnaba: afin che noi euangelizassimo a i Gentili, & essi a la Circuncisione.

10 בְּלִחּוּד דְּלִמְסַבְנָא הָיוּ
עֲבָדִין וְאֶתְבָּשִׁי לִי דְהִי
הָיָא אֶעְבָּדֶיהָ:

Solamente che noi ci ricordassimo de powers, il che proprio mi son ancor ingegnato di fare.

11 כִּד אֶתָּא דִּין בְּאַפָּא
לְאַנְטִיּוֹכִי בְּאַפְּוֹהִי
אַכְסִתְהָ מִטּוֹ דְּמִתְמַקְלִין
הָיוּ בָּהּ:

Quando poi Pietro venne in Antiochia, io gli resistei in faccia, percioche egli era da riprendere.

12 דְּעַד לֹא יָאֲתוּן אֲנָשִׁים
מִן לִוִּית יַעֲקֹב עֲמִמָּא
אֲכַל הָיָא כִּד אֶתָּא דִּין וְגַד
הָיָא נִפְשָׁה וּפְרִשׁ מִטּוֹ
דְּדִחַל הָיָא מִן הָנוּן דְּמִן
בְּגִיּוּרְתָא:

Imperocche auanti che certi Genissen da Iacopo, egli mangiava insieme co i Gentili: ma poi che furen Genisti, se ne ritrasse, e separossi, temendo quelli de la Circuncisione.

13 וְאֶתְקִמְיוּ הָיוּ עֲמִמָּה ל
לְהָא אֶף שְׂרָכָא דִּיהוּדִיא
הַכְּנָא דְאֶף בְּרִי נִפְאָר
אֶתְדַּבֵּר הָיוּ לְמַסַּב
בְּאַפְּוֹהִי:

E simulauano insieme non lui ancora agli altri Giudei, in tal modo che ancor Barnaba era indotto ne la loro simulatione.

9 וּבְדַעְתָּם אֶת־הַחֲחִנָּה
הַחֲחִנָּה לִי יַעֲקֹב וְכִיפָה וַיִּתְּנוּ
הָרִאשִׁים כִּי עֲמִידִים הָמָּה
נָתְנוּ אֶת־יְמִינִי הַחֲבֵד לִי
וְלִבְרִנְפָּא אֲשֶׁר גִּבְשָׁר אֶת־
הַגִּזִּים וְהָמָּה אֶת־הַמּוֹלָה:

Y como vieron la gracia que me era dada Iacobo, y Cephas, y Ioan, que parecian ser las columnas, dieron nos las diestras de conpannia a mi y a Barnabas, para que nosotros predicassemos a las Gentes, y ellos a la Circuncision.

10 אֶךְ לִכְרִי לִזְכֹּר לְאַבְרָהָם
אֲשֶׁר גָּם הִסְפִּנְתִּי בְּרוּחַ נְדָבָה
לַעֲשׂוֹתָהּ:

Solamente nos encargaron que nos acordassemos de los pobres: lo qual mismo hize con sollicitud.

11 וּבְבוֹא כִיפָה לְאַנְטִיּוֹכִיָּה
בְּעִינֵי כָלִים קָמְתִי בְּפָנָיו כִּי־
מִכְשׁוֹל הָיָא בּוֹ:

Empero viniendo Pedro a Antiochia, le resisti en la cara, como era de condeaar.

12 כִּי־בְטָרִם בָּאוּ אֲנָשִׁים
מִיַּעֲקֹב אֲכַל לֶחֶם אֶת־הַגִּזִּים
וְכַאֲשֶׁר בָּאוּ הַחֲחִנָּב וְהַחֲפָרָד
אֶת־נִפְשׁוֹ כִּי־יָרָא אֶת־הָאֲשֶׁר
מִמּוֹלָה:

Porque antes que viniessen vnos de parte de Iacobo, comia con las Gentes: mas como vinieron, retruxose y apartose de ellas, auiedo miedo de los que eran de la Circuncision.

13 וַיְהוּדִים אַחֲרִים חָנְפוּ עִמּוֹ
כִּי אֲשֶׁר גָּם בְּרִנְפָּא הוּבָא
בְּחִנְפָתָם:

Y a su dissimulation consentian tambien los otros Iudios, de tal manera que aun Barnabas fue traydo tambien de ellos en aquella su simulation.

9. Καὶ γινόντις τὴν χάριν τὴν δοθῆσάν μοι, ἰάκωβος, καὶ κεφᾶς, καὶ ἰωάννης, οἱ δοκῶντες στήλαι εἶπαι διεξίαις ἔδωκαν ἡμῶι καὶ βάρναβαν ἁνωτέρας ἵνα ἡμεῖς εἰς τὰ ἔθνη, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν περιτομήν.

Et Iaqnes, Cephas & Iehan (qui sont estimez estre les colomnes) ayā cognu la grace qui m'estoit donnee, me baillerent à moi & à Barnabas la main d'affociation: afin que nous allissions vers les Gentils, & eux vers ceux de la Circuncision.

10 Μένον δὲ τῷ πνεύματι ἵνα μη μολώμεθα· ὅτι καὶ ἐσθλάσκει αὐτὸν τὰ ἔθνη.

Seulement que nous eussions souuenance des pources: ce que ie me suis aulli estudié de faire.

11. Ὅτι δὲ ἦλθεν πύργος· οἱ αὐτοὶ ἔρχαντο, καὶ προσώπων αὐτῷ ἀντίσω· ὅτι κατὰ γνώμην αὐτοῦ ἦν.

Et quand Pierre fut venu en Antioche, ie lui resistai en face, pource qu'il estoit à reprendre.

12. Πρὸ τῆς ἐλθῆναι τινος ἀπὸ ἰακώβου, μετὰ τὸ εὖθις συνήδινον· ὅτι δὲ ἦλθεν, ὑπαίστειλε καὶ ἀφώρῃ· οἱ αὐτοὶ, φοβούμενοι τὸν αὐτοῦ.

Car deuant que quelques vns fussent venus de la part de Iaqnes, il mangeoit avec les Gentils: mais quand ceux-li furent venus, il s'en retira, & se separa, craignant ceux qui estoient de la Circuncision.

13. Καὶ συννηύοντες αὐτῷ καὶ οἱ λοιποὶ ἰουδαῖοι, αἵτις καὶ βάρναβας συναπήχθησαν αὐτῷ, ἐπὶ τῇ ὑποκρισεί.

Et les autres Iuifs vsoient aussi de simulation comme lui, tellement que Barnabas mesme se laissoit emporter à leur simulation.

CAP. II.

9. Et cum cognovissent gratiam quæ data est mihi, Iacobus & Cephas & Iohannes, qui videbatur columnæ esse, dexteras dederunt mihi & Barnabæ societatis: ut nos in Gentes, ipsi autem in circumcissionem.

And when James / and Cephas / and John knew of the grace that was given unto me / which are counted to be pillars / they came to me & to Barnabas the right hands of fellowship / that we should preach unto the Gentiles / & they gave the Circumcision.

10. Tantum ut pauperum memores essemus, quod etiam sollicitus fui hoc ipsum facere.

Warning only that we should remember the poor: which thing also I was diligent to do.

11. Cum autem venisset Cephas Antiochiam: in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat.

And when Peter was come to Antiochia / I withstood him to his face / for he was to be blamed.

12. Prius enim quam venissent quidam à Iacobo, cum Gentibus edebat: cum autem venissent, subtraherebat & segregabat se, timens eos qui ex circumcissione erant.

For before that certaine came from James / he ate with the Gentiles: but when they were come / he withdrew / and separated himself / fearing them which were of the Circumcision.

13. Et simulationi eius consenserunt ceteri Iudæi: ita ut Barnabas duceretur ab eis in illam simulationem.

And the other Jewes disssembled likewise with him / in so much that Barnabas was brought into their dissimulation also.

In die Galater.

Das II. Capitel.

9. Vnderkanten die Gnade / die mir gegeben war / Iacobus vnd Cephas vnd Iohannes / die für Seulen angesehen waren / gaben sie mir vnd Barnaba die rechte hand / vnd wurden mit vns eins / daß wir vnter die Heyden / sie aber vnter die Beschneidung predigten.

De kende den naade / som mig vaar giffuen / Iacobus oc Cephas oc Iohannes / som syntis at vere Pillere / da finge de mig oc Barnaba den høyre haand / oc forentis mer oss / At vi skulde Predicke iblant Heydning / oc de iblant Omstærelsen.

10. Allein daß wir der Armen gedächten / welches ich auch fleißig bin gewesen zu thun.

Alenisse at vi skulde komme de fattige ihu / huilker ieg oc haffuer verer stilig til at gøre.

11. Da aber Petrus gen Antiochia kam / widerstund ich ihm vnter augen. Denn es war klage über ihn kommen.

De der Petrus kom til Antiochiam / da stod ieg hannem imod vnder øyen / Thi der vaar kommen Klage offuer hannem.

12. Denn zuvor ehe etliche von Iacobo kamen / aß er mit den Heyden. Da sie aber kamen / erhoch er sich / vnd sondert sich / darumb / daß er die von der Beschneidung forchte.

Fordi at tilforn før end der komme nogle fra Jacobo / da oed hand met Heyninge. Men der de komme / da vddrog hand sig / oc traft ilde sig / Fordi at hand fryctede dem aff Omstærelsen.

13. Vnd heuchelten mit ihm die andern Jüden / also / daß auch Barnabas verführet ward / mit ihnen zu heucheln.

De de andre Jøder hyckede mer hannem / saa at Barnabas oc bleff forført / til at hyckte mer dem.

K Galatuom.

Kapitola II.

9. A kdnj gfaun poznali milost Boží kteráž mi gefti dána / Jakub / Petr a Jan / kteří se zdáli býti sloupové / rukau podali mi v Barnabášovi na znamení tovaryšství: abychom my mezi Pohaný / a oni mezi Židy kazali.

A kdy poznali lástevní dána / Jakub Cepas / a Jan / troje míno zásluhy / dali mi v Barnabášovi právnice společnosti / aby my mezi pohaný přepovědali / a oni mezi obřezanými.

10. Toliko abychom na chu / de pamatovali / těchto v pilen gsem byl / abych tak činil.

Tylko opomináti aby my pá mitali na vbohy / o cýmž tž star kálem se abych tak činil.

11. A kdnj přišel Petr do Antiochie / zgeně se mu odepřel / neb geft byl hoden trestání.

A kdy přišel Petr do Antiochie / zgeně se mu odepřel / nebo geft byl hoden trestání.

12. Nebo přve než gfaun přišli někteří od Jakuba / gídal s Pohaný. A kdnj přišli / vcházela odděloval se od nich / bože se těch kteří byli z židovstva obráceli.

Abowtem přve tym než přišli někteří od Jakuba / vespoly s pohaný iadal / a kdy přišli / strádal se / v odlacěl se od nich / bože se těch který byli z obřezání.

13. A v gcho pokřesťví frónáwali se v gtní Židy / tak že v Barnabáš vveden byl od nich v to pokřesťví.

Abowtem se obchodili vespoly s nim tatiž žydovské / tak že Barnabáš též byl vveden v obřezání.

14 וכד חיות דלא אוליו
הרובאיות בשורה
דאונגליאון אמרר ל
לכאפא לעיו כלחון או
אנת יהודיא אנת ארמאית
היא אנת ולא יהודאית
איכנא אלץ אנת לעממא
דיהודאית יחון :

*Ma com'io viddi che non camminava
no drittamente a la Verità de l'Euange-
lio, dissi a Pietro in presenzia di tutti, Se
tu che sei Giudeo, Siedi a la Gentile, e non
a la Giudaica, perche costringi tu i Gen-
tili, a Giudaizare?*

15 או חנו גיר דמו פינו
יהודיא חנו ולא חנו פנו
עממא חטיא :

*Noi che siamo di natura Giudei, e
non peccatori de Gentili.*

16 מטול דנדעיון דלא
מנדדק בר נשא מן עבדא
דנמוסא אלא בהימנותא
דישוע משיחא אף חנו
בה פישוע משיחא הימנו
דמו הימנותא דמשיחא
נדדק ולא מן עבדא
דנמוסא מטול דמו עבדא
דנמוסא לא מנדדק כל
בסר :

*Sapendo che l'huomo non si giustifica
per le opere de la Legge, ma per la fede
di Iesu Christo, noi dico habbiamo an-
cor creduto in Christo Iesu, per esser giu-
stificati per la fede di Christo, e non per le
opere de la Legge, percioche nissuna carne
sarà giustificata per le opere de la Legge.*

17 ואו דיו פד בעיון דג
דנדדק במשיחא אש
אשתכחו לו אף חנו חטיא
מדיו ישוע משיחא מ
משמשנא הו דחטיא
חס :

*Hoc se cercando d'esser giustificati
per Christo, siamo ancor noi trouati pec-
catori: Christo è egli dunque ministro di
peccato? Non già.*

18 או גיר לאיליו דסתרת
תיב להיו פנא אנת חיות
על נפשי דעבר על
ביהודיא אנת :

*Perche se io di nuovo edifico la casa
che già ho distrutta, costituisco me stesso
transgressore.*

14 ובראית כי לא הלכו בדרך
חם וישר אל אמת הבשורה
אמרת אל כיפה לפני כלם
אם את יהודי הוה במנהג הגוים
החיה ולא במנהג היהודים
ומה תגש את הגוים ליהד :

*Los quales como vide que no andauan de-
rechamente a la verdad del Euangelio, dixè a Pe-
dro delante de todos, Si tu siendo Iudio biues co-
mo Gentil, y no como Iudio, porque constringes
las Gentes a Iudaizar?*

15 אנחנו מטבע היהודים ולא
חטיא מגוים :

*Nosotros Iudios naturales, y no peccadores
de las Gentes.*

16 ידעתם כי אדם לא גצדק
במעשי התורה כי אם בנמונת
ישוע המשיח ואנחנו בישוע
המשיח מאמינים אשר גצדק
בנמונת המשיח ולא במעשי
התורה לכן לא יצדק במעשי
התורה כל-בשר :

*Sabiendo que el hombre no es justificado
por las obras de la Ley, sino por la fe de Iesus el
Christo, nosotros tambien auemos creydo en Ie-
sus el Christo, para que fuésemos justificados
por la fe del Christo, y no por las obras de la Ley:
por quanto por las obras de la Ley ninguna car-
ne fera justificada.*

17 ואם מבקשים אנחנו להצדק
במשיח ונמצא גם אנחנו
חטיא בנמונת המשיח עבד
חטאת הוא חלילה :

*Y si buscando nosotros de ser justificados
en el Christo, tambien nosotros somos hallados
peccadores, es por esso el Christo ministro de nu-
estro peccado? En ninguna manera.*

18 ואם אלה אשר הרסתי
אנייה להבנות מחיה אני על-
נפשי כי עבדתי את המצות :

*Porque si las cosas que destruy, las mismas
bueluo a edificar, rebelle me hago.*

14. 'Αλλ' ὅτι εἶδον ὅτι οὐκ ἐχρη-
σάμενοι τοῦς τὴν ἀληθείαν τοῦ εὐ-
αγγελίου, εἶπα τῷ πέτρῳ ἕμω-
σιν πάντων, οὐ ἰουδαίος ὑπάρ-
χων, ἰουδαὸς ζῆς καὶ οὐ ἰουδαί-
κως, τί ταῖς ἐντολῶν ἀναγκάζεις ἰουδαί-
ζειν;

*Mais quand ievi qu'ils ne cheminoy-
ent point de droit pied selon la verité
de l'Euangile, ie di à pierre deuant tous,
Si toi qui es Iuis, vis comme les Gen-
tils, & non comme les Iuifs, pourquoy
contrains-tu les Gentils à Iudaizer?*

15. Ἡμεῖς φύσις ἰουδαῖοι, καὶ οὐκ
ἐν ἐντολῶν ἀμαρτανολοί.

*Nous qui sommes Iuifs de nature,
& non point pecheurs d'entre le Gen-
tils:*

16. Εἰδότες ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὐ
δικαιώται ἐξ ἔργων νόμου, ἀλλ' μὴ
διὰ πίστεως ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ ἡ-
μεῖς οὖς χριστὸν ἰησοῦν διπίστευσ-
αμεν, ἡμεῖς δικαιοσυνόμεθα ἐκ πίστεως
χριστοῦ, καὶ οὐκ ἐξ ἔργων νόμου
διότι ὁ θεὸς ὁ δικαιοσύνην ἐξ ἔργων νό-
μου πᾶσι οὐρεῖ.

*Sachans que l'homme n'est point
iustifié par les œuures de la Loy, mais
seulement par la foy de Iesus christ, nous
auons aussi creu en Iesus Christ: afin
que nous fuissions iustifiés par la foy
de Christ, & non point par les œuures
de la Loy: pource que nulle chair ne
fera iustifiée par les œuures de la Loy.*

17. Εἰ δὲ ζητοῦντες δικαιοσυνή-
ναι ἐν χριστῷ διέβημεν καὶ αὐτοὶ
ἀμαρτανολοί, ὡς καὶ οὗτοι ἀμαρ-
τανίας διέβημεν; καὶ μὴ ἡμίση.

*Or si en cherchant d'estre iustifiés
par Christ, nous sommes aussi trouués
pecheurs, Christ est-il pourtant mini-
stre de peché? Ainfi n'aduene,*

18. Εἰ γὰρ ἃ κατέλυσα πᾶντα
πάλιν οἰκοδομῶ, ὡς θεοὸς ἡ-
μαυτὸν συνίστημι.

*Car si ie reedifie les choses que j'ai
destruites, ie me constitue moi mesme
transgressieur.*

CAP. II.

14. Sed cum vidissem quod non rectè ambulant ad veritatem Evangelii, dixi Gephæ coram omnibus: Si tu cum Iudæis sis, Gentiliter vivis, & nō Iudaicè: quomodo Gentes cogis iudaizare?

But when I saw / that they went not the right way to the truth of the Gospell / I said unto Peter before all men / If thou being a Jewe / livest as the Gentiles / and not like the Jewes / who constrainest thou the Gentiles to do like the Jewes?

15. Nos naturā Iudæi, & non ex Gentibus peccatores.

We which are Jewes by nature / and not sinners of the Gentiles.

16. Scientes autem quod non iustificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Iesu Christi: & nos in Christo Iesu credimus, ut iustificemur ex fide Christi, & non ex operibus legis: propter quod ex operibus legis non iustificabitur omnis caro.

Knowe that a man is not iustified by the works of the Law / but by the faith of Iesus Christ: even we / If say / have beleueed in Iesus Christ / that we might be iustified by the faith of Christ / and not by the works of the Law / because that by the works of the Law no flesch shalbe iustified.

17. Quod si querentes iustificari in Christo, inventi sumus & ipsi peccatores: nunquid Christus peccati minister est? Absit.

If then while we seek to be made righteous by Christ / wee our selves are founde sinners / is Christ therefore the minister of sinne? God forbid.

18. Si enim quæ destruxi, iterum hæc ædifico: prævaricatore me constituo.

For if build againe the things that I have destroyed / I make my selfe a trespasser.

An die Galater.

Das II. Capitel.

14. Aber da ich sahe / daß sie nicht richtig wandelten / nach der waarheit des Evangelij / sprach ich zu Petro für allen öffentlich: So du / der du ein Jude bist / Hedenisch lebest / vñnd nicht Jüdisch. Warum zwingest du denn die Henden Jüdisch zu leben?

Men der ieg saa / at de vandrede icke rettelige / effter Euangelij sandhed / da sagde ieg til Peter obenbare saar alle / Effterdi at du som est en Jøde / leffuer som Hedninge / oc icke som Jøder / Huor saare tvinger du da Hedningene til at leffue som Jøderne.

15. Vievöl wir von natur Jüden / vñnd nicht Sünder auß den Henden sind.

Alligewel at wi ere aff naturen Jøder / oc icke Syndere aff Hedninge.

16. Doch weil wir wissen / daß der Mensch durch des Gesetzes Werk nicht gerecht wird / sondern durch den Glauben an Iesum Christ / So glauben wir auch an Christum Iesum / auff daß wir gerecht werden durch den Glauben an Christum / vñnd nicht durch des Gesetzes werck / denn durch des Gesetzes werck wird kein Fleisch gerecht.

Dog effterdi wi vide / at Mennt / ten bliffuer icke refferdig formedelst Løwens Gerninger / Men ved Troen til Ihesum Christum / Saa tro wi oc paa Ihesum Christum / Paa der wi stulle bliffue refferdige formedelst Troen til Christum / Oc icke ved Løwens Gerninger / Thi der bliffuer intet Rod refferdige ved Løwens Gerninger.

17. Solten wir aber / die da suchen durch Christum gerecht zu werden / auch noch selbs Sünder erfunden werden / so wer Christus ein Sünden diener. Daß sey ferne.

De stulde wi / som søge effter at bliffue refferdige formedelst Christum / oc end nu selff befindis at vere Syndere / Da vaare Christus en Syndertjenere. Det vere longe fra.

18. Wenn ich aber das / daß ich zu brochen habe / widerumb baw / so mache ich mich selbs zu einem übertreter.

Men naar ieg opbygger det igen / som ieg nedbrød / Da gør ieg mig selff til en Offuertrædere.

K Galatuom.

Kapitola II.

14. Ale kōdj gsem vžfel že se neopřijm nē magij k prawdž Ewangelium / kēl gsem Petro wi pfeđewššim / ponēwādž tē / gsa židem pohanskj gš žiw / a ne židowš / y kteraž weđeš k tomu Pohany aby židowš žiw byli?

Ale gđym obaczyl k nē prosto chodžili / iako prystalo prawdž Ewangelij / rzeklem Piotrowi przed wszystkimi: Jesli ty bedac žydem poganskim žywisz / a nie po žydowski / czemu pogany przymuszają aby po žydowski żyli?

15. My přirozenij gšme žid / a ne Pohany / křtistijničy?

My z przyrodzenia jesteśmy žydowie / a nie z poganow grzešnicy.

16. Wědauceto / že nebywā slowk sprawedliw včiněn z skutkow Zákona / ale strže Wjru w Křsta Gěšijse / y my wěřili gšme w Křsta Gěšijse / abychom byli Sprawedliwi včiněni z Wjry Křsto: wy / a ne z skutkow Zákona. Proto / že z skutkow Zákona nebude sprawedliw včiněn žādny Člowěk.

Wiedząc iż nie bywa sprawiedliwion człowiek z czynkow Zákona / ale przez wiarę w Jezusa Křsta / teśmy my w Křsta Jezusa wierzyli / abyśmy byli sprawiedliwieni z wiary Křstusowej / a nie z czynkow Zákona / przeto iż żadne cialo nie będzie sprawiedliwione z czynkow Zákona.

17. Pakli hledajice abychom Sprawedliwi včiněni byli strže Křsta / nalezeni gšme y my křtistijničy / tehdá Křstus gšst služebníkem křtjchu? Nikoli.

A tešli my křtjstac abyśmy byli sprawiedliwieni przez Křsta / bywamy nalezeni sami grzešny / mi / ižali Křstus tešt sluga grzechu? nie daj tego Dože.

18. Nebo budull to / což gsem prwě křžl / opěť zase wzdělā wati / přestupníkem sebe čijnijm.

Abowtem tešli žāsie budute ty rzečy křžem popřawal / czynie siebie samego přestěpca.

ג'.

19. אָנא ציר פֿנמוסא
לנמוסא מינת דלא להא
אחא נאם משיתא וקיה
אנא :

*Imperioche per la Legge, io son morto
à la Legge, & io son crocifisso in Christo
per vivere à Dio.*

20. ומכיל לא הווא אנא
חי אנא אלא חי בימשיחא
והנא דהשא חי אנא
בבשר בהימנותא חי
דברה דאלהא חי אנא
הו דאחבני ויהב נפשה
חלבי :

*Et così vivo, non già più io : ma vivo
Christo in me. E quel che hora vivo in
carne, vivo ne la fede del Figliuol di Dio,
il qual m'ha amato, & ha dato se stesso
per me.*

21. לא טלם אנא טיבותא
דאלהא או ציר פֿנר נמוסא
חי נדיקותא משיחא מנ
מיר :

*Io non abolsco la gratia di Dio. Per-
ciò che se la giustizia è per la Legge, adun-
que Christo è morto in vano.*

ג

1. או חסירי רענא גלטיא
מנו חסם פֿכו דהא איה
הו דפֿצר ציר הנא קדם
עיניכו יסוע משיחא פֿד
אלי :

*O Galati imprudenti, chi s'ha incan-
tato à non obbedire à la Verità : à quali
Iesu Christo è stato già dipinto dinanzi
à gli occhj, crocifisso intra voi?*

2. הדא פֿלחוד צבא אנא
דאדע מנכו מן אבר
דנמוסא נסבתון רוחא או
מו שפֿצא דהימנותא :

*Questo solamente voglio io saper da
voi, Hancetis vos riceuuto lo Spirito per le
opere de la Legge, ò per l'usito de la fede?*

3. הכנא סכליו אנתון
דשירתון ברוחא והשא
בבשר משלמין אנתון :

*Sete voi così stolti, che hauendo co-
minciato con lo Spirito, finiate hora con
la carne?*

19. כִּי־אֲנִי בְּחַוְלָה מָתִי לַחַוְלָה
לְחַיּוּתִי לֵאלֹהִים נִצָּלְב עִם
הַמָּשִׁיחַ :

Porque yo por la Ley soy muerto à la Ley,
Con el Christo estoy juntamente enclauado en
la cruz para biuir à Dios:

20. וְחִי אֲנִי אִךְ עוֹד לֹא אָנֹכִי
כִּי חִי בִּי הַמָּשִׁיחַ וְאֲשֶׁר חִי אֲנִי
עִתָּה בְּבָשָׂר בְּהִימּוֹת בֶּן־אֱלֹהִים
חִי אָנֹכִי אֲשֶׁר אֶהְבֵּנִי וְנָתַן אֶת־
נַפְשׁוֹ עָלַי :

Y biuo, no ya yo : mas biue en mi el
Christo: y loque aora biuo en la carne, por la fe
del Hijo de Dios lo biuo, el qual me amó, y se en-
tregó à si mismo por mi.

21. אֲנִינִי מוֹחֵס אֶת־הַחַוְלָה
אֱלֹהִים וְנֹחֵם בְּחַוְלָה הַצְדָּקָה
הִיא אִךְ הָנֶם מֵת־הַמָּשִׁיחַ :

No defecho la gracia de Dios. Porque si por
la Ley fueffe la justicia, luego el Christo por de-
mas serie muerto.

ג

1. אֲנִי לָכֵם הַגִּלְטִים כִּי לֹא
חָדַעוּ וְלֹא תָבִינוּ מִי־טָח
מֵרֹאשׁ עֵינֵיכֶם מִהַשְׂכִּיל
לְבוֹחֵיכֶם מִשְׁמוֹעַ לְאַמֶּת וְהִנֵּה
לְעֵינֵיכֶם נִכְתָּב יְשׁוּעַ הַמָּשִׁיחַ
וּבְכֶם נִצָּלְב :

O Galatas sin seso, quien hos enhechizó pa-
ra no obedecer à la verdad: delante de cuyos o-
jos Iesus el Christo fue ya condenado, crucifica-
do entre vosotros?

2. וְאַתָּה לְבָדָה חֲפָצְתִּי לְלַמֵּד
מִמֶּכֶם הַמַּמְעָשִׂי הַחַוְלָה לְקַחְתֶּם
אֶת הָרוּחַ אֲנִי־מִשְׁמַעַת הָאֱמוּנָה :

Esto solo quiero saber de vosotros, Recebi-
stes el Espiritu Sancto por las obras de la Ley, o
por la obediencia de la Fe:

3. הֲכֵכָה לֹא חָדַעוּ וְלֹא תָבִינוּ
מִהֲחֵל בְּרוּחַ עִתָּה לְכָלֹת בְּבָשָׂר :

Tan locos soys, que auiendo comenzado por
el Espiritu, aora hos perficionays por la carne?

19. 'Εγὼ γὰρ διὰ νόμου νόμῳ
ἀπέθανον, ἵνα θείῃ ζωῇ. Χρὶστὸς
συνεσταύρωται.

Car par la Loy ie suis mort à la Loy,
Ie suis crucifié avec Christ, afin que ie
viue à Dieu.

20. Ζῶν δὲ οὐκ ἐν ἑγῶ, ζῶ δὲ ἐν ἑμῷ
Χριστῷ· ὃ δὲ ἐν ἐμοὶ παρὰ τὸ πνεῦμα
ζῶ τῇ τῇ ὑοῦ τῇ τοῦ τῇ ἀγαπῇ-
σας με & ὁ σταυρώσας αὐτὸν ὑ-
πὲρ ἐμοῦ.

Et vi, non point maintenant moi, mais
Christ vit en moi : & ce que ie vi main-
tenant en la chair, ie vien la foy du Fils
de Dieu, qui m'a aimé, & qui s'est donné
loi-mesme pour moi.

21. Οὐκ ἀντὶ τοῦ τῇ χάριτι τῇ
θῷ. ὃ γὰρ διὰ νόμου δικαιοσύνη,
ἀπὸ Χρίστου θωπεύει ἀπέθανε.

Ie n'aneanti point la grace de Dieu :
car si la iustice est par la Loy, Christ
donc est mort pour neant.

ΚΕΦΑΛ. γ'.

Ἀνόητοι γαλιᾶται, τίς ὑ-
μᾶς ἐδάσκαλε τῇ ἀληθείᾳ
μη ποιεῖσθαι, οἷς κατ' ὀφθαλμοῦς
ἰησοῦς Χρὶστὸς περὶ τοῦ σταυροῦ
ἰσταμένους :

O Galates insensés, qui vous a en-
forcés pour faire que vous n'obeissiez
à la verité, auxquels Iesus Christ a esté
par ci deuant pourtrait deuant les yeux,
& crucifié entre vous.

2. Τῷ μοι οὐ θέλω μαθῆναι ὅτι
ὑμεῖς, ἐξ ἔργου νόμου τὸ πνεῦμα
ἐλάβετε, ἢ ἐξ ἀνωγης πίστεως :

Ie vouldroy seulement entendre ce-
ci de vous, Auez-vous receu l'Esprit
par les œuvres de la Loy, ou par la pre-
dication de la foy?

3. Οὐτως ἀνόητοί ἐστε, ἐναρξά-
μενοι πνεύματι, νῦν αὖτε σαρ-
κί λυαίεσθε :

Estes-vous tant insensés, qu'en ay-
ant commencé par l'Esprit, mainte-
nant vous acheuez par la chair?

CAP. II.

19. Ego enim per legem,
legi mortuus sum, ut Deo
vivam: Christo confixus
sum cruci.

For I through the Lawe am dead
to the Lawe; and that I might liue vn-
to God / I am crucified wth Christ.

20. Vivo autem, iam non ego: vivit verò in me Christus. Quod autem nunc vivo in carne, in fide vivo filii Dei, qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me.

Thus I liue yet not I nowe / but
Christ liueth in me: and in that that I
nowe liue in the flesh I liue by the faith
in the sonne of God/who hath loued me/
and giuen him selfe for me.

21. Non abiicio gratiam
Dei, Si enim per legem iu-
stitia, ergo gratis Christus
mortuus est.

I do not abrogate the grace of God: for if righteousness by the Law / then Christ dyed without a cause.

CAP. III.

O Insensati Galatæ, quis vos fascinauit non obedire veritati, ante quorum oculos Iesus Christus proscriptus est, in vobis crucifixus?

O foolish Galatians / who hath bewitched you that ye should not obey the truth / to whom Jesus Christ before was described in your sight / and among you crucified ?

2. Hoc solum à vobis volo discere. Ex operibus legis Spiritum accepistis, an ex auditu fidei?

This onely would I learne of you /
Received ye the Spirit by the works of
ye Law / or by the hearing of saynt^s prea-
ched ?

3. Sic stulti estis, ut cū spiritu cœperitis, nunc carne consummemini?

Are ye so foolish hithat after ye haue
begun in the Spirit / ye would now be
made perfect by the flesh?

An die G. later.

Das II. Capitel.

19. Ich bin aber durchs Gesetz dem Gesetz gestorben / auff daß ich Gott lebe / ich bin mit Christo gecreuziget.

Jeg er oc formedelst Løwen død vaar Løwen/ at
jeg skal leffue saar Gud/ Jeg er kaarstest met Christo.

20. Ich lebe aber / doch nun nicht ich / sondern Christus lebet in mir. Denn was ich jetzt lebe im fleisch / das lebe ich in dem Glauben deß Sohns Gottes / der mich geliebet hat / vñnd sich selbs für mich dargegeben.

De teg bleffuer / dog nu ick teg / men Christus
 leffuer i mig. Ehi huad som teg nu leffuer i Høret / der
 leffuer teg i Guds Sønns Ero / Som mig elste / De gaff
 sig selfs hen faar mig.

21. Ich werffen nicht weg die Gnade Gottes. Denn so durch daß Befehl die Gerechtigkeit kompt / so ist Christus vergeblich gestorben.

Jeg kaster icke Guds naade bort. Thi at kommer
Reisferdighed fromedest Ioven / Da er Christus for-
geffuis død.

Das III. Capitel.

G Ihr vnberstendigen Galater/ wer hat euch bezaubert/ das ihr der warheit nicht gehorchet? Welchen Christus Jesus für die augen gemahlet war/ vnd seht vnter euch gecreuziget ist.

D Ijwforstandige Salater/Huo haſſuer ernſtet eder/
at i lyde icke Sandhed? Huilcke Chriſtus Iheſus
vaar Malet ſaet eyene/ oc er nu ſaarsſijt iblant eder.

2. Das wil ich alleine von euch lernen: Habt ihr den Geist empfangen/ durch deß Gesetzes werck/ oder durch die Predig vom Glauben?

Dette vil ieg aleniste lære aff eder / Haffuet
 anammet Aanden ved Iowens Gerninger / Eller for-
 medelst den Predicken om Troen?

3. Seydt ihr so vnverständig? Im Geist habt ir angefangen / wolt ihrs denn nun im Fleisch vollenden?

Eret saa uforstandige? I begynte i Aanden/
Villet da nu fuldkomme der i Kød. i?

N Galatun.

Capitola II.

19. Nebo ná strže Zákon /
všeckým Zákonu / abych žio
byl Bohu / ná s Krystem vřis-
ťován všem :

Bom ja przez zakon zakonowi
umarl / abym Bogu żył / y testem
wspol z Arystusem utrzymowan.

26. A žiw gsem giž ne nā/ afe
 žiw gesti we mnē Krosfus. Ze
 paž nym žiw gsem w tēle/ žiw
 gsem v Wižke Cyra Dožtšo/
 tteržto žamilowal mne/ a w p
 dal sebe sametšo ža mne.

A żywe iuż nie ta/ ale żywe we
mie Krystus/ A żyworokrym te
raz żywe wciele/ w mieście Syná
Bożego żywe/ Erhory vnišoval
mie/ y wydal samého siebie za mie.

27. Nežamiťám milostí Bo-
žij. Nebo gestli Spravedlnost
strže Zákon/tehda Krystus na-
darino gest vměel.

171e obróćamci w niwecz lasst
Bożey / bo i sli przez zakon i s
sprawiedliwość / theoye Chrystus
proino ymarł.

Kavitoſa III.

Blāznīwīj Galatstīj / n
tō gest wās jīnāmīl / ab
nste nēwēstīl prawdē? Pŕed
wāssmīsto ošima Krstus
Gejīs potupen gest / a mezy
wāmi vfkī jowān ē

Bezostanmi Galatow e / y
 frejwas znamit / aby sie pras
 wdzenie byli poslugnym / Eros
 rpin przed oczyma Aritus przed
 tym byl wymalowan / y miedzy wa
 im wstrzyjowany

2. Toto toľisko chcen; wEdeti
od was / Z skutkuowli Zákona
přinali gste Duchu swatěho /
titi; slystenij wiřny;

Tego sietylko żadam wciyć od
was / w czynkowi jażonnym wżie
liście ducha / czyli z wiary przez
słuchanie?

3. Tak bláznivij gste / Je po-
tawšše Duchem / giš nynyj tš-
lem konáte ?

Thaſcie bezrozumni! póczaj
wſzy duchem / teraz bywacie do
Koſciół ciałem.

4 והליו פלהיו איקא הו
סיברתו ונשתתק דין א
איקא:

Hautez voi patite tante cosas en vano? se pur è in vano.

5 הו הכיר דיהב בכון
רוחא וסער בכון חילא מו
עבד דגמוסא או מו
שמעא דהימנותא:

Colui dunque che si prouede lo Spirito, & opera in voi le virtù, lo fa egli per le opere de la Legge, o per l'Vdito de la fede?

6 איכנא דהימו אברהם
לאברהא נאשתבר לה
לדיקו:

Anzi più presto si come Abraham credette a Dio, e fu gli riputato a giustitia.

7 דעי הכיל דאילו דמו
הימנותא אמו הנו אמו
בנא דאברהם:

Sappiate dunque che quei che son da la fede, son figliuoli d'Abraham.

8 מטול גיר דקדם ידע
אלהא דבהימנותא הו
מודקו צממא קדם ספר
לאברהם או דאמר פתכא
קדשא דבר יתברכו פלהיו
צממא:

El la Scrittura preuendo che l'Idolo giustifica i Gentili per la fede, euangelizò prima ad Abraham, dicendo, tu te faranno benedette tutte le Genti.

9 מדיו מהימנותא הו
מתברכו באברהם מ
מהימנותא:

Quelli dunque che son da la fede, son benedetti col fedele Abraham.

10 אילו גיר דמו עבדא
אמו דגמוסא תחית
לדסתא אמו פתיב גיר
הליט הו כל מו דלא יעבד
כל דפתיב בגמוסא הנא:

Imperocche tutti quelli che son da le opere de la Legge, son sotto la maledictione. Conciofia che' egli è scritto, Maledetto chiunque non sta salido in tutte le cose che sono scritte nel libro de la Legge, per offeruarle.

4 במה החלייתם הנם א
הנם:

Tantas cosas aueys padecido en vano? si em pero en vano.

5 והוא אשר נתן לכם את
הרוח ופעל גבורות בכם
המפעלי התורה או משמעת
האמונה היא:

El que hos dà, pues, el Espiritu, y obra las marauillas entre vosotros, hazelo por las obras de la Ley, o por la obediencia de la fe?

6 כמו אברהם האמין ביהוה
ויחשבה לו צדקה:

Como Abraham creyó à Dios, y fuaele attribuydo a justicia:

7 לכן דעו כי אשר מאמונה
אלה הם בני אברהם:

Ansique conoceys que los que son por la fe, los tales son los hijos de Abraham.

8 וכי תראה הכתב מקדם כי
יצדיק אלהים לגוים מאמונה
לכן מקדם בשו את אברהם
כי יתברכו בר כל הגוים:

Y viendo antes la Escritura, que Dios por la fe auia de justificar las Gentes, Euangelizò antes à Abraham, Que todas las Gentes de la tierra serán benditas en ti.

9 על כן אשר מאמונה הנה
יברכו עם אברהם תאמן:

Luego los dela fe son los benditos con el creyente Abraham.

10 כי כלם אשר ממעשי
התורה הנה היו תחת האלה
כי כתב אדור כל אשר לא
יקום בכלם הכתבים בספר
התורה לעשותם:

Porque todoz los que son de las obras de la Ley, debaxo de maldicion estan, porque escripto està, Maldito todo aquel que no permaneciére en todas las cosas que estan escriptas en el libro de la Ley para hazerlas.

4. Τεσάντην ἐπέτην αἰνῆς ὅγε καὶ αἰνῆ.

Auez vous tant souffert en vain? voire si c'est meismes en vain.

5. ὁ δὲ πνεῦμα παρέργισεν ἐν ὑμῖν, καὶ ἐργάσατο ἐν ὑμῖν, ἐξ ἰσχυρῶν καὶ ἐξ ἀντιστάσεων;

Celui donc qui vous fournit l'Esprit, & qui produit les vertus, en vous le fait-il par les œuvres de la Loy, ou par la predication de la foy?

6. Καθὼς ἀρευνῶν Πιστεύων τὸν θεόν, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην.

Ainsi comme Abraham a creu à Dieu, & il lui a esté alloué à iustice.

7. Γινώσκοντες ὅτι οἱ ἐκ πίστεως, εἰς υἱοὺς τοῦ ἀβραάμ.

Sachez donc que ceux qui sont de la foy, sont enfans d'Abraham.

8. Περὶ οὗτου διὰ τὴν ὅτι ἐκ πίστεως δικαιοσύνη ἐστίν, καὶ ἀβραάμ, ὅτι ἐκ ἐντολῆς τοῦ θεοῦ ἐκείνου ἐκείνην ἐποίησεν.

Dont l'Esriture preuoyt que Dieu iustifie les Gentils par la foy, & deuant euangelizé à Abraham, disant, Toutes nations seront benites en toy.

9. Ὅτι οἱ ἐκ πίστεως εὐλογεῖται πῶς καὶ πῶς ἀβραάμ.

Par ainsi ceux qui sont de la foy, sont benits avec le fidele Abraham.

10. Ὅτι ὁ νόμος ἐργασμῶν ἐστίν, καὶ κατὰ τὸν νόμον ἐστὶν ἡ καταραὶς, ἐπεὶ ὅτι ἐκ ἀμάρτιας ἐστὶν πᾶς ὁ κόσμος ἐν βλάβῃ τοῦ νόμου, τὰ ποιῶντες αὐτόν.

Car tous ceux qui sont des œuvres de la Loy, sont sous malediction: car il est escript, Maudit est quiconque n'est permanent en toutes les choses qui sont esrites aulibre de la Loy pour les faire.

4. Tanta passi estis sine causa? si tamen sine causa.

Have ye suffered so many things in vaine? if so be it be euen in vaine.

5. Qui ergo tribuit vobis Spiritum, & operatur virtutes in vobis: ex operibus legis, an ex auditu fidei?

See therefore that misistrecth to you the Spirit / and worketh miracles among you: doeth he it through the works of the Law / or by the hearing of faith preached?

6. Sicut, Abraham credit Deo, & reputatum est illi ad iustitiam.

Yea rather as Abraham beleueed God: & it was imputed to him for iustitiae.

7. Cognoscite ergo, quia qui ex fide sunt, ii sunt filii Abraham.

Knowe ye therefore: that then which are of faith: the same are the children of Abraham.

8. Providens autem scriptura, quia ex fide iustificat gentes Deus, prænuntiavit Abraham, quia benedicentur in te omnes gentes.

For the Scripture foreseeing / that God would iustifie the Gentiles through faith / preached before the Gospel unto Abraham / saying / I thee I shall all the Gentiles be blessed.

9. Igitur qui ex fide sunt, benedicentur cum fidei Abraham.

So then they which be of faith: are blessed with faithfull Abraham.

10. Quicumque enim ex operibus legis sunt, sub maledicto sunt. Scriptum est enim: Maledictus omnis qui non permanferit in omnibus quæ scripta sunt in libro legis, ut faciat ea.

For as many as are of the works of the Law / are vnder the curse: for it is written / Cursed is every man that continueth not in all things which are written in the booke of the Law / to do them.

4. Habt ihr denn so vil vmb sonst erlitten? ist anders vmb sonst.

Haffue i da lebet saa meger forgefuit? Om der ellers er forgefuit.

5. Der euch nun den Geistreichet / vnd thut solche thaten vnter euch / thut ers durch des Gesezes werck? oder durch die Predigt vom Glauben?

Den som nu giffuer eder Anden / oc gör saadane Gerninger iblant eder / Gør hand der formedelst Lovens Gerninger? Eller ved den Prediken om Troen?

6. Gleich wie Abraham hat Gott geglaubet / vnd es ist im gerechnet zur Gerechtigkeit.

Lige som Abraham troede Gud / oc det er regnet hamnem til Retsferdighed.

7. So erkennet ihr ja nun / daß die des Glaubens sind / das sind Abrahams Kinder.

Saa tende i to nu / At de som ere aff Troen / de ere Abrahams Børn.

8. Die Schrift aber hatt es zuvor ersehen / daß Gott die Heyden durch den Glauben gerecht mache / darumb verkündiget sie dem Abraham: In dir sollen alle Heyden gesegnet werden.

Men Skriften saa det tilforn / at Gud gør Hedningene / retferdige formedelst Troen. Der saare forkynder hun Abraham / I dig skulle alle Hedninge velsignes.

9. Also werden nun / die des Glaubens sind / gesegnet mit dem glaubigen Abraham.

Saa bliffue nu de / som ere aff Troen / velsignes de med den Tro Abraham.

10. Denn die mit des Gesezes wercken vmbgehen / die sind vnter dem Fluch. Denn es steht geschrieben: Verflucht sey jederman / der nicht bleibet in alle dem / das geschriebē steht in dem Buch des Gesezes / daß ers ihue.

For di at de som omgaaß med Lovens Gerninger / de ere vnder Forbandedse. Thi der staar screffuit / Forbandet vere huer mand / som icke bliffuer i alt det / som screffuit staar i Lovens bog / at hand der gør.

4. Tak mroho trpeli gste nadi darmo? a wssak nadarmolli?

Ratjesite wtele ctpelst dari mo? test tezt tedno darmo.

5. Protojen / kteryz dawá wám Duchu Swatého / a činiš diwý mezy wámi: skutkuwsi Zákonu to činiš / čili: slýšeniš Wjry

Ktory tedý wám dodáwá duš chý / y spráwue mocy w was / i zále to čyri z wčyrihow zákonu / čyri z wiaři pryz sluchánte?

6. Jakož y Abraham wvěřil Bohu / a počtano genu to k sprawedlnosti.

Jako Abrahám wvěřyl Bogu / y počtano mu test kú spráwiedlnosti.

7. Protož znáte / že kteříž gsau z Wjry / ti gsau Synow Abrahamowi.

Tak tezt wědíte / že kteryž z wjáry sa / čili syni Abrahánowi.

8. Předwědělšy pak pís / smo / že Buoh čidi sprawedlnost činiš z Wjry / předpowěděl Abrahánowi: že poženán budau w tobě wšychni lidé.

Abrahánowi předpověděl / že wšychni lidé bywáti z wjry / a poženáni budu w tobě wšychni lidé.

9. A protož kteříž gsau z Wjry / dočkátegi poženánij s wčrny Abrahamem.

Tak kteryž z wjáry sa / blogo: sláwient bywáti z wčrny onym Abrahámem.

10. Kteříž pak kosi z skutkuw Zákonu gsau / pod zločestst wim gsau. Nebo psáno gest: Zločestný každý kdož nečká / wá wessm / což gest psáno w knižák Zákonu / aby to naplnil.

Abrahánowi test z wčyrihow zákonu / pod přellectwem sa / bo nápsáno test: Přelctey každý ktery by nie trwál we wšyřich zeczech / ktere nápsane sa w knižach zákonu / aby te czynil.

ג
11. הלא דין מוֹדֵדֶךָ אֵנֶשׁ
בְּנִמּוּסָא לֹות אֱלֹהִים הָיָא
גְּלִיחִי מִטּוֹל דְּפִתְרִיב
דְּדִיקָא בְּהִימְנוּתָא יְחִיָּה :

*Hor cho per la Legge niuno sia giustifi-
cato appresso l'adio : appare che perche
li giusti viuerà per fede.*

12. בְּנִמּוּסָא דִּין לֹא הָיָא
מִן הִימְנוּתָא אֱלֹהִים מִן
דְּיַעֲבֹד אֱלִילוֹ דְּפִתְרִיב בְּהִי
יְחִיָּה בְּהִי :

*Et la Legge non è da la fede, ma l'huo-
mo che farà quelle cose, viuerà in esse.*

13. לוֹ דִּין מִשִּׁיחָא דְבָנִין מִן
לִוְטָנָא בְּנִמּוּסָא וְהוּא הָיָא
חֲלִפִין לִוְטָנָא כְּתִיב גִּיד
דְּלִיט הִי כָּל מִן דְּמִתְלֵיל
בְּקִיסָא :

*Or Christo ci ha riscossi da la mala-
dictione de la Legge, effendo stato fatto per
noi maladittione : (perche egli è scritto.
Maladetto chiunque pende nel legno.)*

14. דְּבִעֲמִימָא תְּהוּוּ
בְּוִרְכָתָהּ דְּאַבְרָהָם בִּישׁוּעָא
מִשִּׁיחָא דְחָנִין גִּסְבַּ שׁוּדְיָא
דְּרִחֲמָא בְּהִימְנוּתָא :

*Accioche la benedictione d'Abraham
aduenisse à i Gentili per Christo Iesus :
et à fin che noi riceuissimo la promessa de
lo Spirito per la Fede.*

15. אֲתִי אִירָדְבִירִי בְּנִי
נֶשֶׁא אֲמַר אֲנִי דְּדִיקָא
דְּבִר נֶשֶׁא דְּאִשְׁתַּדְרַת אֲנֶשׁ
לֹא מִסִּילָא אִו מִשְׁתַּלַּךְ בְּהִי
מִדָּא :

*Fratelli, io parlo humanamente, et in
accordo benchè sia d'un huomo, non di-
mieno i egli è autenticato niuno l'annul-
la, o, aggiugne cose alcuna.*

16. לֹא אֲבָרַחֵם דִּין אֲתִמְלִךְ
מִוִּלְכְּנָא וְלִוְרַעֲיָא וְלִוְרַעֲיָא
אֲמַר לֹא דְלִוְרַעֲיָא אִירָדְבִירִי
דְּלִסְגִיָּא אֱלֹהִים לִוְרַעֲיָא
אִירָדְבִירִי הוּא דְּאִיתְּהוּי מִ
מִשִּׁיחָא :

*Hor le promesse furono dette ad Abra-
am, et al seme suo. Non dice, Et al seme,
come se parlasse di molti : ma come par-
lando d'un solo, dice, Et al seme tuo : il
quale è Christo.*

ג
11. וְכִי־מִתּוֹרָה אִישׁ לֹא אֶחָד
נִצְדָק לִפְנֵי אֱלֹהִים בְּגִלּוֹי הוּא
כִי־צָדִיק בְּאִמּוּנָתוֹ יִחְיֶה :

*Mas porquanto por la Ley ninguno se justi-
fica acerca de Dios, queda manifestto que el justo
por la fe biue.*

12. וְהִתּוֹרָה אִינוּנָה מִאִמּוּנָה
כִּי אִם תַּעֲשֶׂה אוֹתָם אֲדָם
יִחְיֶה בָּם :

*La Ley tambien no es de la fe : mas, El hom-
bre que los hiziere, biuirá por ellos.*

13. הַמִּשִּׁיחַ פָּדָה אוֹתָנוּ מִמַּלְאָכָה
הַתּוֹרָה וַיְהִי־עֲלֵינוּ מַלְאָכָה כִּי
נִכְתַּב כִּי־קָלַלְתָּ אֱלֹהִים תִּלְוִי
עַל־הַעֲץ :

*El Christo emperon nos redimió de la mal-
dicion de la Ley, hecho por nosotros maldicion :
(porque escripto está, Maldito qualquiera que es
coigado en madero.)*

14. אֲשֶׁר תָּבוֹא עַל־הַגּוֹיִם בְּרִכַּת
אַבְרָהָם בִּישׁוּעַ הַמִּשִּׁיחַ וְנֶאֱשַׁר
נָקָה אֶת־שְׂבוּעַת הָרוּחַ בְּאִמּוּנָה :

*Paraque la bendicion de Abraham en las Gen-
tes fuesse en el Christo Iesus : paraque por la fe
recibamos la promessa del Espiritu*

15. אֲחִי בְּמִנְהַג הָאָדָם אוֹמֵר אֲנִי
לְכֶם כְּמוֹ בְרִית צְמִיתָת הָאָדָם
אִישׁ לֹא מוֹיָס וְלֹא מַחֲלָף :

*Hermanos, (hablo segun el hombre) aun
el instrumento authentico del hombre nadie lo
menosprecia, ó le annide.*

16. וְלֹא אֲבָרַחֵם נֶאֱמָרוּ הַשְּׂבוּעוֹת
וְלִוְרַעֲוִי לֹא אוֹמֵר וְלִוְרַעֲוִים כְּמוֹ
בְּרַבּוּי כִּי אִם כְּמוֹ בְּחִיד
וְלִוְרַעֲוִי אֲשֶׁר הוּא הַמִּשִּׁיחַ :

*A Abraham fueron dichas las promessas, y à
su simiente. No dice, Y à las simientes, como
de muchos : sino como de vno, Y à tu simiente, la
qual es el Christo.*

γ.
11. Ὁ πρὸς τὸ νόμον καὶ οὐκ ἐκ πί-
στεως ὁ θεὸς δὴλον, ἐπὶ ὃ δι-
καιῶται· ὁ καὶ πιστεύει ζήσεται.

*Or que par la Loy nul ne soit iusti-
fié enuers Dieu, il appert, d'autant que
le iuste viura de foy.*

12. Ὁ δὲ νόμος· ὁ καὶ ἐστὶν ὁ πί-
στεως· ἀλλ' ὁ ποιήσας αὐτὰ ἁθρο-
νως ζήσεται ἐκ τούτοις.

*Mais la Loy n'est point de la foy :
sins l'homme qui aura fait ces choses,
viura par icelles.*

13. Χρὶστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ
τῆς καταράτης τῆ νόμου, ἥτις ἐμὴς
ἐπ' ἐμῶν κατάρτη γέγραπται· ὁ κατα-
ράται· ὁ καὶ ἐκρίμαται·
ἐπὶ τῇ ξύλου.

*Christ nous a rachetés de la male-
diction de la Loy, quand il a esté fait ma-
lediction pour nous : (car il est escrit,
Maudit est quiconque pend au bois)*

14. Ἰὰ οὗς παρὲς ἡ ἀδελφί· ὁ
ἀβραάμ ἐγγήτω ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ἵνα
πῶς ἐπαγγελίᾳ τοῦ πνεύματος
λαβώμεθα διὰ τῆς πίστεως.

*A fin que la benediction d'Abraham
aduenit aux Gentils par Iesus Christ : à
ce que nous receuions la promesse de
l'Esprit par la foy.*

15. (Ἀδελφοί,) καὶ ὡς ἄνθρωποι λέ-
γουσιν, ὁμοίως ἀνθρώπων καὶ κυρίου μὴ
διὰ τῆς καὶ οὐκ ἐστὶν ἡ διὰ τῆς
πίστεως.

*Freres, ie parle à la façon des hom-
mes. Combien qu'une alliance soit d'un
homme, si elle est confirmee, nul ne la
casse, ou y adioute.*

16. Τὸ δὲ ἀβραάμ ἐπαγγέλλεται αἱ
ἐπαγγελίαι, καὶ τῶ ἀνθρώπου αἱ
τῶ. ὁ λέγει, καὶ τῶ ἀνθρώπου, αἱ
τῶ πατρὶ, ἀλλ' ὡς ἐφ' ἑνὶ, καὶ
τῶ ἀνθρώπου σου, ὅς ἐστι χριστός.

*Or les promesses ont esté dites à A-
braham & à sa semence. Il ne dit point,
Et aux semences, comme parlant de plu-
sieurs, mais comme d'une ; Et à sa se-
mence : qui est Christ.*

CAP. III.

11. Quoniam autem in lege nemo iustificatur apud Deum, manifestum est: quia iustus ex fide vivit.

And that no man is iustificed by the Law in the sight of God: it is evident: for the iust shall live by faith.

12. Lex autem non est ex fide: sed, Qui fecerit ea, vivet in illis.

And the Law is not of faith: but ye man that shall do those things: shall live in them.

13. Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum (quia scriptum est: Maledictus omnis qui pender in ligno.)

Christ hath redeemed us from the curse of the Law: when hee was made a curse for us (for it is written: Cursed is every one that hangeth on tree.)

14. Ut in Gentibus benedictio Abrahe fieret in Christo Iesu: ut pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem.

That the blessing of Abraham might come on the Gentiles through Christ Iesus: that we might receive the promises of the Spirit through faith.

15. Fratres (secundum hominem dico) tamen hominis confirmatum testamentum nemo spernit, aut superordinat.

Brethren: I speak as men do: though it be but a mans covenant while it is confirmed: yet no man doeth abrogate it: or addeeth any thing thereto.

16. Abraham dicta sunt promissiones: & semini eius, non dicit, Et feminibus quasi in multis: sed quasi in uno, Et semini tuo, qui est Christus.

Now to Abraham and his seed were the promises made. He saith not, And to the seedes: as speaking of many: but, And to thy seed: as of one: which is Christ.

Das III. Capitel.

11. Daß aber durchs Gesehe nemand gerecht wird für Gott: ist offenbar: Denn der Gerechte wird seines Glaubens leben.

Men attingen bliffuer verferdig saar Gud: for medelst Löwen: er obenbare: Thi den Reiserdige skal leffue aff sin Ero.

12. Das Geseß aber ist nicht des Glaubens: sondern der Mensch: der es thut: wird dadurch leben.

Men Löwen er icke aff Troen: Men der Menniske som der gör: hand skal leffue der ved.

13. Christus aber hat vnns erlöset vom Fluch des Geseßes: da er ward ein Fluch für vns (Denn es stehet geschrieben: Verflucht ist jederman der am Holz hanget.)

De Christus forløste oss aff Lövens Formaledidelse: der hand bleff en Forbandelse for oss (Thi der staar scerffuit: Forbandet er huer Mand som henger paa Træ.)

14. Auff daß der Segen Abrahe vnter die Henden keme: in Christo Iesu: vnd wir also den verheiffen Geist empfiengen: durch den Glauben.

Paa det at Abrahe velsignelse skulde komme ibland Hedningene: i Christo Ihesu: oc vi saa skulde saa den foriette And: formedelst Troen.

15. Lieben Brüder: Ich will nach Menschlicher weise reden. Verachtet man doch eines Menschen Testament nicht (wenn es bestetiget ist) vnd thut auch nichts darzu.

Kære Brodre: Jeg vil tale efter Menniskelig siick. For ætter mand dog icke et Menniskis Testament (naar det er stadfest) oc mand setter der intet til.

16. Nun ist die verheiffung Abrahe vnd seinem Samen zugesaget. Er spricht nicht: durch die Samen: als durch vile: Sondern als durch einen: durch deinen Samen: welcher ist Christus.

Nu er to Foriettelser tilfagd Abraham oc hans Sæd: Hand siger icke: ved de Sæde: som formedelst mange: men som ved en: Formedelst din Sæd: som er Christus.

Kapitola III.

11. Ale je strze Zakon nebywa zdany sprawedliw vcinen pzed Bohem: zgowne gest: neby sprawedliwy: Wiary jiw gest.

Al je przez zakon zadan nte bywa vsprawiedliwion w Bogu: i tak wnoc jest: gdy sprawiedliwy: wiary jyc bedzie.

12. Zakon pak nenis: Wiary: ale kdo bude plniti pfikazani Zakona: jiw bude w nich.

A zakon nte testet: wiary: ale czlowiek ktoryby im dospyczyl: nil w nich jyc bedzie.

13. Krystus wykupil nas: zlofecnstwij Zakona: vcinen gsa pro nas: zlofecnstwijm: Neb psano gest: Zlofecnny kazdy kdoz wisi na drzewie.

Lece: Krystus nas odkupil od przelictwa zakonu: gdy za nas zstal sie przelictwem: abowiem napisano jest: Przeliety ktorykol wiek wisi na drzewie.

14. Aby mezy Narodny po: zehnanij Abrahamowo pfislo strze Krysta: Gejisse/abychom zaslijbenij Ducha Swatého pfijali strze Wiary.

Aby w poganoch blagoslawit: cistwo Abrahamowe bylo w Kry: stusie Jezusie: y abyśmy obczan: go Ducha wziel przez wiare.

15. Bratři (wedle Cflowe: ka prawim) Wszak vtworze: nym nektereho Cflowe: ka: Ksaff: tem: zdany nepohyby ani ho gi: nak mēni.

Bratři: ludz kmeti obyčajem mowie: Choć cflowiecy thestas: ment test: wśakże gdy gest vtwor: dzony: nikt go nie lamie: ani ktes: mu przydawa.

16. Abrahamowi powēdijna: gsau zaslijbenij y Semenu ges: ho. Ne dij: Semenuom pa: kožo mnohým: ale nakožo: gednomu. A Semenu twēmu: kterž gest Krystus.

A Abrahamovi opowēdijane: sa obietnice: y plementowi tego: nte mowi plementom: tak o wie: lu: ale tak o tebnym: A plemento: wi twotemu: Kter test Krystus.

17. הָיָה דִּין אֲמֹר אֲנִי
דִּיתִיקָא דִּמְו קִדִּים
אֲשֶׁר־רָרַת מִן אֱלֹהִים
בְּמִשְׁחָא בְּמוֹסָא הוּא דִּהוּא
מִן בִּתְר אַרְבַּע מֵאָה ו
נִתְלָחִין שְׁנֵין לֵאמֹר מִשְׁכַּח
דִּסְלִיָּה וְיִבְטֵל מִדְּלִכְנָא :

Or io dico questo, quanto al patto già
innanzi confermato da Dio in Christo,
che la Legge che fu fatta quattrocento e
treanta anni più tardi, non la annulla, per abolir
la promessa.

18. אִם דִּין מִן בְּמוֹסָא הוּא
יִרְתִּיקָא מִכִּיל לֹא הוּא
מִן מִלְכְּנָא לֹא בְּרָהֶם דִּין
בְּמִלְכְּנָא הוּא יִהְיֶה לֵּה
אֱלֹהִים :

Imperocchè se l'heredità è per la Legge,
non è più per la promessa: nondimeno
Iddio la donò ad Abraham per la promessa.

19. מִנָּה הָכִיל בְּמוֹסָא
מִטְוֵל מִסְטִינִיתָא אֲתִיקָא
עֲדָמָא דִּיאִתָא וְרַעָא הוּא
דִּלֵּה הוּא שׁוּדְרָא וְאִתִּיהָב
הוּא בְּמוֹסָא בִּיד מִלְכְּנָא
בְּאִדָּא דִּמְצָעִינָא :

A che fine dunque fu data la Legge?
Ella fu aggiunta per conto de le trasgressions,
insin à tanto che venisse il seme, à
cui era stata fatta la promessa, e fu ordi-
nata per gli Angeli in mano d'un Mediatore.

20. מִצָּעִינָא דִּין לֹא הוּא
דִּיחַד אֱלֹהִים דִּין חַד הוּא :

E il Mediatore non è d'un solo, ma
Iddio è un solo.

21. בְּמוֹסָא הָכִיל סִקּוּבְלָא
הוּא דִּמִּלְכְּנָא דִּאֱלֹהִים חַס
אֱלֹהִים אֲתִיהָב הוּא
בְּמוֹסָא אִינָא דִּמְשַׁכַּת הוּא
לְמַחֲיוֹ שְׁרִירָא וְרַחֲמִין
בְּמוֹסָא הוּא הוּא חַס
דִּיקִרְתָּא :

La Legge dunque è ella stata aggiun-
ta contra le promesse di Dio? Non già.
Perciocchè se fusse stata data Legge che po-
tesse giustificare, veramente la giustizia sa-
rebbe per la Legge.

17. וְהָיָה אֲמֹר אֲנִי כִי־אָת
בְּרִית הַנְּכֹנֶה מִלְכָּנִים מִאֱלֹהִים
לְמַשִּׁיחַ הוּא אֲשֶׁר אַחֲרֵי אַרְבַּע
מֵאוֹת וּשְׁלוֹשִׁים שָׁנָה גָּתָה
הַתּוֹרָה לֹא תִמָּאס לְהַנִּיחָא אֶת־
הַשְּׁבוּעָה :

Esto pues digo, Que el concierto confirma-
do de Dios para con el Christo, la Ley que fue he-
cha quatrocientos y treynta annos despues, no
lo abroga, para inualidar la promessa.

18. וְאִם מִתּוֹרָה יֵשׁ הַנְּחִלָּה
עֲדָתָה לֹא מִשְׁבֹּעָה הוּא
וְלֹא בְּרָהֶם בְּשְׁבֹעָה חֲנֹן אֱלֹהִים :

Porque si la heredad es por la Ley, ya no se-
ra por la promessa: Dios empero por la promessa
hizo la donacion à Abraham.

19. וְלָמָּה הוּא הַתּוֹרָה בְּעֵבֹר
הַסְּבִיִּים גִּזְסָפָה עַד־אֲשֶׁר יָבוֹא
הַדֶּרֶךְ לְאֲשֶׁר נִעְשְׂתָה הַשְּׁבוּעָה
הַגָּתָה בְּמִלְאָכִים בִּיד הָאֲמָצִי:

Pues la Ley que? fue puesta por causa de
las rebelliones, (hasta que viniessse la Simiente à
quien fue hecha la promessa) ordenada por los
angeles, en la mano del Mediator.

20. וְהָאֲמָצִי לְאַחַד אִינְגִּו
וְיִהְיֶה אֱלֹהִים יְהוָה אֶחָד :

Y el Mediator no es de vno, y Dios es vno:

21. וְלָכֵן הַתּוֹרָה עַל־שְׁבוּעוֹת
אֱלֹהִים חֲלִילָה וְאִם גָּתָה
הַתּוֹרָה אֲשֶׁר הוּכַל לְחַיּוֹת אִם
בְּאִמָּת מִתּוֹרָה הִתְלָה תַּצְדָּקָה :

Luego la Ley es contra las promessas de Di-
os? En ninguna manera, porque si la Ley dada
pudiera justificar, la justicia fuera verdadera-
mente por la ley.

17. Τὰς δὲ λέγων, ἀποκρίθεις
παρακαταμύθεις τὸν τὸν ἡμῶν
Χριστὸν, ὁ μετὰ τῆς παρασκευῆς
ἡτοιμασμένης ἡμῶν ὅτι ὁ Χρὶς-
τὸς, ὅς τὸ πατρὸς ἡμῶν τὴν ἐπαγγελίαν
ἔδωκεν.

Voilà donc que je di, quant à l'al-
liance qui auparavant a esté confirmée
de Dieu en Christ, que la Loy qui est
venue quatre cens & trente ans apres,
ne la peut enfreindre, pour abolir la
promesse.

18. Εἰ γὰρ ἐκ νόμου ἡ κληρονομία,
ὅχι ἐκ ἐπαγγελίας· τὸ δὲ Ἀ-
βραάμ δι' ἐπαγγελίας κληρονο-
μασεν ὁ Θεός.

Car si l'heritage est de la Loy, il n'est
plus par la promesse. Or Dieu la don-
né à Abraham par la promesse.

19. Τί ὧν ὁ νόμος; ὡς ὅτι
ἐκείνῳ χρόνῳ, ὡς ὅτι
ἐκείνῳ χρόνῳ ὡς ὅτι ἐκείνῳ
χρόνῳ, ὡς ὅτι ἐκείνῳ χρόνῳ
ἐκείνῳ χρόνῳ.

A quoi donc sert la Loy? Elle a esté
adiouctee à cause des transgressions,
insin à tant que la semence vint, au re-
gard de laquelle auoir esté faite la pro-
messe: & a esté ordonnée par les Anges
par le ministère d'un Moyenneur.

20. Ὁ δὲ μεσίτης ὧν ὁ Χρὶς-
τὸς, ὅς ἐστις ὁ Θεός.

Or le Moyenneur n'est point d'un
seul: mais Dieu est un seul.

21. Ὁ δὲ νόμος κατὰ τὴν ἐπαγ-
γελίαν; οὐκ ἔστι· ἀλλ' ὡς ὅτι
ἐκείνῳ χρόνῳ ὡς ὅτι ἐκείνῳ
χρόνῳ, ὡς ὅτι ἐκείνῳ χρόνῳ
ἐκείνῳ χρόνῳ.

La Loy donc a-elle esté adiouctee
contre les promesses de Dieu? Aini n'-
aduient: car si la Loy eust esté donnée
pour pouuoir viuifier, vrayement la ju-
stice seroit de la Loy.

17. Hoc autem dico, testamentum confirmatum à Deo: quæ post quadringentos & triginta annos facta est lex, non irritum facit ad evacuandam promissionem.

And this I say, that the Law which was four hundred and thirtie years after, can not disannul the covenant that was confirmed afore of God in respect of Christ: that it should make the promise of none effect.

18. Nam si ex lege hæreditas, iam non ex promissione, Abraham autem per promissionem donavit Deus.

For if the inheritance be of the Law, it is no more by the promise: but God gave it unto Abraham by promise.

19. Quid igitur lex? Propter transgressionem posita est, donec veniret semen cui promiserat: ordinata per angelos in manu mediatoris.

Wherefore then serveth the Law? It was added because of the transgression, till the seed came unto the which the promise was made: and it was ordained by Angels in the hand of a Mediator.

20. Mediator aurem, unus non est: Deus autem unus est.

Now a Mediator is not a Mediator of one: but God is one.

21. Lex ergo adversus promissam Dei? Absit. Si enim data esset lex quæ posset vivificare: verè ex lege esset iustitia.

Is the Law then against the promise of God? God forbid: for if there had bene a Lawe given which could have given life, surely righteousness should have bene by the Law.

17. Ich sage aber davon? Daß Testament, das von Gott zuvor bestetiget ist auff Christum, wird nicht auffgehoben / daß die Verheissung solte durchs Gesetz auffhören / welches gegeben ist über vierhundert vnd dreissig Jar hernach.

I say of der om / Der Testamente / som er til fornt stadfest aff Gud paa Christum / bliffet icke til inred giort / at Foriettelsern skulde bortagis formedelst Loven / huilken som er giffuen ossuer fire hundrede oc tredieue aar der effier.

18. Denn so das Erbe durch das Gesetz erworben würde / so würde es nicht durch verheissung gegeben / Gott aber hats Abraham durch verheissung frey geschenkt.

Hi at bliffue Arffuen fortiend ved Loven / Da bliffue hand icke giffuen formedelst Foriettelsern / Men Gud stencet Abraham den fri formedelst Foriettelsern.

19. Was soll denn das Gesetz? Es ist dazu kommen umb der Sündewillen / biß der Same keme / dem die Verheissung geschehen ist / vnd ist gestellet von den Engeln / durch die Hand des Mittlers.

Hvad skal da Loven? Hun kom der til for Syndens skyld / Indtil den Sæd kom / som Foriettelsern vaar stect / Oc hun er besticket aff Engelen / formedelst Meglerens hand.

20. Ein Mittler aber ist nicht eines einigen Mittler / Gott aber ist einig.

Nu er en Meglere icke en enistis Meglere / Men Gud er ene.

21. Wie? Ist denn das Gesetz wider Gottes verheissen? Das sey ferne. Wenn aber ein Gesetz gegeben were / das da köndte lebendig machen / so keme die Gerechtigkeit warhafftig auß dem Gesetze.

Hvorledis? Er da Loven mod Guds Foriettelser? Der vere longt fra. Men haffde nogen Lov veret giffuen som kunde gøre leffuende / Da komme Retferdighed sandelig aff Loven.

17. Toto pak prawijim / że Kłafftu stworzono od Boga w Chrystu / Zakon / ktory po czterech wiekach a po tkiemci letech zatalsz a wydan gest / nerustly aby wypraznil sluby.

At hoc powiedam / iż umowy przed tym od Boga stworzoney / względem Chrystusa / zakon ktory po czterech set y trzech dziesiat lat nastal / w niwecz obrocie nie moze / aby zgładzil obietnice.

18. Nie gestly Zakona dziedziczy / tehdz gij nienij zaszlijbenij. Ale Abrahamowi strzezaszlijbenij dal gest Bóg.

Abowiem testis z Zakonu test dziedziczny / iuz nie z obietnice / alec Abrahamowi przez obietnice darował Bóg dziedziczo.

19. Coż tehdz zakon? Pro pferstapnyhty ustanowen gest / dokawadzyby neprifislo Shmę / ktoremuz zaszlijbil Bóg / zeny strze Angely w ruce Smijree.

Coż tehdz zakon? Przydan test dla wyśpedkow / iżby przyslo ono plemie Izraelu wczynnioną test obietnicą / a testet postanowion przez Anioły / przez ręce posrzednika.

20. Ale Smijree nienij gednoho / Bóg pak gedon gest.

A posrzednik nie testet jednego / a Bóg ci jeden test.

21. Coż tehdz Zakon gest proti slubuom Bozym? Odpust to. Niebo byt byl Zakon dan / ktorym mohl obziwiti / zagist z Zakona bylaby sprawedliwost.

Zakon tedy tsak test przeciwko obietnicam Bozym? nie day tego Boze / Abowiem gdyby byl dan zakon ktorym mohl wspanawiedliwici / prawdywieby z zakon byl sprawedliwosc.

22 אלא חבש פתבא פל
מדם תחית חטית
דמילכנא בהימנותא
דישוע משיחא יתיבה
לאיליו דמהימניו:

Ma la Scrittura ha rinchiuso ogni cosa sotto il peccato, accioche per la Fede di Iesus Christo la promessa fusse data a quei che credeno.

23 עד לא חזינו תאמתא
הימנותא נמוסא נטר הווא
לו פד חבישינו להימנותא
בצתינא הנת דמתגליו:

Hor innanzi che venisse la Fede, noi eravamo guardati sotto la Legge, rinchiusi per pervenire a quella fede, che si doveva rivelare.

24 נמוסא הכיל תראת
הוא לו דנת משיחא דמו
הימנותא נודדק:

Pertanto la Legge fu nostro pedagogo per condurci a Christo, accioche noi fusimo giustificati per fede.

25 פד אמתא חיו הימנותא
לא חנו תחית תראת:

Ma hor che la fede è venuta, noi non siamo piu sotto il pedagogo.

26 בלכיו גיר פננא אנתון
דאלהא בהימנותא דישוע
משיחא:

Perciò che voi sete tutti figliuoli di Dio, per la fede in Christo Iesus.

27 איליו גיר דבמשיחא
צמדיתון למשיחא ל
לבשתיו:

Imperò che quanti voi sete battezzati, voi sete vestiti di Christo.

28 לירת יהודיא ואלא
ארמנא לית צבדא ואלא פד
חארנא לית דבדא ואלא
נקבתא בלכיו גיר חד
אנתון בישוע משיחא:

Non ci è ne Giudeo, ne Greco: non ci è ne seruo, ne libero: non ci è ne maschio, ne femina: perciò che voi sete tutti uno in Christo Iesus.

22 כיהאם הסגיר הכתב את
כלם תחת החטאה אשר השבועה
באמונת ישוע המשיח הנתן
למאמינים:

Mas encerró la Escripura todo debaxo de peccado, paraque la promessa fuesse dada a los creyentes por la fe de Iesus el Christo.

23 ובטרם באה האמונה תחת
החוקה נצורים וסגורים אנו
לאמונה העתידה להגלות:

Empero antes que viniesse la fe estauamos guardados, (encerrados) para aquella fe, que auia de ser descubierta.

24 לכו החוקה למורה גהותה
לנו במשיח אשר באמונה צדק:

De manera que la Ley nuestro ayo fue para lleuarnos al Christo, paraque fuessemos justificados por la fe.

25 וכאשר באה האמונה עוד
לא תחת המורה אנו:

Mas venida la fe, ya no estamos debaxo de la mano del ayo.

26 כי כלכם בני אלהים אתם
באמונה בישוע המשיח:

Porque todos soys hijos de Dios por la fe en el Christo Iesus.

27 כי כלכם אשר במשיח
גטבלתם את המשיח לבשתם:

Porque todos los que aueys sido baptizados en el Christo, del Christo estays vestidos.

28 איננו פה יהודי ואיננו יוני
איננו עבד ואיננו חבשי איננו
זכר ואיננה נקבה כי כלכם אחד
אתם בישוע המשיח:

No ay aqui Iudio, ni Griego, no ay sieruo ni libre, no ay macho o hembra: porque todos vosotros soys vno en el Christo Iesus.

22. Αλλά συνελκυσθη ἡ γραφή
τῇ πάλιν ὑποῦ ἀμαρτίας, ἵνα ἡ
ἐπαγγελία ἐκ πίστεως ἰησοῦ
δοθῇ τοῖς πιστεύουσιν.

Mais l'Escripture a tout enclos sous peché, afin que la promesse par la foy de Iesus Christ fuit donnee aux croyans.

23. Πρὸ δὲ ἐλθῆναι τὴν πίστιν, ὑ-
ποῦ ἰσμεν ἐφ' ἧς ἐμεγαλύνθη-
σάμενοι εἰς τὴν μέλλουσαν α-
ποκαλυφθῆναι.

Or deuant que la foy vint, nous estions gardés sous la Loy estans endos sous l'attente de la foy qui deuoit estre reuelee.

24. Ὡστε ὁ νόμος παιδαγωγὸς
ἡμῶν γέγονεν εἰς χριστόν, ἵνα ἐκ
πίστεως δικαιωθῶμεν.

Par ainssi la Loy a esté nostre pedagogue pour nous amener à Christ, afin que nous soyons iustificés par foy.

25. Ἐλθόντος δὲ τῆς πίστεως, ὅτε
ἐν ᾧ παιδαγωγὸς ἵσμεν.

Mais la foy estant venue, nous ne sommes plus sous pedagogue.

26. Πάντες γὰρ υἱοὶ εἰς ἐσὲ θεοῦ
τῆς πίστεως ἐν χριστῷ ἰησοῦ.

Car vous estes tous enfans de Dieu par la foy qui est en Iesus Christ.

27. Ὅσοι γὰρ εἰς χριστόν ἐβαπτίσθη-
τε, τῷ χριστῷ ἐνδύσασθε.

Car vous tous qui estes baptizés estes reuestus de Christ.

28. Οὐκ ἐν Ἰουδαίᾳ οὐδὲ ἐν
ἐλληνισμῷ, οὐδὲ ἐν δουλείᾳ οὐδὲ ἐν
ἐλευθερίᾳ, οὐκ ἐν αρσενικῷ οὐδὲ
ἐν θηλειᾳ, ἀλλ' ἐν χριστῷ ἰησοῦ
οἱ πάντες.

Là où il n'y a ni Iuif ni Grec, là où il n'y a ni serf ni franc, là où il n'y a ni masse ni femelle: car vous estes tous vn en Iesus Christ.

22. Sed conclusit scriptura omnia sub peccato: ut promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus,

But the Scripture hath concluded all vnder sinne: that the promise by the faith of Iesus Christ shoulde be giuen to them that beleue.

23. Prius autem quam veniret fides: sub lege custodiebamur conclusi, in eam fidem quæ revelanda erat.

But before faith came / we were kept vnder the Lawe: and shut vp vnder the faith / which should afterward be revealed.

24. Itaque lex, pædagogus noster fuit in Christo: ut ex fide iustificemur.

Wherefore the Law was our schoolmaster to bring vs to Christ: that we might be made righteous by faith.

25. At ubi venit fides: iam non sumus sub pædago.

But after that faith is come / we are no longer vnder a schoolmaster.

26. Omnes enim filii Dei estis per fidem quæ est in Christo Iesu.

For we are all the sonnes of God by faith in Christ Iesus.

27. Quicumque enim in Christo baptizati estis: Christum induistis.

For all ye that are baptized into Christ: haue put on Christ.

28. Non est Iudeus neque Græcus, non est servus neque liber, non est masculus neque femina: Omnes enim vos unum estis in Christo Iesu.

There is neither Jewe nor Greeke: there is neither bond nor free: there is neither male nor female: for ye are all one in Christ Iesus.

22. Aber die Schrift hat es alles beschlossen vnter die Sünde / auff daß die Verheissung keme / durch den glauben an Iesum Christum / gegeben denen / die da glauben.

Men Scriffen beschlussed alsang vnder Synd / At Forciertelken stulde komme / formedelst Troen til Ihesum Christum / oc giffus dem / som tro.

23. Ehedenn aber der Glaube kam / wurden wir vnter dem Gesetz verwahrt vnd verschlossen / auff den glauben / der da solte offenbart werden.

Men for end Troen kem / da blesse wi foruarede vnder Lowen oc beschlussed / paa den Tro / som stulde openbaris.

24. Also ist das Gesetz unser Zuchtmeister gewesen auf Christum / Daß wir durch den Glauben gerecht würden.

Saa hafter Lowen verer vor Zuchtmeistere til Christum / at wi stulde bliffue Kerfærdige formedelst Troen.

25. Nun aber der Glaube kommen ist / sind wir nicht mehr vnter dem Zuchtmeister.

Men nu Troen er kommen / da ere wi icke mere vnder Zuchtmeistere.

26. Denn ihr seht alle Gottes Kinder / durch den Glauben an Christo Iesu.

Thi at i ere alle Guds Børn / formedelst Troen til Christum Ihesum.

27. Denn wie vil ewer getauft sind / die haben Christum angezogen.

Thi at saa mange som ere dobt aff edet / de hafter isort Christum.

28. Nie ist kein Jude noch Grieche / nie ist kein Knecht noch Freyer / nie ist kein Mann noch Weib / denn ihr seht alle zumal einer in Christo Iesu.

Her er ingen Jøde eller Greker / Her er ingen Fierre eller Fri / Her er ingen Mand eller Quinde / Thi at i ere allesammen en i Christum Ihesu.

22. Alle zawfelo pismu wisse cny wcy pod hrijchem / aby za sljbenij Gezijsse Krysia / wijs ry dano bylo w hrijcni.

Alle pismo zamknelo w syro pod grzech / aby obietnica zwiary Jezusa Krysusa byla dana tym ktorzy wierza.

23. Prwie zagiste nezi gest pismu Wijsa / pod Zakonem byl gsmie ofstijhani / zawfijni gsauec w te Wijsce / ktera z mela zgewena byl.

A przed tym ni z przysla w sara / bylismy zamknieni po strazu zakonu / aby smy przysli w te wiawe / ktera miala byc obawiona.

24. Atak Zakon Pstaunem nassim byl az do Krysia / aby chom z wijsy sprawedliwi byli wcineni.

A przeto z zakon nauczyciel nam nassim byl za Krysusa / aby chmy z wiary byli sprawedliwion.

25. Ale kdyz pismu Wijsa / gizm gsmie pod Pstaunem.

Ale gdy przysla w sara / suz pod nauczycielu nie testechmy.

26. Nebo wy wssychni cny nowe Bosji gsmie strze Wijsu ktera z gest w Krysia Gezijsy.

Abowtem wssyscy synni Bosji testescie przez wiare w Krysusa Jezusa.

27. Protoz kterijkoli pokrteni gsmie / w Krysia gsmie se obiseli.

Bo ktorzykolwiek testescie okrzeczeni w Krysusa / obiseli scie Krysusa.

28. Atak neni rozdijsu mezy Jidom a Kjekem / mezy Slu / zebnijem a swobodnijem / mezy Muzem a ze nau. Nebo wy wssychni gedno gsmie w Krysia Gezijsy.

Nie wsi zyd ani Grek / nie testci niewolnik ani wolny / nie test mekczynia ani niewiasta / Abowtem wssyscy wy tednym testescie w Krysusa Jezusa.

ג
29 וְאִם דְּמַשִּׁיחָא אֲנִתּוֹן
מְכִיל וְרָעָה אֲנִתּוֹן
דְּמַבְרָהּ וְיִתְּנָהּ
דְּמִוּלְכָנָהּ :

*E se voi sete di Christo, sete dunque
seme d' Abraham, & heredi secondo la
promessa.*

ד
1 אָמַר אָנָּה דִּין דְּכָמָא
וְכָנָה דְּרָתָא טָלָא לֹא פִרְשָׁ
מִן עֲבָדָא בְּדִ מִרְיָהּ
דְּרָלְהוֹן :

*Hor io dico, che per quanto tempo
l'herede è fanciullo, non è punto differen-
te dal seruo, benché sia Signore del tutto.*

2 אֵלָא תַּחֲתִּי אֲפִיטְרוּבָא
אִימְרֵיהּ וְרַבִּי בִּתְלָא עַד
מָא לִנְבָנָא דָּסָם אֲבוּהִי :

*Ma sta sotto i tutori & governatori, in-
fin al tempo ordinato dal Padre.*

3 הַכָּנָה אֵף חָנוּ בְּדִ יְלֻדָּא
הַנִּין תַּחֲתִּי אֲסִטְוִכְסִי
דְּעֻלְמָא מִשְׁעַבְדֵּי חַיִּין :

*Così noi ancora, quando noi erua-
mo fanciulli, eravamo posti in seruitù
sotto gli elementos del mondo.*

4 בְּדִ מִטְּוֵי דִּין שׁוּלְמָה
דְּנָבָנָא שְׂדֵר אֵלֶּהָ לְבָרָה
וְהָנָה מִן אֲנִתְתָא וְהָנָה
תַּחֲתִּי נְמוּסָא :

*Ma quando fu compinto il tempo,
Iddio mandò il suo Figliuolo, fatto di
donna, e sotto posto à la Legge.*

5 דְּלֹאִילֵי דְּתַחֲתִּי נְמוּסָא
אֲבָנוּ וְיָבֹו וְנִקְבַּל סִימְנָה
בְּנֵינוּ :

*Accioche riscattasse quelli che erano
sotto la Legge, à fin che noi riceuessimo
l'adottation de figliuoli.*

6 וְדִאִימְרֵיכוֹן דִּין בְּנֵינוּ
שְׂדֵר אֵלֶּהָ רֹחָא דְּבָרָה
לְלִבְתִּיכוֹן הִי דְּקָרָנָה אֲבָא
אֲבִינוּ :

*E perciò che voi sete figliuoli, Iddio
ha mandato lo spirito del suo figliuolo ne
i vostri cuori, che grida, Abba, Padre.*

ג
29 וְאִם אַתֶּם לְמַשִּׁיחַ אֲמַנִּים
אַתֶּם לְזֶרַע אַבְרָהָם אַתֶּם וְכַשְׁבֻּעָה
יִזְרְשֵׁי תַנְחֵלָה :

*Y si vosotros soys del Christo, cierta-
mente la Simiente de Abraham soys, y conforme
à la promessa los herederos.*

ד
1 וְאָמַר אָנִי כְּמָה עֲתֹות הַיִּזְרַשׁ
עוֹלָל הוּא בְּמֵאוּמָה לֹא גִפְרַשׁ
מִעֲבָד אֵף בִּי אֲדוֹן-כָּל הוּא :

*Esto tambien digo, Entre tanto que el here-
dero es ninno, en nada diffiere del sieruo, aunque
es el Sennor de todo :*

2 כִּי אִם תַּחֲתִּי הָאֻמְנִים
וּבְעִלֵּי-הַכְּתִיִּים עַד-מִזְמַנִּי הָאֵל :

*Mas esta debaxo de mano de tutores y cura-
dores hasta el tiempo fennalado por el padre.*

3 כְּכָה אִם אֲנַחְנוּ בְּהַיִּזְרָנוּ
עוֹלָלִים תַּחֲתִּי יְסוּדוֹת הָעוֹלָם
הַיִּזְרָנוּ עוֹבְדִים עֲבוֹדָת עֲבוֹדָה :

*Ansi tambien nosotros : Quando eramos
ninno, eramos sieruos debaxo de elementos de
mundo :*

4 וְכַאֲשֶׁר בָּא מְלֵא הָעֲתֹות אֵלֶּי
שְׁלַח אֱלֹהִים אֶת-בְּנוֹ הַצֹּלָד
מֵאִשָּׁה וְהִיא תַּחֲתִּי הַתּוֹרָה :

*Mas venido el cumplimiento del tiempo,
Dios embió su Hijo, hecho de muger, hecho sub-
dito à la Ley.*

5 לְפָדוֹתָ לְאִשָּׁר תַּחֲתִּי הַתּוֹרָה
אִשָּׁר גָּרָה אֶת-מִנּוֹ וְהִלָּקָה
חַבְּנִים :

*Paraque redimieffe los que estauan debaxo
de la Ley, paraque recibieffemos la adopcion (de
hijos.)*

6 וְכִי-בָנִים אַתֶּם שְׁלַח אֱלֹהִים
אֶת-רוּחַ בְּנוֹ בְּלִבְתִּיכֶם
הַצֹּעֲקָה אֲבָא אֲבִינוּ :

*Y porquanto soys hijos, embió Dios el E-
spiritu de su Hijo en vuestros coraçones el qual
clamá Abba, Padre.*

ג.
29. Εἰ δὲ τοῦ Χριστοῦ, ἄρα & αὐ-
τοῦ αὐτοῦ αὐτοῦ ἔστε, & καὶ ἱππο-
γυλίου κληρονόμοι.

*Que si vous estes de Christ, vous es-
tes donc semence d' Abraham, & heri-
tiers selon la promesse.*

Κ Ε Φ Α Α. δ.
Δ Εγω δὲ, ἐφ' ὅσον χρόνον ὁ
κληρονόμος ἡρώτος ἔστι, ὁ-
δεὶ δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ δούλου, κύριος πεί-
ται αὐτῷ,

*Or ie di que durant tout le temps que
l'heritier est enfant, il n'est different en-
rien du serf, cōbien qu'il soit seigneur
de tout :*

2. Ἀλλ' ὡς ὑποτάκτοί ἐσμεν ἐν
οἰκονόμοις, ἄρα τῆς πατρὸς
αὐτοῦ τῆς πατρὸς.

*Ains il est sous tuteurs & curateurs
jusqu'au temps determiné par le pere,*

3. Οὕτως & ἡμεῖς ὅτε ἡμεῖς ἡμεῖς
ὑποτάκτοί ἐσμεν τῆς κοίτης ἡμεῖς
διδουλομεθα.

*Nous aussi pareillement, lors que
nous estions enfans, nous estions asser-
uis sous les rudimens du monde.*

4. Ὅτε δὲ ἡμεῖς πληρώμα τῆ
χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν
αὐτοῦ, ἡμεῖς ἡμεῖς ἐκ γυναικὸς, γε-
νόμενος ὑποτάκτος.

*Mais quand l'accomplissement du
temps est venu, Dieu a enuoyé son Fils,
fait de femme & fait suiet à la Loy :*

5. Ὡς τὰς ὑποτάκτους ἐξαγορά-
σῃ, ὥς τὴν ὑποτάκτου ἀπολαύ-
σῃ.

*Afin qu'il rachetast ceux qui esto-
ient sous la Loy : à celle fin que nous re-
ceussions l'adoption des enfans.]*

6. Ὅτε δὲ ἔστε υἱοὶ, ἐξαπέστειλεν ὁ
θεὸς τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐν
τῇ καρδίᾳ ὑμῶν, κροῖον, αὐτῶν,
ὁ πατήρ.

*Et pourtant que vous estes enfans,
Dieu a enuoyé l'Esprit de son Fils en
vos coeurs, criant, Abba, Pere.*

CAP. III.

29. Si autem vos Christi / ergo semen Abraham estis / secundum promissionem hæredes.

And if ye be Christen / then are ye Abrahames seede / and heires by promise.

CAP. IIII.

¶ Ico autem, quanto tempore hæres parvulus est, nihil differt à servo, cum sit dominus omnium.

¶ Then I say / that the heire as long as he is a childe / differeth nothing from a servant / though he be Lord of all.

2. Sed sub tutoribus & actoribus est ulque ad præfinitum tempus à patre.

But is under tutors and governors / untill the time appointed of the father.

3. Ita & nos, cum essemus parvuli, sub elementis mundi eramus servientes.

¶ Even so / wee when wee were children / were in bondage under the rudiments of the world.

4. At ubi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege.

But when the fulnes of time was come / God sent forth his Sonne made of a woman / and made under the Law.

5. Ut eos qui sub lege erant, redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus.

That he might redeeme them which were under the Law / that wee might receive the adoption of the sonnes.

6. Quoniam autem estis filii, misit Deus Spiritum filii sui in corda vestra clamantem: Abba, Pater.

And because ye are sonnes / God hath sent forth the Spirit of his Sonne into your hearts / which cryeth / Abba Father.

An die Galater.

Das III. Capitel.

29. Sendt jr aber Christi / so sendt ihr ja Abrahams Samen / vnd nach der verheissung Erben.

Ere i da Christi / saa ere i to Abrahams Sæd / oc Arffuinge effter Forietelsen.

Das IIII. Capitel.

¶ Ich sage aber / so lange der Erbe ein Kind ist / so ist vnter ihm vnd einem Knechte kein vnterscheid / ob er wol ein Herr ist aller Güter.

¶ Eg siger dog / saa lenge som Arffvingen er ic Børn / da er der intet forskel mellem hannem oc en Diener / end dog at hand er en Herre effter alle godser.

2. Sondern er ist vnter den Vormündern vnd Pflegern / biß auff die bestimpte zeit vom Vatter.

Men hand er vnder Formvndere oc Pleymestere / indtil den bestickede tid aff Faderen.

3. Also auch wir / da wir Kinder waren / waren wir gefangen vnter den eusserlichen Sagenen.

¶ Vioc lige saa / der vi vaare Børn da vaare vi fangne vnder vduoris Sticckelser.

4. Da aber die zeit erfüllet ward / sandte Gott seinen Son / geboren von einem Weibe / vnd vnter das Gesetz gethan.

Men der tiden bleff fuldkommen / da sende Gud sin Søn / fød aff en Kvinde / oc Leuen vnderdanig.

5. Auff daß er die / so vnter dem Gesetz waren / erlöset / daß wir die Kinderschafft empfangen.

¶ Paa det at hand skulde forløse dem / som vaare vnder Leuen / At vi skulde saa Børnens vduælske.

6. Weil jr denn Kinder seht / hat Gott gesand den Geist seines Sohns in ewre Herzen / der schreiet: Abba / lieber Vatter.

Effterdi i ere da Børn / da sende Gud sin Søn / And i eders hjerter / som rober / Abba / kære Fader.

K Galatuom.

Kapitola III.

29. A poněwadź wy gście Krystowi / tedy Synie Abrahama gście / a podle zaślizbenij Dedicowż.

A testē testēście Krystusowi / tēcie plemieniem Abrahánowym / testēście / dżiedziemy wedle obietnice.

Kapitola IIII.

¶ Nawisim pał / że pokudź Dedicmalickij gęst nic je niedelij od służeńisza / gja Panem wścho.

¶ I choć powśedam / Połt dżiedźcie / tēst dżiedziemy / nic nie iest / az ny od służeń / choć iest panem wścho rzeć.

2. Ale pod ochrānceni a sprāwcami gęst aź do wśložen / ho kazu od Dze.

¶ Ale tēst pod opieku ny y sprāwcami / aź do cjasu ktorzyby otec naznaczył.

3. Tak y my / kbyż gśme byli malickij / pod żywiy Śwēta bili gśme służy ce.

¶ Takż y my gdyśmy byli dżiedziemy / byliśmy pod potężni swiata zniewolenci.

4. Ale kbyż gęst pīssia pīnosť kazu / posłał Bōh Syna swē / ho narozenēho / ženy pod Zākonem.

¶ Ale gdy przysła wypelniente cjasu / posłał Bōg Syna swiego / prawionego z niewiaśc / ktorzy sic zstłat poddānym zakonowi.

5. Aby ty / kēkij pod Zākonem byli / wykupil / abochom zaślizbenij prāwo Synuow pīnyali.

¶ Aby wykupil ty ktorzy byli pod zakonem / żebyśmy otrzymali spsobiente synow.

6. Poněwadź gśte pał wy Synowż Bōżij / posłał Bōh Duchā Syna swēho w Erdcie nasse / wolagijccho / Dze / Dze.

¶ Aż wy testēście synowż / posłał Bōg Duchā Syna swego w serca wasze wolaciego Abba / to test Ociec.

7 מכליל לא הנותנו עבדא
אלא בנא ואו בנא אר
נתתה דאלהא ביד יסוע
משיחא:

*Per il che tu non sei hor piu seruo, ma
figliuolo. E se tu sei figliuolo, sei ancor he-
rede di Dio per Christo.*

8 הנינו צירבד לא ידעו
הנותנו לאלהא בלחיתו
להנו דמו בנניהו לא הנו
אלהא:

*Or allora che Voi non conoscete
Iddio, seruivate a quelli che di natura
non sono Iddij.*

9 השא היו דינעתו
לאלהא ונתיאור
דאנתינעתו מן אלהא
תוב הפכתו לכו על הנו
אסתרסא מרעא ומסבנא
ומן דריש בקרתו
למשעבדו להו:

*Ma hora che Voi haueste conosciuto
Iddio, anzi piu tosto sete stati conosciuti
da Dio, come Voi risolgete Voi di nuouo a
s debili e pueri elementi, a i quali volete
di nuouo seruire come da prima.*

10 יומא וירחא ויבנא
שנא נטריתו:

*Voi obseruate i giorni, e i mesi, e i tem-
pi, e gli anni.*

11 דחל אנא דלמא
סריקאית לאית בכו:

*Io temo di Voi, che talora io non mi
sia affaticato verso di Voi in vano.*

12 הוו אפנתי מטול דאר
אנא אפנכו הוית אחי
בעא אנא מנכו לא מרם
אסבלתו בי:

*Siate come son io perciocche ancor io
son come Voi: fratelli, io Vene prego. Voi
non mi haueste offeso in conto alcuno.*

13 ידעו אנתו ציר
דכפריהו פסרי סברתכו
הוית מן קדים:

*E sapete che da prima V'annuntiai
l'Euangelio con infermita di carne.*

7 לכו איננו עוד עבד כי אנו
בן ואנו בן גם יורש אלהים
במשח:

*Antique ya no es mas seruo, si no hijo: y si
hijo, tambien heredero de Dios por el Christo.*

8 כהאנו אנו באשר לא ידענו
אלהים עבדנו את אשר
באמת אינו אלהים:

*Antes en otro tiempo no conociendo a Di-
os, seruiaes a losque por naturaleza no son dio-
ses.*

9 ומעתה כי יודעי אלהים
אנו אנו יודעי מאלהים
איכבה תשובו להתחבר אל
יסודות נחלת ומסכנות אשר
התאוו עוד כמו בראשנה
לעבדם:

*Mas agora auiendo conocido a Dios: antes
siendo conocidos de Dios, como hos bolueys de
nuevo a los flacos y necesitados elementos, en
los quales quereys boluer a seruir como los tem-
pos passados?*

10 כי את ימים ורחים ומצעים
ושנים שומרים אנו:

Guardays dias, y meses y tiempos, y annos.

11 וירא אנכי עליכם פן חנם
געתי בכם:

*Miedo rengo de vosotros, de que aya yo tra-
bajado en vano en vosotros.*

12 הו כי כמוני כי גם אני
כמוכם אחי מתחנן אני לכם
במאומה לא תרעונו לי:

*Sed como yo soy: porque yo soy como voso-
tros. Hermanos, ruego hos. ningun agrauio me
aueys hecho.*

13 וידענו כי במחלת הבשר
בשרתי אתכם מקדם:

*Que vosotros sabeys que con flaqueze de car-
ne hos annuncié el Euangelio al principio.*

7. ὅτι ὁ κύριος ἡμεῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ
υἱὸς τοῦ θεοῦ, καὶ κληρονομὸς τοῦ
θεοῦ.

*Parquoi maintenant tu n'es plus
serf, mais fils: que si tu es fils, aussi es
tu heritier de Dieu par Christ.*

8. Ἀλλὰ ὅτι μὴ οὐκ εἰδότες
τὸν θεόν, ἐδουλεύσατε τοῖς κατὰ φύσιν
θεοῖς.

*Or alors que vous ne cognoissiez
point Dieu, vous seruiez à ceux qui de
nature ne sont point dieux.*

9. Νῦν δὲ γινώσκοντες τὸν θεόν, μαλλοῦ ὅτι
γινώσκοντες ἰσχυρῶς τὸν θεόν, πάλιν
ἐπιστρέφετε πάλιν πρὸς τοὺς ἀδύνατοι καὶ
κατὰ φύσιν θεοὺς, οἵτις πάλιν ἀνέστην
δουλοῦντες ἑαυτοῖς.

*Mais maintenant puis que vous a-
uez cognu Dieu, ou plustost que vous
auez eüe cognu de Dieu comment vous
destournez-vous en arriere aux rudi-
mens foibles & pources, auxquels vous
voulez seruir, comme vous destournas
au rebours aux choses qui ont duré le
temps passé?*

10. Ἡμεῖς καὶ ἀνθρώποι, καὶ
μηνῶν, καὶ καιρῶν, καὶ ἐτα-
νῶν.

*Vous obseruez les iours & les mois:
& les temps, & les annes.*

11. φοβούμαι ὑμᾶς, μή πως ἐν ἡμῶν
κεκοπίασα ὅς ὑμᾶς.

*Je crain de vous que d'auenture ie
n'aye travaillé en vain enuers vous.*

12. Γινώσκοντες ὡς ἐγώ, ὅτι καὶ γὰρ
ὡς ὑμεῖς. ἀδελφοί, δεῖ μὲν ὑμᾶς
ἕσθαι μου ἡμιούσους.

*Soyez comme moi: car aussi suis
ie comme vous: ie vous en prie, freres:
vous ne m'auiez fait aucun tort.*

13. Οἶδατε δὲ ὅτι δι' ἀσθενείας καὶ
σφαγῶν ἀνηγγελιασάμενος ὑμῖν τὸ
εὐαγγέλιον.

*Et vous sauez comment par ci de-
uant avec infirmité de la chair ie vous
ai euangelisé.*

7. Itaque iam non est servus, sed filius. Quod si filius: & hæres (Dei, per Christum.)

Wherefore / thou art no more a servant / but a sonne: now if thou be a sonne / thou art also the heire of God / through Christ.

8. Sed tunc quidem ignorantes Deum, iis qui natura non sunt dii, serviebatis.

But even then / when ye knew not God / ye did service unto them / which by nature are not gods.

9. Nunc autem cum cognoveritis Deum, imò cogniti sitis à Deo: quomodo convertimini iterum ad infirma & egena elementa, quibus denuò servire vultis?

But now seeing ye knowe God / and rather are knowne of God / how turne ye againe unto impotent / and beggerly rudiments / whereunto as from the beginning ye will be in bondage againe?

10. Dies observatis, & menscs, & tempora, & annos.

Ye observe daies / and moneths / and times / and yeres.

11. Timeo vos, ne forte sine causa laboraverim in vobis.

I am in feare of you / lest I haue bestowed on you labour in vaine.

12. Estote sicut ego, quia & ego sicut vos: fratres, obsecro vos. Nihil me læsistis.

Be ye as I: for I am even as you: brethren / I beseeche you: ye haue not hurt me at all.

13. Scitis autem quia per infirmitatem carnis evangelizavi vobis iam pridem,

And ye knowe / how through infirmities of the flesh I preached the Gospell unto you at the first.

7. Also ist nun hie kein Knecht mehr / sondern eitel Kinder / sinds aber Kinder / so sinds auch Erben Gottes durch Christum.

Saa er her nu ingen Tienere mere / men idel Børn / oc ere de Børn / da ere de oc saa Guds Arffvinge formedelt Christum.

8. Aber zu der zeit / da jr Gott nicht erkandtet / dienet jr denen / die von natur nicht Götter sind.

Men paa den tid / der icke kende Gud / da dienet i dem / som aff naturen icke ere Guder.

9. Nun jr aber Gott erkant habt (ja vil mehr von Gott erkant sendt) wie wendet jr euch denn omb / wider zu den schwachen vnd dürfftigen Sagen / welchen jhr von newes an dienen wolt?

Men nu i haffue kent Gud (Ja meger mere ere kende aff Gud) Hui vende i eder da om / til de stræbelige oc vedræfflige Stæcker igen / huilcke i ville tiene paa ny igen?

10. Ihr haltet Tage vnd Monden / vnd Feste vnd Jarzeit.

I holde Dage oc Maanedes / oc Høytider oc Arffstider.

11. Ich fürchte ewer / daß ich nicht vilsecht omb / sonst habe an euch gearbeitet.

Ieg fryceter for eder / at ieg haffuer icke maa vel se arbejder mer eder forgeffts.

12. Seyt doch wie ich / denn ich bin wie jhr. Lieben Brüder (Ich bitte euch) Ihr habt mir kein leid gethan.

Verer dog lige som ieg / thi ieg er lige som i ere. Kære Brødre (Ieg beder eder) I haffue intet ont gjort mig.

13. Denn jr wisset / daß ich euch in schwachheit nach dem fleisch / das Euangelium geprediget habe / zum ersten mal.

Jordi i vide / at ieg predickede Euangelium saar eder / første gong / i stræbelighed effter Røder.

7. Ataf gij neghij sluzebnis / tem / ale Synem. A ponē / wadz Synem / tehdā y Dedi cem (Boži) stržē (Krysta.)

Przeto theraż nie testē / sluga / ale synem / a testē syn / też y Dźiedźic Boży przez Krystusa.

8. Ależ tehdāż neznaglic / Boha / temkterż negsau / pfi / rozenj Bohow / slaužilj gŕie.

A owšem gdyście Bogā nie znali / sluzyliscie tym ktorzy z przyrozenia nie sa bogowie.

9. Gij pak nynij poznawosze Boha / ngybrż y poznani gŕau / ce od nŕho: kteraŕ obracugete se opēt k mŕlŕym a bŕjdnŕym žiwluom / gimż opēt znouu chęete slaužilj.

Ale teraz gdy znaćie Bogā / abo rādŕŕy testēście vŕnani od Bogā / iakoż sie wracacie nā / zad / ŕu pos / czarŕhom mŕlŕym y niedostarę / nym / ktorym zāsie chęete sluzyc iako y pierwej.

10. Neb stęćie dni a Męŕŕ / cuom / a časow y lęty.

Zachowymacie dni / y lęty / y czasy / y lata.

11. Bogisim se / abych ſiad na darmo nepracował meż wami.

Bote ſie o was / bym ſiadł dār / mo nie pracowł oſolo was.

12. Budte nako nā / neb y nā gŕim nako wy. Bratŕŕij miŕŕij (proŕŕŕim wās) nie gŕie mne nevrāžŕŕi.

Bardzie iako y ta / abowtem i am ſe iako y wy / Bracia: proŕŕe was / zadneſcie mi / lęzywdy nie včyŕŕŕŕi.

13. Ale wiŕte žes mnohau mŕdlobau iŕla lāžal gŕim wām Euangelium ponapŕwē.

Wtęćie theż ſiem przez krew / Poſciālā przepowēdzał wām pŕ / wy i Ewāgelio.

14 וְנִסְיוֹנָא דְּבִסְרִי לֹא
שָׁטְתָן וְלֹא נִדְתָן אֶל־
אִיךְ דְּלִמְלֵאכָא דֵּאלֹהִי
קְבִלְתוּנִי יֵאִיךְ דְּלִישׁוּעָא
מִשִּׁיחָא:

*Quoniam disprectus non fuisti per
la tentationem mea que erat in tua car-
ne, ma mi receuisti, como un Angelo di
Dio, e come Christo Iesus.*

15 אִיכּוּ הָבִיר טוֹבְכוֹן
סִהַד אֲנִי אֵיךְ עֲלִיכוֹן דְּאֵלֹהִי
מִשִּׁיחָא הֵנָּה עֵינִיכוֹן
חֲצִיו הִנְתָּו וְהִבִּיו לִי:

*Quel era dunque la vostra beatitu-
dine? Perche io vi rendo testimonio, an-
che se fusse stato possibile, voi vi sareste ca-
nuti i vostri occhi, e me gli habbereste
dati.*

16 דְּלִמְאָה בְּעַל־דְּבִבָּא
הֵנָּה לָכוֹן דְּאִכְרֹת לָכוֹן
שָׁנְרָא:

*Son io dunque dimentato vostro nimico,
dicendous la verita?*

17 חֲסִמְיוֹן בָּכוֹן לֹא הָוֵא
לְשִׁפְרִיתָא אֶל־
לְמַחְבֵּשְׁכוֹן הוּא צָבִין
דְּאִנְתָּו דְּהִוּוֹן חֲסִמְיוֹן ב
בְּהוֹן:

*Essi son zelanti di voi, non gia a buon
fine: anzi voi vogliano escludere, accioche
voi siate zelanti di loro.*

18 שְׁפִיר הוּדִין
דְּהִתְחַסְמוֹן בְּשִׁפְרִיתָא
בְּכָל זָבוּ וְלֹא אִמְתִּי ד
דְּלִנְתָכוֹן אֲנִי בְּלֹחֵד:

*Ma egli è ben buono il molto amare
sempre nel bene, è non solo quando io so-
no appresso di voi presente.*

19 בְּנֵי אֵילִין דְּמִן דְּרִישׁ
מִחְבֵּל אֲנִי עֲדָמָא
דִּנְתָתְצִיר בָּכוֹן מִשִּׁיחָא:

*Figliuoli miei, iquali di nuouo io
partorisco, infim à tanto che Christo sia
formato in voi.*

20 צָבֵא הֵנָּה דְּנִיתָ צִירָא הָוֵא
לִנְתָכוֹן הָשִׁיב נִשְׁמַלְה
בְּרִית קָלִי מִטּוֹל דְּתַמִּיחָא
אֲנִי בָכוֹן:

*Io vorrei ben hora essermi presente, è
mudar la mia voce: perciocche io son tur-
bato in voi.*

14 וְאַחַת מִפְסָחִי אֲשֶׁר הָיָה בְּבִשְׂרִי
לֹא בִוִּיתִם וְלֹא תַעֲבֹתֶם כִּי אִנִּי
בְּמִלְאָךְ אֱלֹהִים קִבַּלְתוּנִי כִישׁוּעַ
הַמָּשִׁיחַ:

*Y no desechastes ni menospreciastes mi ten-
racion que passaua en mi carne: antes me recebi-
stes como à vn Angel de Dios, como àl mismo
Christo Iesus.*

15 וְאִנִּי חֲסִדִּיכֶם הִדְאִשׁוּנִי
כִּי־מַעֲד אֲנִי עֲלִיכֶם אִנִּי לֹא
בְּלִחִי יָכַלְתָּ בִּי־אֶחָת—עֵינֵיכֶם
נִקְרַתֶּם וְנִתְתֶּם לִי:

*Donde está, pues, vuestra bienauenturança?
porque yo hos doy testimonio, que si pudiera ha-
zerle, vuestros ojos sacarades para darme.*

16 וְלֹכֵן אֲוִיבְכֶם נְהִיִּיתִי בְּדַבְרִי
אִמְתִּי אֵלֵיכֶם:

*He me pues hecho vuestro enemigo dizien-
dehos la verdad?*

17 כִּי־מִקְנָאִים הָמָּה בָּכֶם
לֹא הָיָה כִּי־אִנִּי הוֹשִׁבִים
לְהַתְרִיבֶם וּלְהַרְבֵּב אֶתְכֶם אֲשֶׁר
תִּקְנֶהוּ בָּם:

*Tienen celos de vosotros, no bien: antes hos
quierien echar fuera paraque vosotros los zeley
à ellos.*

18 כִּי־טוֹב לְקַנָּא בְּטוֹב
בְּכָל־עֵת וְלֹא לְבַד בְּהוֹרֵי
עֲמָכֶם:

*Bueno es ser zelosos, mas en bien siempre: y
no solamente quando estoy presente con vo-
sotros.*

19 בְּנֵי אֲשֶׁר אֲוִסִּיתָ לְחֹלֶל
אֶתְכֶם עַד־אֲשֶׁר יֵצֵר הַמָּשִׁיחַ
בָּכֶם:

*Hijitos mios, que bueluo otra vez à estar de
parto de vosotros, hasta que el Christo sea for-
mado en vosotros.*

20 וְתַבְצִיתִי לְהוֹרֵת עֲמָכֶם מֵעַתָּה
וְלִשְׁנוֹת אֶחָת־קוֹלִי כִי־מִתְעַלֶּה
אֲנִי עֲלֵיכֶם:

*Querria cierto estar aora con vosotros, y
mudar mi boz: porque estoy vergonzoso de vo-
sotros:*

14. Καὶ ἓν πρῶτον μου ἐν τῇ
τῇ σαρκί μου ὅσα ἐξέμνησται
δὲ ἐξήντησάν. ἀλλ' ὡς ἀγγελὸν τοῦ
θεοῦ ἐλάβον με, ὡς Χριστὸν Ἰη-
σοῦ.

*Et n'avez point mesprisé ni releté
l'espreuve de moi, telle qu'elle estoit en
ma chair: ains vous m'avez receu com-
me vn Ange de Dieu, voire comme Ie-
sus Christ mesme.*

15. Τίς οὖν ἔγωγε; ὁ μακάριος ὁ
μὲν; μὲν γὰρ ἐπὶ ὑμῖν, ὅτι, οἱ
θεοὶ καὶ, τὰς ἐμφανέας ὑμῶν
ἐξορῶντες ἐν ἐμῇ κατὰ μέν.

*Quel estoit donc le témoignage de
votre beatitude: car ie vous porte tel-
moignage, que s'il eult esté possible,
vous eussiez arraché vos yeux, & les
m'eussiez donnés.*

16. Ὡς ἐχθρὸς ὑμῶν γέγονα
ἐλθὼν εἰς ὑμῖν:

*Suis ie donc devenu vostre ennemi,
vous disant la verité?*

17. Ζηλοῦσιν ὑμᾶς οἱ κληρονομοὶ ἀλ-
λὰ ἐκ ἐλπίδος ὑμᾶς ἡμεῖς οὐκ
ἀποτρέψομεν.

*Ils sont jaloux de vous, mais non
pas de bonne sorte: ains plustost vous
veulent ils forclorre, ains que vous so-
yez jaloux d'eux.*

18. Καλὸν δὲ τὸ ζηλοῦν ἐν κα-
λῇ πίστει, καὶ μὴ μόνον ἐν τῇ
παρούσῃ μετὰ ὑμᾶς.

*Mais il est bon de tousiours fort al-
mer en bien, & non seulement quand ie
suis present avec vous.*

19. Τεκνία μου, οὓς πάλιν ἐγὼ
ἐν ἁλίσκῃ οὗ μορφώθη Χριστὸς
ἐν ὑμῖν.

*Mes petis enfans, pour lesquels en-
fante ie trauaille derechef, iusqu'à tant
que Christ soit formé en vous.*

20. ἤθελον δὲ παρῆναι πρὸς ὑ-
μᾶς ἄρα, ὅτι ἀλλὰ ἐν τῷ φρονέῳ
μου, ὅτι ἀποτρέψωμεν ὑμῖν.

*Ie voudroye maintenant estre avec
vous & changer ma parole: car ie sus en
perplexité quant à vous.*

14. Et tentationem vestram in carne mea, non sprevisitis, neque respiciitis, sed sicut angelum Dei excepistis me, sicut Christum Iesum.

And the trial of me which was in my flesh / he despised not / neither abhorred: but he received me as an Angel of God / yea / as Christ Iesus.

15. Vbi est ergo beatitudo vestra? Testimonium enim perhibeo vobis, quia si fieri posset, oculos vestros crucifectis, & dedissetis mihi.

What was then your felicitie? for I beare you record / that if it had bene possible / yee would haue plucked out your owne eyes / and haue giuen them to me.

16. Ergo inimicus vobis factus sum, verum dicens vobis?

Am I therefore become your enemy / because I tell you the truth?

17. Aemulantur vos non bene: sed excludere vos volunt, ut illos æmulemini.

They are zealous ouer you amisse: yea / they would exclude you / that ye should also together loue them.

18. Bonum autem æmulumini in bono semper: & non tantum cum præsens sum apud vos.

But it is a good thing to loue earnestly alwayes in a good thing / and not onely when I am present with you.

19. Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis.

My little children / of whom I traunsaile in birth againe / untill Christ be formed in you.

20. Vellem autem esse apud vos modò, & mutare vocem meam: quoniam confundor in vobis.

And I woulde I were with you now / that I might change my voyce: for I am in doute of you.

14. Vnd meine ansechtungen / die ich leide nach dem Fleisch / habt ihr nicht verachtet noch verschmähet / sondern als einen Engel Gottes namet jr mich auff / ja als Christum Iesum.

De i foractede icke oc en forsmaade / mine frestelser / som ieg leed efter Koder / Men i anammede mig som en Guds Engel / ia lige som Christum Ihesum.

15. Wie waret ihr dazumal so selig? Ich bin ewer Zeuge / daß / wenn es möglich gewesen were / ihr hettet ewer Augen außgerissen / vnd mir gegeben.

Hui vaare i paa den tid saa salige? Jeg er eders Vidne / at haaffde der vere mueltigt / de haaffde i vdræffuit eders øyen / oc giffuit mig.

16. Bin ich denn also ewer Feind worden / daß ich euch die warheit fürhalte?

Er ieg da saa blesfuen eders Fiende / fordi at ieg giffuer eder sandhed tilsende?

17. Sie eyffern vmb euch nicht in / sondern sie wollen euch von mir abfällig machen / daß jr vmb sie solt eyffern.

De ere icke vel nidkare for eder / Men de ville komme eder til at salde fra mig / at i skulle vere nidkare for dem.

18. Eyffern ist gut / wens immerdar geschicht vmb das gute / vnd nicht allein / wenn ich gegenwertig bey euch bin.

Det er gaat at vere nidkare / naar som det skeer stedse for det Gode / oc icke aleniste naar ieg er nærværendis hosfæder.

19. Meine liebe Kinder / welche ich abermal mit ängsten gebere / biß daß Christus in euch eine gestalt gewinne.

Mine kære Børn / huilcke ieg atter føder met angst / indtil Christus saar skabning i eder.

20. Ich wolt aber / daß ich seht bey euch were / vnd meine stimme wandeln fündte / denn ich bin jrre an euch.

De ieg vilde / at ieg vaare nu hosfæder / oc kunde foruende min røst / Thi ieg er tultraadig om eder.

14. Apokussenjim tijn na tē le mēm nepohrzeli gšic / anige žawrhli / ale nako Angela Božjho pšihali gšic mne / a nako Gežjše Krysia.

A doświadeżenia mojego Ktoż było w cielem moim / nie lekceżył sobie ważył / a nście odrzucił / aleście mnie przyjęli iako Aniola Bożego / iako Krysusa Jezusa.

15. Protoż kdegešt blažosla / wensiwij waffe / swedectwiy žagistē nā wydawām wām / že oči waffe / by to mohlo býti wplauptice bylibyšcie mne dā li.

Ktożby tedy było przechwałante błogosławienstwa waszego? Abowiem świadczyć wam / iż jeśli by było mogło być / dalszyście mi byli wylupić wasze oczy swoie.

16. Což teddy nepřijeteli gšem wām včiněn / prawdu wām práwě?

Už hář / žalám si wam žstát nte / přijateliem / gdy wam pravdu mowím?

17. Willugijž ginij wās / né dobře / neb wās chetěgi odwrāt / titi odprawdy / abyšcie gich nā sledowali.

Willuše was nie dobrze / y owšem chca nas wyłaczyc / abyście ie mlowali.

18. Wy pať dobrěho nāšle / dugte w dobrēm wždyčny / a ne toliko tchdāž / řdyž gšem přitomen wām.

Alle cudna test rzecž bāzo mlować w dobrej rzeczy zāmžoy / a nie tylko gdy obecne bywam v was.

19. Synāřkowě mogi / kterěž opřs bolešti rodijm / dokudž žaše mež wās wveden nebude Krysus.

Džatř mōte Ktoře žāž rodze / ažby byl Krysus w was wyřstal to wān.

20. Ale chetělych sām v wās býti nyni / a hlas māj žmēni / ti / neb gšem žahāben pro wās.

A chetělbych teraz býť przy was / y odmie nic / głos mój przeto iż wātpie w was.

21. אמרו לי אנתון אילין
דעבדון דיהוון תחית נמוסא
לה לנמוסא לא שמעון
אנתון :

Ditemi, Voi che volete esser sotto la Legge, non udite Voi la Legge?

22. פתיב ציר דלאברהם
תביו בניו הוו לה חד מן
אמתא וחר מן האמתא :

Per ioch'egli è scritto che Abraham hebbe due figliuoli: vno de la seruante, & vno de la libera.

23. אלא הו דמן אמתא
בבסר אטילד הו דין דמן
חארתא במילכא הנא :

Ma quel ch'egli hebbe de la seruante, nacque secondo la carne: & quel ch'egli hebbe de la libera, nacque per virtù de la promessa.

24. הליו דין דאמתיו ב
פלאמתא דתרתיו דתקוס
חדא דמן טור סיני קלדא
לעבדותא באמתה הקר :

Le quali cose son dette per allegoria. Imperoche questi sono a due testamenti: vno dal monte Sina, che genera a seruitù, ilquale è Agar.

25. הקר ציר טור סיני הו
דסיני דבארבא ושלמא
להדא אירשלים ופלה
עבדותא הי ופניה :

(Percioche Sina è vn monte in Arabia, & corrisponde a quella che hoxa è Ierusalem,) & serue co i suoi figliuoli.

26. הי דין אירשלים עליתא
חארתא הי דאיתיה
אמן :

Ma la sopra Ierusalem è libera, laquale è madre di tutti noi.

21. אמרו לי אלהם אשר תחת
החורה החפצו להיות ואח החורה
אינכם שומעים :

Dezidme, losque quereys estar debaxo de la Ley, no aucys leydo la Ley?

22. כי נכתב כי לאברהם שני
בנים היו לו אחד מן האמה
ואחד מן הבירה :

Porque escripto está, Que Abraham tuuo dos hijos, vno de la criada: y vno de la libre.

23. כי אשר מן האמה בבשר
גולד ואשר מבירה בשבועה :

Mas el que era de la criada, nació segun la carne: el que era de la libre, nació por la promessa.

24. אשר בדרך המשל מדברים
כי שתי בריחות הנה אחת מהר
סיני לעבודה מולדת וזאת היא
הקר :

Las quales cosas son dichas por alegoria: porque estos son los dos Conciertos. El vno, ciertamente en el monte de Sina, elqual engendra para seruidumbre, que es Agar.

25. כי הקר הר סיני הוא בערב
ומציע חיום לירושלים העובדה
אח-בניה :

Porque Sina es vn monte de Arabia, elqual es conjunto a laque aora es Ierusalem, laqual sirue con sus hijos.

26. וירושלים אשר ממעלה
הפשיה היא אשר היא
כלנו :

Mas aquella Ierusalem que está arriba, libre es: laqual es la madre de todos nosotros.

21. Λίγατέ μοι εἰ ὑποτάσσεται
τῇ νόμῳ, τὴν νόμον ὅσα ἀκούετε
;

Dites moi, vous qui voulez estre sous la Loy, n'oyez-vous point la Loy?

22. Γέγραπται γάρ ὅτι ἁβραάμ
δύο υἱοὺς ἔσχε, ἓνα ἐκ τῆς παιδὸς
σαρῆς, καὶ ἓνα ἐκ τῆς ἐλευθέρου.

Car il est escrit qu'Abraham a eu deux fils: l'un de la seruante, & l'autre de la franche.

23. Ἀλλ' ὁ μὲν ἐκ τῆς παιδὸς
σαρῆς, κατὰ σάρκα γεννητὸς ὁ δὲ ἐκ
τῆς ἐλευθέρου, διὰ τῆς ἐπαγγελίας.

Mais celui qui estoit de la seruante, naquît selon la chair: & celui qui estoit de la franche, par la promesse.

24. Ἡ πρῶτη ἐστὶν ἀλλοτρίου
ταύτης γὰρ οἶσιν αἱ δύο διαθή-
και, μία μὲν κατὰ ὅρους τοῦ νόμου,
ἡ δὲ ἐστὶν ἀγάθης.

Lesquelles choses doiuent estre entendues par allegorie: car ce sont les deux alliances, l'une au mont de Sina, engendrant a seruitude, qui est Agar.

25. Τὸ γὰρ ἄρα σινὰ ὄρος ἐστὶν
ὅπου τῇ ἀραβίᾳ, συστραφεί δὲ τῇ
ἱερουσαλὴμ, δουλεύει δὲ μετὰ τῆς
πνεύματος αὐτῆς.

Car ce nom d'Agar veut dire Sina, qui est vne montagne en Arabie, & correspondante à la Ierusalem de maintenant: laquelle sert avec les enfans.

26. Ἡ δὲ ἄνω ἱερουσαλὴμ, ἐλευ-
θέρη ἐστὶν, ἥ τις ἐστὶν μητέρα πάντων
ἡμῶν.

Mais la Ierusalem d'enhaut est franche, laquelle est mere de nous tous.

CAP. IIII.

Das IIII. Capitel.

Kapitola IIII.

21. Dicite mihi qui sub lege vultis esse, legem non legistis?

Tell me / whether will be under the Law / doe ye not heare the Law?

22. Scriptum est enim, quoniam Abraham duos filios habuit: unum de ancilla, & unum de libera.

For it is written / that Abraham had two sonnes / one by a servant / and one by a free woman.

23. Sed qui de ancilla, secundum carnem natus est: qui autem de libera, per re-promissionem.

But he which was of the servant / was borne after the flesh: and he which was of the free woman / was borne by promise.

24. Quæ sunt per allegoriam dicta. Hæc enim sunt duo testamenta. Vnum quidem à monte Sina, in servitutem generans: quæ est Agar.

By the which things an other thing is meant: for these mothers are the two Testaments / the one which is Agar of mount Sina / which breedeth unto bondage.

25. (Sina enim, mons est in Arabia: qui coniunctus est ei, quæ nunc est Ierusalem) & servit cum filiis suis.

(For Agar or Sina is a mountain in Arabia / and it answereth to Jerusalem which now is / and she is in bondage with her children.)

26. Illa autem quæ sursum est Ierusalem, libera est: quæ est mater nostra.

But Jerusalem / which is above / is free: which is the mother of us all.

21. Saget mir / die jr vnter dem Gesetz sein wolt / habt jr das Gesetz nicht gehört?

Saget mir / i som vilde vere vnder Looven / Haffue icke hørt Looven?

22. Denn es stehet geschrieben / daß Abraham zween Söhne hatte / einen von der Magd / den andern von der Freyen.

Thi det staar scerffuit / At Abraham haffde tho Sønner / den ene aff tienste Quinden / den anden aff den Fri.

23. Aber der von der Magd war / ist nach dem Fleisch geborn / der aber von der Freyen / ist durch die Verheissung geborn.

Men den som vaar aff tienste Quinden / hand er fød efter kødet / De den aff den Fri / er fød formedelst Forretelsen.

24. Die wort bedeuten etwas. Denn das sind die zween Testament / eines von dem Berge Sina / das zur Knechtschafft gebiert / welches ist die Agar.

Disse ord betyde noget. Thi der ere de thu Testament / Der ene aff Sinai bierg / som føder til Trel-dom / huilket er Agar.

25. Denn Agar heisset inn Arabia der Berg Sina / vund langet biß gen Jerusalem / das zu diser zeit ist / vnd ist dienstbar mit seinen Kindern.

Thi Agar kaldti i Arabia Sina bierg / oc reckt indtil Jerusalem / som er paa denne tid / oc er i trel-dom med sine Børn.

26. Aber das Jerusalem / das droben ist / das ist die Freye / die ist vnser aller Mutter.

Men der Jerusalem / som er offuen til / der er den Fri / som er allis vor Moder.

21. Powěſcie mi kćci j pod Zákonom chcicie być / żdali Zákona nęſchacicie?

Powědzcie mi kćhorzy pod Zakonem chcicie być / zakonu nie ſluchacie?

22. Nebo w nęmpřano geſt / že Abraham měl dva Syny: gednoho z Dęwky / a drugęho z Swobodny.

Abowiem nępřano teſt: iſt Abrahám dwu synu miał / tednego z ſluzebnice / a drugiego z wolney.

23. Ten pał kćci j Dęwky był / podlę tela ſe narodil: ale kćci j Swobodny ten ſtrze zaſlijbeni j:

Alę then kćory ſie z ſluzebnice prodił / teſt wedle ciała / a kćory z wolney / przez obietnice.

24. Atóť ſe duchownę mlu: wi j rozumij. Neb totóť gſau dva Zákony: Ge-den zaſlijti na hřbe Sýna wy: danj kćci j w ſluzbu podrobo: wal / a ten ſe wyznamenáwá ſtrze Agar.

Przećo znáća ſie tuſſe rzećy / abowiem thy ſa dwie vmowte / tes oná kćora teſt Agár / od gory Syon / rodząc plod tu niewoli: wu.

25. (Sýna zaſlijti Hora geſt w Arabij / kćrąj připogena geſt te / kćrąj geſt nowij Geru: załem) a ſlauz j s Syny ſwę: mi.

Abowiem Sýna teſti gorá w Arabiey / kćora ſie práwie z gadza z ta Jeruzałem kćora teraz teſt / y ſluz j syni ſwoiem.

26. Onenno pał / kćci j ſwřchu geſt Geruzałem ſwo: bodny geſt / kćci j geſt Mat: ka naſſe.

Alę ona wyſoá Jeruzałem / wolná teſt / kćhora teſt mátká wřytich naſ.

ד
27 פתיב גיר פאתבסמי
צחרתא הי ולא ליל
ואתבסמי נגזי הי ליל
מחפלא מטול דסגיו פניה
דצרתא יתיר מן פניה
דבצילתא :

Perciò egli è scritto, Rallegrati sterile, che non partorisci: manda fuori la voce e grida tu che non hai dolori da partorire: perciocchè molti più sono i figliuoli de l'abbandonato, che di quella che ha marito.

28 חנו דין אחי איך אי
איסחק בני מולכנא חנו :

Or noi, fratelli, siamo figliuoli de la promessa, siccome Isaac.

29 ואיך דחידיו הו דיליד
הוא בבסרא דרדק הוא להו
דברוחא הכנא אף השא :

Ma si come allora quel che era nato secondo la carne, perseguitava quel che era nato secondo lo Spirito: così anche adesso.

30 אלא מנא אמר פתבא
אפדח לאמתא ולכנה
מטול דל לארת פנה
דאמתא עם פנה דח
דחארתא :

Ma che dite la Scrittura? Scaccia via la serua, e il suo figliuolo: perche il figliuolo de la serua non sarà herede insieme col figliuolo de la libera.

31 חנו הביל אחי לא חנו
בני אמתא אל בני
חארתא :

Pertanto, fratelli, noi non siamo figliuoli de la serua, ma de la libera.

ה
1 קימו הביל פחארתא
היבסמיא חנו ול
תתפדנו פניר
דצדיותא :

Stetis dunque ne la libertà, con la quale Christo ci ha liberati: e non vi legate di nuovo al giogo de la seruitud.

ד
27 כי נכתב לני עקרה לא
ילדה פצחי ונה וצהלי לא חלה
כי לבים בני שוממא מבני
בעלה :

Porque está escripto Alegrate la esteril que no pares: rompe en alabanzas y clama la que no estas de parto: porque mas son los hijos de la dexada que de la que tiene marido.

28 ונחנו אחי ביצחק בני
השבועה היינו :

Antique, Hermanos, nosotros, como Isaac, fomos hijos de la promessa.

29 אבל פאשר אורי פאשר
גולד הוא דרדק אורי פאשר פרוח
לכה גם היום :

Empero como entonces el que era engendrado segun la carne, perseguia al que auia nacido segun el Espiritu, anfi tambien aora.

30 אך מה אומר הכתב גרש
האמה חולאת ואת בנה כי לא
יירש בן האמה חולאת עם בני
עם יצחק שהוא בן תצבירה :

Mas que dize la Escriptura? Echa à la criada y à su hijo, porque no será heredero el hijo de la criada con el hijo de la libre.

31 לכן אחי לא היינו בני
האמה כי אם בני תצבירה :

De manera, Hermanos, que no fomos hijos de la criada, mas de la libre.

ה
1 לכן עמדו בחפשה אשר פה
חפש אונחנו המשיחואל חוסים
עוד להביא את צואריכם בעל
תעבדוה :

Estad pues firmes en la libertad en que el Christo nos libertó: Y no boluays otra vez à ser presos en el jugo de seruitude.

ד.
27. Ἦν γὰρ ἡ γὰρ, διφραση-
τι σερβα ἡ οὐ τι κτενυται, ρηξεν καὶ
βίησιν ἡ σερβα αὐτὸν οὐκ ἔστιν ἀλλὰ
τὰ τέκνα τῆς ἑρμῆς μάλιστα ἢ τῆς
ἐχούσης τὸν ἀνδρα.

Car il est escrit, Rellouï-toi, sterile, qui n'enfantois point: efforce-toi, & t'elcrie, toi qui n'estois point en travail d'enfant: car-ily a beaucoup plus d'enfants de la delaillee que de celle qui auoit mari.

28. Ἡμεῖς δὲ, ἀδελφοί, κατὰ
ἐπαγγελίας τέκνα ἰσχυροί.

Or quant à nous, mes freres, nous sommes enfans de la promesse ainfi que Isaac.

29. Ἀλλ' ὡς ποτὶς τὸ κατὰ σάρκα
καὶ γέννησιν, ἐδίωκε τὸν κατὰ πνεύμα,
οὗτος καὶ νῦν.

Mais comme lors celui qui estoit né selon la chair, persecutoit celui qui estoit né selon l'Esprit, pareillement aussi maintenant.

30. Ἀλλὰ τί λέγει ἡ γραφή: ἐκ-
βλεψὲ τὸν παιδίσκον καὶ τὸν υἱὸν
αὐτοῦ: ὅτι οὐκ ἔστι κληρονομήσει ὁ
υἱὸς τῆς παιδίσκης μετὰ τῷ υἱὸν τῆς
ἐλευθέρου.

Mais que dit l'Escripture? Tette hors la seruaute & son fils: car le fils de la seruaute ne sera point heritier avec le fils de la franche.

31. Ἀρα, ἀδελφοί, σὺν ἰσχυρῷ
παιδίσκῳ τίνασθε, ἀλλὰ τῆς ἐλευ-
θέρου.

Or freres, nous ne sommes point enfans de la seruaute, mais de la franche.

ΚΕΦΑΛ. 4.
Τῇ ἐλευθέρῳ, ὡς ἡ χρῆσθε
ἡμᾶς ἐλευθέρους, εἴνατε, ὅτι
μὴ πάλιν ζυγῷ δουλείας ἐπιχει-
ρῆτε.

Tenez-vous donc fermes en la liberté de laquelle Christo nous a affranchis, & ne soyez point derechef retenus du ioug de seruitude.

CAP. IIII.

27. Scriptum est enim: Latere sterilis, quæ non parit: erumpe & clama, quæ non parturit: quia multi filii deserta, magis quàm eius quæ habet virum.

For it is written: Rejoyce thou barren that bearest no children: break forth, and crye: thou that travailest not: for the desolate hath many more children then she which hath an husbānd.

28. Nos autem, fratres, secundum Isaac, promissionis filii sumus.

Therefore brethren, we are after the manner of Isaac: children of the promise.

29. Sed quomodo tunc is qui secundum carnem natus fuerat, persequatur eum qui secundum spiritum: ita & nunc.

But as then hee that was borne after the fleshe persecuted him that was borne after the spirit: euen so it is now.

30. Sed quid dicit scriptura? Eince ancillam & filium eius, non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ.

But what saith the Scripture? Put out the seruant and her sonne: for the sonne of the seruant shall not be heire with the sonne of the free woman.

31. Itaque fratres, non sumus ancillæ filii, sed liberæ.

Then brethren, we are not children of the seruant: but of the free woman.

CAP. V.

Quia libertate Christus nos liberavit statu: & nolite iterum iugo servitutis contineri.

Stand fast therefore in the libertie wherewith Christ hath made vs free: and bee not intangled againe with the yoke of bondage.

An die Galater.

Das IIII. Capitel.

27. Denn es stehet geschrieben: Sey fröhlich du Unfruchtbare / die du nicht gebierest / vnd brich herfür vnd ruffe / die du nicht schwanger bist / denn die Einsame hat vil mehr Kinder / denn die den Mann hat.

Thi der staar scereffuit / Ver glad du wfructsomme: lize / du som icke soder / oc vdbryd oc robe / du som icke est fructsomme. Thi den Enlige haffuer mange flere boren / End den som haffuer Mand.

28. Wir aber / lieben Brüder / sind Isaac nach / der Verheissunge Kinder.

Men wi, kære Brødre / ere Foriettelens Børn / effter Isaac.

29. Aber gleich wie zu der zeit / der nach dem Fleisch geboren war / verfolgete den / der nach dem Geist geboren war / also gehet es jetzt auch.

Men lize som paa den tid / den som vaar fød effter fedet / forfulde den / som vaar fød effter Anden / Saa gaar der oc nu.

30. Aber was spricht die Schrift: Stoss die Magd hinauf mit ihrem Sohn / denn der Magd Sohn sol nicht erben mit dem Sohn der Freyen.

Men huad siger Scristen / Vdsled tiensle Quinden med hendis Søn / Thi tiensle Quindis Søn / skal icke arffue med den fri Quindis Søn.

31. So sind wir nun / lieben Brüder / nicht der Magd Kinder / sondern der Freyen.

Saa ere wi nu / kære Brødre / icke tiensle Quindis Børn / Men den fri Quindis.

Das V. Capitel.

So bestehet nu in der Freyheit / damit vnns Christus befreiet hat / vnd lasset euch nicht widerumb in das Knechtische Joch fangen.

Saa bliffuer nu stadige den Frihed / som Christus friede Oss met / Oc lader icke fange eder igen vdi trelldomsens Nag.

A Galatam.

Kapitola IIII.

27. Neb psano gest: Vsesi seneplobná / kteráz nerodil / vykřikni wsele a zwolay / kteraž nepraučes ku porodu: neb wšice synůw má opustě ná / než ta kteráz má muže.

Abowsem nápsano test: Wsesi seneplobná ktera nie rodil / wykřikni a zwolay ty ktera nie boletes / abowsem wšecy dčatet test opuštěnery / uš ty ktera má muže.

28. My pak Bratři wedle žaslíbení Izákowa / Synowie gšme.

My tedy bráčia / wedlug Izákowa testem synowie obetnasce.

29. Ale jakož pak tchdáž ten / kterž wedle tela naroden gest / protiwil se tomu / kterž byl wedle ducha / tak gest nynij.

Atako ná on ejás ten ktery sie byl narodzil wedle těla / přestl / dowal tego ktery sie byl narodzil wedle ducha / takje y teraz.

30. Ale co prawli pšimo? Wywřz Dřwku y Syna gšgho. Neb nebude Dřdřcem Syn Dřwky / s Synem Swobodnř.

Ale co mowi pšmo? Wywřz slyebnice y syna / abowiem nie bedzie dřdřcem syn slyebnice / s synem wolney.

31. A protož bratři negšme my Synowie Dřwky / ale Swobodnř.

A konecznie bráčia nte testem synowie slyebnice / ale wolney.

Kapitola V.

N jakož Bratři w swobode kteraž Křstus nás wřwobodil sřžte / a newas luge na sebe opř għa sřžte nřst.

Soyčte tedy w wolności ktera nas Křstus wyzwolił / ant badzcie znówu wpiłani iarzmem niewolej.

ה
2. הא אנא פולוס אמר
אנא לכו דאן תתגורו
משיחא מדם לא מכהנא
לכו:

Ecco, io Paulo vi dico, che se voi vi circuncidate, Christo non vi giungherà niente.

3. מסהד אנא דין טוב
לכל בר נש במתגור דתקבו
דכלה נמוסא ימלא:

E di nuovo protesto ad ogni huomo che si circuncide, ch'egli è obligato ad osservare tutta la Legge.

4. אתבשלנו לכו מו
משיחא אילין דנמוסא
מודדיתנו ומו שיתא
נבלתו:

Voi tutti che volete giustificari per la Legge, vi annullate Christo, e sete caduti da la gratia.

5. חנו גיר ברוחא דמו
הימנוותא לשכנא
דידיקויתא מקורינו:

Perche noi aspettiamo in spirito per fede la speranza de la iustitia.

6. במשיחא גיר נשוע לא
גורתא מדם איתנה ולא
עורליתא אלא הימנוותא
דמתגמרא בחובא:

Perche in Christo Iesus ne la Circuncisione, ne il Preputio è di valore alcuno, mala fede che opera per charità.

7. שפיר רחטין הנותן
מנו דורכו דלשכרא לא
תתספיוסו:

Voi correuete bene, chi s'ha impediti, che non obbediate à la Verità?

8. פוסכו לא הנא מן הו
דקרכו:

Questa persuasione non è già da colui che vi chiama.

9. חמירא קליל בלא
גבילתא מחמיע:

Un poco di lieuita lieuita tutta la palla.

ה
2. הנני פולוס אמר לכם
תבולו כי אין המשיח לא יועיל
לכם:

Heaqui, yo Paulo hos digo, Que si hos circuncidardes, el Christo no hos aprouchará nada.

3. ועוד מעיד אנכי לכל אדם
הנבול כי חוב הוא כל התורה
לעשותה:

Y otra vez bueluo à protestar à rodo hombre que se circuncidare, que es obligado à hazer toda la Ley.

4. כי מן המשיח תהבולו כלכם
אשר בתורה תצטדקו ובתחנת
המשיח נבל נפלתם:

Vazios soys del Christo losque por la ley hos justificays: de la gracia aueys caydo.

5. ואנחנו ברוח מאמונה את
תקות הצדקה לקחנו:

Porque nosotros por el Espiritu, de la fe esperamos la esperança de la iusticia.

6. כי בישוע המשיח איננה
מגביר המולה ואיננה הערלה
כי אם האמת אשר פועלה
פועלה באהבה:

Porque en el Christo Iesus ni la Circuncision vale algo, ni el capullo: sino la fe que obra por la Charidad.

7. לכם היטב מן החריר
אתכם מהאמין באמת:

Corriades bien, quien hos embaraçò para no obedecer à la verdad?

8. המבטח אשר איננה מאשר
קראכם:

Esta persuasione no es de quel hos llama.

9. מעט שאר מחמיץ את כל
עריסה:

Poca leuadura leuda toda la massa.

1.
2. Ἰδοὺ ἐγὼ, πάλιν λέγω ὑμῖν,
ὅτι εἰς τὴν περὶ τῆς μιᾶς
ἐν ὁφείλει.

Voici, moi Paul vous di que si vous estes circoncis, Christ ne vous profitera de rien.

3. Μαρτυροῦμαι δὲ πάλιν παντί
αὐθεώσω περὶ τῆς μιᾶς, ὅτι ὁ
φείλει ἐς τὸ ὅλον ποιῆσαι
ἡσας.

Et derechef, ie proteste à tout hōme qui se circconcit, qu'il est obligé, d'accomplir toute la Loy.

4. Κατηργήθη γὰρ τὸ τῆς χειρὸς
οἰκτις ἐν τῷ μὲν δικαιοῦσι τῆς χά-
ριτος ἐξισοῦται.

Christ est aneanti à l'égard de vous tous qui voulez estre iustifics par la Loy, & vous estes decheus de la grace.

5. Ἡμεῖς γὰρ προδύμεθα ἐν πίστε-
ως ἐλπίδα δικαιοσύνης ἀπὸ δε-
χόμεθα.

Car nous attendons l'esperance de iustice par foy en Esprit.

6. Ἐν γὰρ χειρὶ ἰησοῦ οὐκ ἔστι
ἐμμενῆ τῆς ἰσχύος, ἢ τῆς ἀκροβυστίας,
ἀλλὰ τῆς δι' ἀγάπης ἐνεργουμένης.

Car en Iesus Christ ni circuncision ni prepuce n'a aucune vertu, ains la foy ourante par charité.

7. Ἐτείχετε καλῶς, τίς ὑμῶν
ἐνέσπευε τῇ ἀληθείᾳ μὴ πιστεύει.

Vous couriez bien, qui vous a donné destourbier pour faire que n'obeissiez à verité.

8. Ἡ πείσμων οὐκ ἐκ τῆς καλῆς
τῆς ὑμῶν.

Cette persuasione ne vient point de celui qui vous appelle.

9. Μικρὸν ζύμη ὅλον τὸ φύμα
ζυμοί.

Un peu de leuain fait leuer toute la paste.

2. Ecce ego Paulus dico vobis, quoniam si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit.

Behold I Paul say unto you that if ye be circumcised, Christ shall profit you nothing.

3. Testificor autem rursus omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est universae legis faciendae.

For I testify againe to euery man which is circumcised, that hee is bounde to keepe the whole Law.

4. Evacuati estis à Christo, qui in lege iustificamini: à gratia excidistis.

Ye are abolished from Christ whoe souere are iustified by the Law / ye are fallen from grace.

5. Nos enim spiritu, ex fide, spem iustitiae expectamus.

For we through the Spirit waite for the hope of righteousness through faith.

6. Nam in Christo Iesu neque circumcisio aliquid valet, neque praeputium, sed fides quae per charitatem operatur.

For in Iesus Christ neither Circumcision availeth any thing, neither vncircumcision / but faith which worketh by love.

7. Currebatis bene, quis vos impeditur veritati non obedire?

Ye did runne well: who did set you / that ye did not obey the truth.

8. Persuasio, non est ex eo qui vocat vos.

It is not the persuasion of him that calleth you.

9. (Nemini consenseritis) modicum fermentum totam massam corrumpit.

A little leaven doth leaven the whole lump.

2. Siehe/ Ich Paulus sage euch/ wo ihr euch beschneiden lasset/ so ist euch Christus kein nütze.

See/ Ieg Paulus siger eder det / Der som i lade eder omstøre, da er Christus eder intet nyttelig.

3. Ich zeuge abermal einem jeder/ man der sich beschneiden lasset/ daß er noch das ganze Gesehe schuldig ist zu thun.

Ieg vidner igen saar huer mand / som sig lader omstøre, at hand er end nu pligtig til at gøre den ganske lov.

4. Ihr habt Christum verloren/ die ihr durch das Geseh gerecht werden wolt/ vnd seht von der Gnade gefallen.

I haue mist Christum / i som vilde bliffue retferdige ved loven, oc i ere faldne fra Naaden.

5. Wir aber warten im Geist/ durch den Glauben/ der Gerechtigkeit/ der man hoffen muß.

Men vi vente i Aanden / formedelst Troen / den Retferdighed som mand skal haabis til.

6. Denn in Christo Iesu gilt weder Beschneidung noch Vorhaut etwas/ sonder der Glaube/ der durch die Liebe thätig ist.

Iht at i Christo Ihesu gelder huercken Omstørelse eller Forhud noget / Men Troen som arbejder formedelst Kærlighed.

7. Ihr lieffet fein/ wer hat euch aufgehalten/ der Wahrheit nicht zu gehorchen?

I love vel / Hvo holdt eder til bage / at icke lyde Sandhed?

8. Solch überreden ist nicht von dem/ der euch beruffen hat.

Saadan tilskyndelse er icke aff den / som eder kalder.

9. Ein wenig Sawerteig versetret den ganzen Teig.

En lyden Surdey / gør den ganske Deig sur.

2. Ah ná Pavel pravijni wám/ budeteli se obřezováti / Kryšus wám nic ne prospěje.

Oho ná Pavel powědam wám / iž test bedžetie obřezání / Kryšus wám nic ne pomože.

3. A opřt sroždijm každému / kdo se obřezuje / že gest dlužnj / sem aby wěšterem zákon naplnil.

Abowsem powtore šwiádeče každému člověku / který bywa obřezán / iž powinnen jest wšy / thet zákon zachowywac.

4. Baweni gste Kryšta / kterž strže zákon chete spráwědnosti nabýwati / a žmilo / si gste wyppadli.

Prožnym si wam škal Kryšus / přes was samych / kteržyžto wěť přes zákon bywacie vspráwědlivst / y wyppadli z laski.

5. Neb my strže Duchu swatěho / naděje spráwědnosti ž wjry čekáme.

Abowsem my duchem ž wíary náđžetie spráwědnosti očekáwamy.

6. Neb w Kryštu Běžš / ani obřezování / ale wjry / kterážto strže lásku přisobj.

Bo w Krystusie Jezusie ani obřezání nte nte wáží / ani nte obřezání / ale wíará přes mloš se spráwědca.

7. Běžali gste dobře / y kdo gest wám překáž / abyštie ne poslauchali prawdy?

Běželštie nadobně / kterž wám překáž / abyštie nte byli poslušny prawdě.

8. Žádněmu nepowolugte / neb ta rada není ž toho / kteržž wás powolal.

Tác pewnosť nte test ž tego ktery was wzywa.

9. Malicko kwasu / wšectko těsto poruší.

Trocha kwasu wšytko žádžá / tánc žákwasa.

10 אֲנִי תְּכִיל אֲנִי
עֲלִיכֶם בְּמִכּוֹ דְּמִכּוֹ
אֲחֵרִיו לֹא מִתְּרַעֲתוֹן
וְאֵינָא דְּלֹח לְכוּ הוּ
יִסְבְּרִי וְהִי לְדִינָהּ מו
דְּאִתְּנִי הִי :

Io confido di Voi nel Signore, che non hanerete altro sentimento : ma chi Vi disturba , ne porterà la condannatione , qualunque egli si sia.

11 אֲנִי דִּין אֲחִי אֶלֶּי
כִּיל בְּפִי וְהִי מִכְּרִי הִי
לְמִנָּה מִתְּרַעֲתוֹן הִי
דְּלִמָּא אֲתִבְּשֵׁל לֹח בְּשִׁלָּה
דִּיהִי כִּי :

Et io, fratelli, se ancor predico la Circuncisione, perche sono ancor perseguitato? Adunque è annullato lo scandalo de la croce.

12 אֲשֶׁתוֹף דִּין אֶחָ מִבְּשֵׁר
יִבְּשֶׁקוּ הִנּוּ דְּלִחִין לְכוּ :

Voglia Dio che ancor siano tagliati via quelli che Vi disturbano.

13 אֲנִי דִּין לְחֵארוֹתָא
הוּ אֲתִקְרִיתוֹן אֲחִי בְּלֹהוֹד
לֹא תִהְיֶה חֵארוֹתָא ל
לְעֵלֶת בְּשֵׁרָא אֶלָּא בְּחֻבָּא
הִי תוֹן מִשְׁמַעֲבָדוֹן חֵד ל
לְחֵד :

Perche Voi, fratelli, sete stati chiamati à libertà, fol che Voi non pensiate esser dati la libertà in occasione à la carne : ma seruite l'Œm à l'altro per charité.

14 כִּלָּה גִּיר נְמוּסָה
בְּחֵדָּא מִלְּתָא מִתְּמַלְּ
בְּהִי דְּחֵמֵב לְקִרְיָהּ אִיךְ
נְבִשֶׁךְ :

Percioche tutta la Legge s'adempie in Œma parola : cioè in questa, Ama il prossimo tuo come te stesso.

15 אֲוִי דִּין חֵד לְחֵד מֵב
מִנְּבִתִּיתוֹן וְאֶכְלִיתוֹן חֵנו
בְּלִמָּא חֵד מִן חֵד תְּסוּבּוֹן :

Ma se Voi Vi mordete, è rodete l'Œm l'altro, guardate di non essere l'Œm per l'altro consumati.

10 אֲנִי בְּטַחְתִּי עֲלִיכֶם בִּיהוָה
כִּי־מֵאִמָּה לֹא אַחֲרֵת תִּשְׁכִּילוּ
וְאִשָּׁר יַעֲכֹרְכֶם יִסְבֵּל אֶת־
מִשְׁפָּטוֹ אִישׁ מִיָּהִי :

Yo confio de vosotros en el Sennor, que hingu una otra cosa sentireys : mas el que hos inquieta lleuará el juyzio-quienquiera que el sea.

11 וְאֲנִי אֲחִי אִם עוֹדֵנִי הַמּוֹלָה
מִבְּשֵׁר מֵה־עוֹד נִדְרָה אֲנִי אֲמַנָּם
הַהֵבֶל מִכְּשׁוֹל הַצֶּלֶב :

Yo ciertamente, Hermanos, si aun predico la Circuncision, porque pues padezco persecucion? Luego quitado es el escandalo de la cruz.

12 מִיָּהִי וְיִדְרוּ מִנְּגֵד עֵינֵי
יְהוָה כָּל־אִשָּׁר יִסְחוּ וְנָכֶם
מֵאִמּוֹנֵתְכֶם :

Oxala aun fueffen talados losque hos alborotan.

13 כִּי אֲתֵם בְּחַפְּשָׁה נִקְרְאתֶם
אֲחִי אֵךְ לְבַדְּכֶם לֹא תִשְׁאוּ
אֶת־חַפְּשֵׁיכֶם לְחֵארוֹתָא תִּבְשֹׁד
כִּי אִם אִישׁ אִישׁ בְּאַהֲבָה עֲבִדוּ
לְרֵעֵהוּ :

Porque vosotros, Hermanos, à liberrad fuestes llamados : solamente que no deys la liberrad por ocasion à la carne, mas que hos siruays por la charidad los vnos à los otros.

14 כִּי כָל־תְּהִלָּה בְּדָבָר אֶחָד
נִמְלָאָה אִשָּׁר תִּאָּהֵב אֶת־רֵעֵךְ
כְּמוֹ אֶת־נַפְשֶׁךְ :

Porque toda la ley en esta sola palabra se resume, Amaras à tu proximo como à ti mismo.

15 וְאִם תִּשְׁכּוּ וְתִאֲכַלּוּ אִישׁ
אֶת־רֵעֵהוּ רִאִי פֶן כִּלְכֶם אִישׁ
מִלְּעֵהוּ תִסְבּוּ :

Y si los vnos à los otros hos mordeys, y hos comeys, mirad que tambien no hos consumays los vnos à los otros.

10. Ἐγὼ πέποιθα εἰς ὑμᾶς ἐν κυρίῳ, ὅτι οὐδὲν ἄλλο φρονησέτω· ὁ δὲ πειράσων ὑμᾶς κατατίθεται κρίμα, ὅστις αὐτὸν ἔσται.

Je m'assûre de vous au Seigneur, que vous n'aurez autre sentiment; mais celui qui vous trouble en portera la cōdamnation, quiconque il soit.

11. Ἐγὼ δὲ, ἀδελφοί, εἰ τι περισμῶν ἔτι κηρύσσω, τί ἐστι διώκωμαι; ἄρα κατήργηται τὸ σκάνδαλον τοῦ σταυροῦ.

Et quant à moi, freres, si ie presche encores la circoncision, pourquoi souffre-je encores persecution? le scandale de la croix donc est aboli.

12. Ὁφθαλμοὶ καὶ ὠτοὶ ψοῦνται εἰς ἀνασχυρῶσιν ὑμᾶς.

A la mienne volonté que ceux qui vous mettrẽt en trouble fussent retranchés.

13. Ὅτις γὰρ ἐπὶ ἐλευθερίᾳ ἐκλήθητε ἀδελφοί· μόνον μὴ πλεῖν ἐλευθερίαν εἰς ἀφορμὴν τῇ σαρκὶ, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀγάπην δουλεύετε ἀλλήλοις.

Car, freres, vous auez esté appelés à liberré : seulement que vous ne preniez point vne telle liberré pour occasion de viure selon la chair : mais seruez l'un à l'autre par charité.

14. Ὅ γὰρ πᾶς νόμος ὅς ἐστι ἐν λόγῳ πληροῦται, ἐν τῷ, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν.

Car toute la Loy est accomplie en vne seule parole, assavoir en ceste-ci, Tu aimeras ton prochain comme toi-même.

15. Εἰ δὲ ἀλλήλους δακνέτε καὶ ἐσθίετε, βλέπετε μὴ ὑπο ἀλλήλων ἀναλωθῆτε.

Que si vous-vous entre-mordez & entre-rongez, gardez que vous ne soyez consumés l'un par l'autre.

CAP. V.

10. Ego confido in vobis in Domino, quod nihil aliud sapietis: qui autem conturbat vos, portabit iudicium, quicumque est ille.

I have trust in you through the Lord: that yet will be none otherwise minded: but hee that troubleth you / shall beare his condemnation / who soeuer he be.

11. Ego autem, fratres, si circumcisionem adhuc praedico: quid adhuc persecutionem patior? Ergo evacuationum est scandalum crucis.

And brethren / if I yet preach circumcision / why do I yet suffer persecution? Then is the scandal of the crosse abolished.

12. Utinam & abscondantur qui vos conturbant.

Woulde to God they were euen cut off / which do disquiet you.

13. Vos enim in libertatem vocati estis, fratres: tantum ne libertatem in occasione detis carnis, sed per charitatem (spiritus) servite invicem.

For brethren / yee have bene called unto libertie: onely use not your libertie as an occasion unto the fleshe / but by love serve one another.

14. Omnis enim lex in uno sermone impletur. Diliges proximum tuum sicut teipsum.

For all the Law is fulfilled in one word / which is this / Thou shalt love thy neighbour as thy selfe.

15. Quod si invicem mordeatis & comeditis: videte ne ab invicem consumamini.

If ye bite and devour one another / take heed lest ye be consumed one of another.

Das V. Capitel.

10. Ich versehe mich zu euch in dem HERRN / ihr werdet nichts anders gesinnet sein. Wer euch aber irre macht / der wird sein Bruchteil tragen / er sey wer er wolle.

Ieg formoder mig der til eder i HERRN / at i bliffue icke anderledis til finde. Men huo som eder kommer i vildfarelse / Hand skal bære sin Dem / vere sig huo hand vil.

11. Ich aber / lieben Brüder / so ich die Beschneidung noch predige / warum leide ich denn verfolgung? So hette das ergerniß des Creuzes auffgehört.

Ic ieg / kære Brødre / der som ieg prediker end nu omstændelsen / hui lider ieg da forfølgelse? Da hadde Kaarssens forargelse affladet.

12. Wolte Gott / daß sie auch aufgerottet würden / die euch verstören.

Gud giffue / at demaatte oc epryckis / som eder forstyre.

13. Ihr aber / lieben Brüder / seyd zur Freyheit beruffen / allein sehet zu / daß ihr durch die Freyheit dem Fleisch nicht raum gebet / sondern durch die liebe diene einer dem andern.

Dei / kære Brødre / ere kaldede til Frihed / Seer alenst til / at i icke formedelst den Frihed giffue Røderum / Men den ene diene den anden i Kærlighed.

14. Denn alle Gesetze werden in einem wort erfüllet / in dem: Liebe deinen Nächsten als dich selbst.

Iht al Loven fuldkommes vdi et ord / som er i det / Elst din Næste / lige som dig self.

15. So ihr euch aber untereinander beisset vnd fresset / so sehet zu / daß ihr nicht untereinander verzehret werdet.

Men der som i bide oc opæde huer andre indbyrdis / Da seer til / at i icke bliffue forrædere iblant huer andre.

Kapitola V.

10. Jāt dauffānij mām o wās w Pānu / je nīc ginēho nebudete samslūt. Kdož pal wās jānuuēge / trpēt būdē Gaud / dožtoli gēst ten.

Ja dufani o was w Pantele / ale inego rozumiec nie dozciecie / A then tihory wami trwozy / o d niese porapenie / trozbytolwret byl.

11. Jā pal Bratři kážiti gēst obřezānij / y protež protis roenslwi trpim i Tēda gēst wyprādnēno pohoršeni. Křisť je.

Ala brācia test testje obrzezańse powiedam / czemuż testje prześlado wamie ćrpie? Jāc te z nieszane test zgoršenie krzyżowe.

12. O by tak obřezāni byli křesťij mezy wami nepokoj tīnij.

Bože dāy to aby byli wycieci / ktorzy was niepokojā.

13. Nebo wy k swobodě powołani gēst bratři / toliko abyście k swobodě k přisłnē tēla nepožiwali / ale křisťu ducha posluhuj tež sobě wespoleť.

Abowlem wy wezwani testie k swobodě / brācia / tylko nie mnišaycie aby byla wolność das na cialu dla przyciśny / owsem przez miłość służcie iedni drugim.

14. Neb wesskeren Zākon w gednom slowu se naplānje: Milowati budēs blizniho twēho jako tēbe samēho.

Bo wšytek zákon bywa w / pelsom tym iednym slowem: Bližně milowat blizniho twosego jako samego siebie.

15. Budeteli se pal wespoleť kausati a hržeti / hledie abyšcie wespoleť geden od druhēho žasjeni nebyli.

A test ieden drugiego kausacie y požracie / pārsayciez abyšcie ieden od drugiego nie byli žniženi.

ה

16 אמר אנא דין דברותא
היותו מהלכו ודעתו
דבשר לא מן מתים
תעבדו:

Horio si dico, Caminate secondo lo Spirito, e non adempierete la concupiscenza de la carne.

17 בשרא גיר באגמדם
דנכא לרוחא ורוחא גנא
מדם דנכא לבשר
ותירחון סקובלא אגון חד
דחד גלא מדם דבשרתו
תחיון עבדו:

Percioche la carne appetisce contra lo Spirito, e lo Spirito contra la carne. E questi due contrastano insieme tra loro, in tal modo che voi non fate tutte le cose che voi vorreste.

18 או דין ברוחא מתדברין
אנתון לא היותו תחיון
נמוס:

Deus si vos sete guidati da lo Spirito non sete sotto la Legge.

19 ודיצו אגון גיר עבדוהי
דבשרא דאיתיהון נביתא
טנביתא עתניתא:

Hor le opere de la carne son manifeste: lequales sono adulterio, fornicatione, immonditia, insolentia.

20 פולחנא דבתכר
חטותא בעל דבשרתא
חריגא טנא חמת
עצנא פלגיתא סדקא:

Idolatria, auuelenamento, inimicitie, litigij, emulazioni, ira, contese, seditioni, sectas.

21 חסמא קטלא דיוותא
ומבד וכל דלהליו דמיו
ואליו דהליו סגדיו איה
דמו לוקנס אמרת לכו
אף השג אמר אנא
דמלכותא דאלהא לא
ירתו:

Inuidie, homicidij, ebriachezas, man gamenti, e cose simili a queste: de lequali io vi predico, si come etiandio gia vi predissi, che quei che fanno cose tali, non hereditaranno il regno di Dio.

ה

16 לכן אומר אני התהלכו את
רוח ואת פאנת הבשר אל
השלמון:

Digo pues, Andad en Espiritu: y no hagays loque dessea la carne.

17 כי הבשר מתאמה על הרוח
והרוח מתאמה על הבשר כי
איבה השתה ביניהם למען
אשר לא תאבו לעשות
תעשום:

Porque la carne cudicia contra el Espiritu, y el Espiritu contra la carne porque estas cosas se opponen la vna a la otra para que no hagays todo loque quisiereis.

18 ואם תזליך אתכם הרוח
אינכם תחת החוקה:

Y si soys guiados del Espiritu, no estays debaxo de la Ley.

19 וגזעים היו מעשי הבשר
במותם גאוף תנוה טמאה פש:

Manifiestas son empero las obras de la carne, que son. (Adulterio.) Fornicacion, Inmundicia, Diffolucion.

20 עבודה ונה כשפים איבה
מריבה קנאה חרון אף מצה
פלגות חכרות:

Seruir a idolos, Hechizerias, Enemistades, Pleytos, Zelos, Yras, Contiendas, Dissensiones, Sectas.

21 שנאות הרגות שברוך
מחולות זוללים ודמיהם אשר
אני מדבר אליכם כמו הקדמתי
לדבר כי כל פועלי הדברים
כאלה את מלכות אלהים לא
ירשו:

Embuidias, Homicidios, Borrachezes, Vanqueterias, y cosas semejantes a estas, laquales hos denuncio, como hos he denunciado. Que los que hazen tales cosas, No heredaran el Reyno de Dios.

ε.

16 Λέγω δε, πνεύματι περιπα-
τεῖτε, καὶ τῇ σαρκὶ οὐκ ὑπακούετε.
τῇ σαρκὶ.

Orie vous di, Cheminez selon l'Esprit, & vous n'accomplirez point les conuoiſſes de la chair:

17. Ἡ γὰρ ἡ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ
τὸ πνεύμα, τὸ δὲ πνεύμα ἡ
τῆς σαρκὸς· ταῦτα τὴν ἀλλή-
λοις, ἵνα μὴ ὁ ἀνὴρ ἡλεῇ τῇ
σάρκι.

Car la chair conuoiſſe contre l'esprit, & l'esprit contre la chair, & ces choses ſont oppoſees l'une à l'autre: tellement que vous ne faites point les choses que vous voudriez.

18. Εἰ δὲ πνεύματι ἁγιάζεσθε, σὰν
ἐστὶν νόμος.

Que si vous estes conduits par l'Esprit, vous n'etes point ſous la Loy.

19. φανερά ἐστὶν τὰ ἔργα τῆς
σαρκὸς, αἵτινά ἐστὶ μοιχεία, πε-
νεία, ἀμαρτία, ἀσέλγεια.

*Car les œuvres de la chair ſont mani-
feſtes, leſquelles ſont adultere, pail-
lardiſe, ſouillure, infuſeence.*

20. Εἰδωλολατρεία, φαρμα-
κεία, ἐχθραὶ, ἐρις, ζῆλοι, θυμοί, ἐ-
ριθείαι, διχαιοσύναι, αἰρισίαι.

*Idolatrie, empoisonnement, ini-
mitiés, noiſes, delpits, courroux, con-
tentions, diuiſions, heresies.*

21. φθόνος, φόνος, μῆτις, καὶ μοῖαι, καὶ
τὰ ὅμοια ταῦτα, ὅτι πρὸς τὰ
αὐτὰ καὶ περὶ αὐτῶν, ὅτι οἱ αὐτοὶ
πράσσοντες, βασιλείαν
οὐκ ἔχουσιν κληρονομίαν.

*Enuies, meurtres, yurongneries
gourmandiſes, & choses ſemblables à i-
celles: deſquelles ie vous predi, com-
me auſſi i'ai predit, que ceux qui com-
mettent telles choses, n'heriteront point
le royaume de Dieu.*

CAP. V.

16. Dico autem: Spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis.

Then I say / walke in the Spirit / and ye shall not fulfil the lusts of the flesh.

17. Caro enim concupiscit adversus spiritum: spiritus autem adversus carnem, hæc enim sibi invicem adversantur: ut non quæcunque vultis, illa faciatis.

For the flesh lusteth against the spirit / and the spirit against the flesh: and these are contrary one to the other / so that ye can not do the same things that ye would.

18. Quod si spiritu ducimini: non estis sub lege.

And if ye be led by the Spirit / ye are not under the Law.

19. Manifesta sunt autem opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria.

Moreover the works of the flesh are manifest / which are adulterie / fornication / uncleannes / wantonnes.

20. Idolorum servitus, veneficia, inimicitia, contentiones, emulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ.

Idolatry / witchcraft / hatred / debates / emulations / wrath / contentions / seditions / heresies.

21. Invidia, homicidia, ebrietates, comestiones, & his similia, quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnū Dei non consequentur.

Envy / murders / drunkennes / gluttonie / and such like / whereof I tell you before / as I also have told you before / that they which doe such things / shall not inherit the kingdom of God.

Das V. Capitel.

16. Ich sage aber / wandelt im Geist / so werdet ihr die luste des fleisches nicht vollbringen.

For di sager ieg / Wandrer i Aanden / da suldtom me i icke Rodens lyst.

17. Denn das fleisch gelüftet wider den Geist / vnd den Geist wider das fleisch. Dieselbigen sind widereinander / daß ihr nicht thut was jr wöllet.

Thi Rodet begærer mod Aanden / De Aanden mod Rodet / De samme ere imod huer andre / gi i fund icke gøre hvad i ville.

18. Regieret euch aber der Geist / so seht jr nicht vnter dem Gesehe.

Regierer oc Aanden eder / Da ere i icke vnder loven.

19. Offenbar sind aber die werck des fleisches / als da sind: Ehebruch / Hurerey / Vnreinigkeit / Vnzucht.

Thi Rodens Gerninger ere obenbare / som ere Hoer / Storleffner / Vrenlighed / Vnysthed.

20. Abgötterey / Zauberey / Feindschafft / Hader / Reid / Zorn / Zand / Zwytracht / Rotten.

Affguder / Troldom / Fiendskaff / Riff / Aind / Brede / Trette / Eudraet / Parthi.

21. Haß / Mord / Gauffen / Fressen vnd dergleichen / von welchen ich euch hab zuvor gesagt / vnd sagenoch zuvor / daß / die solches thun / werden das Reich Gottes nicht erben.

Had / Mord / Drucken / fraadjeri / oc saadant mere. Om huilcke ieg hafter for sagt eder / oc siger end nu tilfor / At de som saadant gøre / skulle icke arffue Guds Rige.

Kapitola V.

16. Prawim pa / Duchem chodcie / a žádostij tělesných ne vykonávejte.

Powiedam thedy / duchem posłupycie / a požadliwosci ciała niewykonawajcie.

17. Nebo tělo žádá proti Duchu / a Duch proti tělu. Toto žádají dvě věci / se sobě protiwij / abyšcie ne všechnili / co byšcie chtěli.

Abowsem tělo požada proti duchu / a duchu přeciwko tělu / a tyto věci / miedy soba přeciwne sa / abyšcie ne czynili tego co byšcie chtěli.

18. Esli pa Duchem weden / giž negte pod Zákonem.

A test duchem bywaće wiesdzien / nie jesteście pod zakonem.

19. Zgromiż gśau jagiste skutkowé těla / gėnż gśau: Ewżoleżstwo / Smilstwo / Niesłota / Niesynatost.

Boc sa tawnesprawy ciała / Prorety sa: Ewżoleżstwo / nieczyśćtość / wżetaczestwo / niepowsięgłość.

20. Chłipnost / Wroblestwo / Żenij / Trawenij / Nephizn / Swarow / Nenawistij / Hn / wów / Wady / Kżnice / Kottij.

Balwochwalstwo / truśn / nieprzyjznt / swar / zawist / gnet / wy / niesust / rothert / odhcz / ptenstwo.

21. Żawistij / Wrażdy / Wpilstw / Wodowanij / a tēm wēcem podobn / kterż wām pēd powiadam / pażoż gśem y prwē prawil / że kdoż takowē wēcy tīnij / Kralowstwij Bożijho ne dūgdau.

Żazdrość / morderstwa / pñ / aistwa / biesiady / y tym podobne rzeczy / Echorze przepowiadam wām iaktom przepowiedzial / iż Echorzy thakowe rzeczy czynia / Prolestwa Bożego dżiedżicnt nie beda.

ה
22 פארט דין דרוח
איתיהון חובת מדות
שלמה מנחת רוח
בסימיותא טיבותא :

Mais il fruit de lo Spirito è charité, allegrezza, pace, tollerancia, benignità, bontà, lealtà.

23 דימיותא מדיכותא
מסיבנותא על הליו
נמוסא לא סים :

Fede, mansuetudine, temperantia contra tales cose non è Legge.

24 אליו דין דמשיחא
אפיו בסקרונו וקפו צום
פלחון באבנהי ורגינתא :

Hor quelli che son di Christo, hanno crucifissa la carne loro insieme con gli affetti e con gli appetiti.

25 נחא הכיל ברוח
נלרוחא נשלם :

Se noi viviamo con lo Spirito, caminiamo ancor con lo Spirito.

26 ולא נחיא סריקנא
שוכחא דמקליו חד על חד
והסמיו חד בחד :

Non siamo vanagloriosi, prouocandoci l'un l'altro, porci adoci invidia l'un à l'altro.

אחי און אנש מוכון
יתקדם בסכלותא אנתון
איליו דברוח אנתון את
אתקנהי ברוחא מפיכתא
והנחתון והיריו דדלמא אף
אנתון תתנסון :

Fratelli, se ancor vn huomo fusse sopra appreso in qualche delitto, voi che sete spirituali, restaurate quel tale con spirito di mansuetudine: considerando te stesso: che tu ancora non sia tentato.

ה
22 כִּי־פֶרִי הָרוּחַ יֵשׁ אֲהָבָה
שְׂמִיחָה שְׁלוֹם אֲדָרָא אֲפִים טוֹב
נְעִים :

Mas fruto del Espiritu es, Charidad, Gozo, Paz, Tolerancia, Benignidad, Bonidad, Longanimidad.

23 אֲמוּנָה עֲנֹוָה וְעֲנֹוָה לְהַתְּאַפֵּק
עַל־הַדְּבָרִים בְּאֵלֶּה לֹא יֵשׁ
הַתְּוֹרָה :

Fé, Mansedumbre, Templança, Modestia, Continençia, Castidad. Contra los (que son) tales, no ay Ley.

24 וְאִשֶּׁר הָיָה לְמִשִּׁיחַ הוֹקִיעַ
אֶת בְּשָׂרָם אֶת־בְּעוֹתֵיהֶם
וּמֵאֲנֵיהֶם :

Porque los que son del Christo, la carne crucificaron con sus affectos y con cupiscencias.

25 אִם נָחִיָּה בְּרוּחַ גַּם בְּרוּחַ
נִהְיָה :

Si biuimos por Espiritu, andemos tambien en Espiritu.

26 אֶל־גֵּהִי גֵהִים לְהַתְּגָרוֹת
בִּינֵינוּ וּלְשֹׂנְאֵי אֶת־אֲחֵינוּ :

No seamos cudiciosos de vana honrra, irritando los vnos à los otros, embidiosos los vnos de los otros.

אחי אִם שָׁגָה אָדָם בְּשִׁגְיָא
אֶת אֶחָד אֲחֵם אִשֶּׁר בְּנֵי הָרוּחַ
תִּתְּקֵנוּ אוֹתוֹ בְּרוּחַ עֲנֹוָה וְהַשְׁמַד
לָךְ פֶּן גַּם אֶת תִּנְסָה :

Hermanos, si alguno fuere tomado en alguna falta, vosotros que soys Espirituales, restaurad al tal con Espiritu de mansedumbre, considerando à ti mismo, porque tu no seas tambien tentado.

6.
22. Ὁ δὲ καρπὸς τοῦ πνεύματος ἐστὶ ἀγάπη, χαρὰ, εὐρυμία, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη.
Mais le fruit de l'Esprit est charité, ioye, paix, esprit patient, benignité, bonté, loyauté.

23. Πίστες, πραότης, ἐγκράτεια. κατὰ τὴν τοιαύτην οὐκ ἔστι νόμος.

Foi, douceur, attrempance: contre telles choses ne s'adrelle point la Loy.

24. Οἱ δὲ τὸ χρεῖσθαι, τὸν σάρακα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι, καὶ τῇ ὁρμησίᾳ.

Or ceux qui sont de Christ, ont crucifié la chair auec les affections & conuocifles d'icelle.

25. Εἰ ζῶμεθ πνεύματι, πνεύματι καὶ σοιχαζόμεθ.

Si nous vianons par l'Esprit, nous cheminons aulli en Esprit.

26. Μὴ γινώμεθα καυόδοξοι, ἀλλήλους πρὸςκαλούμενοι, ἀλλήλοις φθονοῦμεν.

Ne soyons point conuocieux de vaine gloire, prouoquans l'un l'autre, portans enuie l'un à l'autre.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 5.
Ἀγαποὶ, ἰάντη μετὰ τὴν φθῶν ἀνθρώπου ἐν τοῖς ὡραῖοις, ὑμεῖς οἱ πνευματικοὶ καταπεριζήσατε τὸν τοιοῦτον ἐν πνεύματι πραότητι, σκοποῦντες αὐτὸν μὴ καὶ ἐν πείρασθῃ.

Freres, encor qu'un homme soit surprins en quelque faute, vous qui estes spirituels, redressez vn tel homme auec esprit de douceur: & te considere toi-mesme, que tu ne sois aulli tenté.

CAP. V.

22. Fructus autem Spiritus, est charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, (longanimitas.)

But the fruite of the Spirit is love / love / peace / long suffering / gentleness / goodness.

23. Fides, mansuetudo, (modestia), cōtinētia, (castitas.) Adversus huiusmodi non est lex.

Faith / meekness / temperance : as gainst such there is no Law.

24. Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis.

For they that are Christs / have crucified the flesh with the affections / & the lusts.

25. Si vivimus spiritu: spiritu & ambulemus.

If we live in the Spirit / let us also walke in the Spirit.

26. Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, invicem provocantes, invicem invidentes.

Let us not bee desirous of vaine glory / provoking one another / envying one another.

CAP. VI.

Frates, & si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans teipsum, ne & tu tentēris.

Brethren / If a man be fallen by occasion into any fault / ye which are spiritual / restore such one with the spirit of meekness / considering thy selfe / least thou also be tempted.

Das V. Capitel.

22. Die frucht aber des Geistes ist Liebe / Freude / Friede / Gedult / Freundlichkeit / Gürtigkeit.

Men Andens Frucht er / Kærlighed / Glæde / Fred / Raalmodighed / Venlighed / Godhed.

23. Glaube / Sanftmuth / Keuschheit / wider solche ist das Gesetz nicht.

Troen / Saetmodighed / Kyskhed / Mod saaden er loven icke.

24. Welche aber Christum angehören / die creuzigen ihr fleisch sampt den lusten vnd begierden.

Men huilcke som høre Christum til / de kaarssætte deris Kød med lyst oc begæring.

25. So wir im Geist leben / so lasset vns auch im Geist wandeln.

Der som vi leffue i Anden / da lader oss oc vandre i Anden.

26. Lasset vns nicht eiteler Ehre geizig sein / vntereinander zu entrüsten vnd zu hasen.

Lader oss icke vere gerige effter / forfengelig ære / til at mistroste oc hade hver andre.

Kapitola V.

22. Alle Dvotite Duchá gest lásta / Radost / Pokoj / Trpělivost / Dobrotivost / Dobrota / Dlouhotěsnost.

Alle ovoc duchá testá : Mílość / wesele / pokój / cierpliwość / dobrotliwość / dobroć.

23. Wiśra / Tichost / Střízlivost / Zdrželivost / Čistota : Proti takovým věcem není zákon.

Wiśra. Cichość / trzeźwość / przeciwko tym rzeczy są takowi / niemająci zakonu.

24. Kteříž pak gsau Krýstow / tiť gsau tělo své vřtý / žovali s wášíněmi a s žádostmi.

Abowem Krýstý sá Krýstusowi / tělo vřtýžovali s námitnostmi / y s požadliwostmi.

25. Gesit že Duchem gsime žiwi / Duchem y chodme.

Ještě žywcemy duchem / duchem teč postepujemy.

26. Nebýwayme marně chwál žádostiwý / wespolet sebe popaužegýce / geden družem žáwidýce.

Nie badýmy chwały / sedni drugie dražniac / a sedni drugim žayzřac.

Das VI. Capitel.

Leben Brüder / So ein Mensch etwa von einem fehl übereilet würde / so helfet ihm wider zu recht / mit sanftmütigem Geist / die ihr Geislich sendt / vnd sihe auff dich selbst / daß du auch nicht versuchet werdest.

Kære Brødre / Der som ic Menniste offuersaldis i nogen maade aff nogen Brødt / da hielper hannem til rette igen / med en saetmodig And / i som ere aandelige / De see til dig self / At du icke oc bliffuer fristet.

Kapitola VI.

Bratři / bylby zachwácen slově w některém nedostatku / wy kteříž duchovní / naučte takového w Duchu tichem / prohlédage sám k sobě / aby y ty nebýl pokauščen.

Bratři / cho by byl wśtedzłon słowek wiać w padeł / wy duchowni naprawuycie takiego słowek duchem cichości / obaczajcie samego siebie / aby y ty nie był kuścon.

2 וְשַׁעֲנוּ יוֹקְרָא דְּחִדְדָּא
דְּהִכְנָא מִמְּלִיתוֹן נְמוּסָא
דְּמִשְׁתִּינָא:

Portate i pesi l'un de l'altro: e così adempite la Legge di Christo.

3 אָו אָנְשׁ גִּיר סִבְר דָּא
דְּאִיתְּהִי מִדִּם כִּד לִ
דְּאִיתְּהִי בְּפִשָּׁה מְטִיעָא:

Perche se alguno si stima esser qualche cosa, essendo egli niente, inganna se stesso con la sua fantasia.

4 אֵלָא אָנְשׁ עֲבִדָּה יְהוָה
בְּקָא וְהִידִין בִּיבּוּהִי לְגַפְשָׁה
יְהוָה שׁוֹבְהִירָה וְלִ
בְּאַחֲרָא:

Ciascun proua l'opera sua & allora hauea da gloriarsi in se stesso, è non in altrui.

5 כֵּל גִּיר מִוְבָּלָא
דְּנִפְשָׁה יִשְׁקוֹל:

Imperache ciascum portarà il suo fardello.

6 וְשִׁתְּוִתְךָ הִיוּ הוּ דְּשִׁמְעַ
מִלְּתָא לְהוּ מִן דְּמִשְׁמִיעַ
לֵה בְּכִלְהוֹן טִבְתָּא:

Colui che è instrutto ne la Parola facia partecipe da tutti i beni colui che lo instruisce.

7 לֹא תִטְעוּן אֱלֹהָא לֹא
מִתְּבוּחַ מִדִּם דִּירַע גִּיר כִּד
אָנְשָׁא הוּ הוּ חִצְד:

Non s'ingannate, l'idio non si lascia schernire: perche cio che l'huomo hauea seminato quello mettera similmente.

8 מִן דְּבִסְרָא וְרַע מִן בִּסְרָא
חֲבֵלָא הוּ חִצְד וּמִן דְּכִרּוּחַ
וְרַע מִן רוּחָא חִיָּא דְּלִעֲלֵם
יְחִצְד:

Imperache chi semina ne la sua carne, mieterà etiando de la carne corruptione: ma chi semina ne lo spirito, mieterà de lo spirito vita eterna.

9 וְכִד עֲבִדְנִין דְּטִב לֹא הוּת
מֵאַמָּא לֹא יְהוָה גִּיר וּבְנָא
דְּחִצְד וְלֹא תֵאמְרוּ לֹא:

Non ci stanchiamo punto nel benfare: perciocche al proprio tempo mieteremo se non ci stancaremo.

2 סִבְלוֹ אִישׁ אֶת־סִבְלוֹת לֵיעָהוּ
וְכִכָּה תִמְלִאוּ אֶת־חֻזְרֵת הַמִּשְׁתִּינָה:

Lleuad los vnos las cargas de los otros: y cumplid anfi la Ley del Christo.

3 וְאַם אִישׁ מִתְחַשֵּׁב כִּי יֵשׁ
הוּא מֵאַמָּה וְהוּא בְּמֵאֵן זֶה הוּא
מִפְתָּח אֶת־נִפְשׁוֹ:

Porque elque estima de si que es algo, no siendo nada, à si mismo se enganna.

4 וּמַעֲשֵׂהוּ כָל־אִישׁ יִבְחַן בְּנִפְשׁוֹ
וְאִו' בְּנִפְשׁוֹ לְבָדָה יִהְיֶה לוֹ כְּבוֹדוֹ
וְלֹא בְּאַחֵר:

Ansi que cada vno examine su obra, y entonces en si mismo tendra la gloria, y no en otro.

5 כִּי כָל־אִישׁ יִסְבֵּל אֶת־
סִבְלוֹ:

Porque cada qual lleuara su carga.

6 וְהַשׁוֹמֵעַ דְּבַר יֵאָצִיל מִכָּל־
טוֹבָתוֹ לְאִשְׁרֵי יוֹרְגֵי:

Y elque es instruydo en la palabra communique todos los bienes à quel lo instruye.

7 אֶל־תִּתְעוּ כִּי אֱלֹהִים לֹא
מִתְחַל כִּי אִשְׁרֵי יוֹרַע הָאָדָם
אִתְּו יִקְצֹד:

Nohos enganneys, Dios no puede ser escarnecido, que todo loque el hombre sembrare, esso rambien segará.

8 כִּי חוֹרַע בְּבִשְׂרוֹ מִבִּשְׂרוֹ יִקְצֹד
אֶת־הָאֲבֵדָה וְהוֹרַע בְּרוּחַ מְרוּחַ
יִקְצֹד אֶת־חַיֵּי עוֹלָם:

Porque elque siembra, en su carne, de la carne segará corrupcion: mas elque siembra en el Espiritu, del Espiritu segara vida eterna.

9 וְלֹעֲשׂוֹת טוֹב אֶל־גִּיעָה כִּי
בְּעִתְּוִתֵּנוּ נִקְצֹד לֹא גִיעָה וְלֹא
גִּיעָה:

Item, No falcemos de bien hazer, que à su tiempo segaremos, si no vuieremos faltado.

2. Ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε, καὶ ὁ ἕκαστος ἀνασφραγήσεται τὸ ὄμωσός τοῦ Χριστοῦ.

Portez les charges des autres, & ain- si accomplissez la Loy de Christ.

3. Εἰ γὰρ δοκεῖ τις σιμῶναι τι, μηδὲν ὧν, ἐαυτὸν φρουραποιᾷ.

Car si quelcun cuide estre quelque chose, comme ainfi soit qu'il ne soit rien, il se deçoit soi mesme par la fantasia.

4. Τὸ δὲ ἕκαστος ἐαυτοῦ δοκιμαζέτω ἡ κατὰ τὸ εἶς ἐαυτοῦ μόνον τὸ καύχημα ἔξει, καὶ οὐκ εἰς τὸν ἕτερον.

Mais que chacun esprouue son ceu- ure: & alors il aura dequoi se glorifier en soi-mesme seulement, & non point en autrui.

5. Ἐκαστος τὸ ἴδιόν φερεῖται βάρος.

Car chacun portera son propre far- deau.

6. Κοινωνεῖται δὲ ὁ κατηχησάμενος τὸν λόγον, τῷ κατηχῶντι, ἐν πᾶσι τοῖς ἰσχυρίσιν.

Que celui qui est enseigné en la pa- role, face participant de tous ses biens celui qui l'enseigne.

7. Μὴ παύεισθε, θεὸς ὁ μὴ κατα- ελίσσει. ὁ γὰρ ἐὰν σπείρῃ σπέρμα- τος, τὸ εἶδος καὶ τὸ μέτρον.

Ne vous abusez point, Dieu ne peut estre moqué: car ce que l'homme aura semé, il le moissonnera aussi.

8. Ὅτι ὁ σπείρων εἰς τὴν σαρκὰ ἐαυτοῦ ὅκα ὁ σπείρων εἰς τὴν φθο- ράν. ὁ δὲ σπείρων εἰς τὸ πνεῦμα, ὅκα τὸ ἀνίκητον καὶ τὸ ἀθάνατον.

Car qui seme à sa chair, il moisson- nera aussi de la chair corruption: mais qui seme à l'Esprit, il moissonnera de l'Esprit vie eternelle.

9. Τὸ δὲ καλὸν ποιῶν τις μὴ ἐκ- πανδύμενος καὶ ἡμεῖς ἰδίῳ τῷ σπέρ- ματι μὴ ἐκλυόμενοι.

Or ne nous anouchalifions point en bien faisant: car nous moissonnerons en la propre saison si nous ne deuenons point lâches.

2. Alter alterius onera portate: & sic adimplebitis legem Christi.

Beare ye one anothers burden/ and so fulfill the Law of Christ.

3. Nam si quis existimat se aliquid esse, cum nihil sit: ipse se seducit.

For if any man seeme to him selfe / that hee is some what / when he is nothing / hee deceiveth him selfe in his imagination.

4. Opus autem suum probet unusquisque & sic in semetipso tantum gloriam habebit, & non in altero.

But let every man proue his owne wort / and then shall he have rejoycing in himselfe onely and not in another.

5. Vnusquisque enim onus suum portabit.

For every man shall beare his owne burden.

6. Communicet autem is qui catechizatur verbo, ei qui se catechizat, in omnibus bonis.

Let him that is taught in the word / make him that hath taught him / partaker of all his goodes.

7. Nolite errare: Deus non irridetur. Quae enim seminauerit homo, haec & metet.

Be not deceived: God is not mocked: for whatsoever a man soweth / that shall he also reape.

8. Quoniam qui seminat in carne sua: de carne & metet corruptionem, qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam aeternam.

For he that soweth to his flesh / shall of the flesh reape corruption: but he that soweth to the spirit / shall of the spirit reape life everlasting.

9. Bonum autem facientes, non deficiamus, tempore enim suo metemus non deficientes.

Let vs not therefore be wearye of well doing: for in due season we shall reape / if we faint not.

2. Einer trage des andern Last/ So werdet jr das Gesetz Christi erfüllen.

Den ene bare den andens Byrde / saa opfylde i Christi Lov.

3. So aber sich jemand leset düncken/ er sey etwas / so er doch nichts ist/ der betreuget sich selbst.

De der som nogen lader sig tycke / at hand er noget / der som hand dog intet er / hand besuiger sig self.

4. Ein jeglicher aber prüfe sein selbst werck/ vnd als denn wird er an ihm selber ruh'm haben / vnd nicht an einem andern.

Men huer proffue sin egen gerning / oc da skal hand haffue Roff aff sig self / oc icke aff en anden.

5. Denn ein jeglicher wird seine Last tragen.

Ehi huer skal bare sin Byrde.

6. Der aber vnterrichtet wird mit dem Wort/ der theile mit allerley gutes dem/ der in vnterrichtet.

De den som bliffuer vnderuist med Ordet / hand skal dele allehonde Gaat med den / som hannem vnderuifer.

7. Irret euch nicht / Gott leset sich nicht spotten. Denn was der Mensch säet/ das wird er erndten.

Garer icke vild / Gud lader sig icke spaaere. Ehi huad som ir Menneiste saae / det skal hand høste.

8. Wer auff sein fleisch sät et/ der wird von dem fleisch das verderben ernden. Wer aber auff den Geist sät/ der wird von dem Geist das ewige Leben ernden.

Huo som saae i sit Rod / hand skal høste forderffuelse aff Rodet. Men huod som saae i Aanden / hand skal høste det ewige Liff aff Aanden.

9. Lasset vns aber gutes thun / vnd nicht müde werden / Denn zu seiner zeit werden wir auch erndten / ohne auffhören.

Lader oss oc gode Gaat / oc icke bliffue trætte / Ehi vi skulle oc høste i sin tid / uden afflabelse.

2. Geden druzhcho brēmēna nestē / a tak naplnijte zakon Krysnuow.

Jedni drugich brzemiona nos sice / a tak wypelniajcie zakon Krysnuow.

3. Neb domnijwasi se kdo / czy by nēco byl / a nie negsa / tako wy sam sebed swodij.

Abowtem test sie kto sobie zda byc czym / gdyz nie nie test / tego wymysle go samego osuawa.

4. Ale dija swēho z kus gedenkajdy / a tak sam w sobie toliko chwālu misji bude / a new ginēm.

A kady ntech sprawy swotej doświadcza / tedy w sobie samym przechwalanie mied bedzie / a nie w drugim.

5. Neb gedenkajdy brimē swē ponese.

Abowtem kady swote brze mte ponese.

6. Zde luogz se pak ten ktery naučenij prigijma w Slowu / s tijn od toho naučenij beke / w sijn swym statem.

Przyjm ntechay wycza wby / sich do ten ktery bywa nuczany w slowie / temu ktery go nuczaj.

7. Nemyle se / Bzdy nebud po smijwan Neb coz koli bu / despi slowe / to bude y jiti.

Nie bladzie / Bog ci nie bywa posmiewany / abowiem co bys folwte skal slowe / to taz jac bedzie.

8. A kdoz rozshwa w kle swem / z kila take jiti bude poruszenij: ale kdoz rozshwa w Duchu / z Ducha jiti bude jiwot wēny.

Wo ktery sie ciatu swemu / z ciata jac bedzie zgintenie / A kory za s sie duchowi / z ducha jac bedzie jiwot wēny.

9. A dobre linije / newsta wayme: neb takem swym jist budeme newstawagije.

A dobre czyniac nie badzmy leniwemi / abowiem ciatu swego jac bedzemy / test nie wstātemy.

10 השא הכיל עד זבנא
אית לו נפלות טבתא לות
כל נש ויתראייר לות פני
פיתא דהימותא :

*Adunque mentre che noi habbiamo
tempo, facciam bene à tutti, e massima-
mente à i domestici de la fede.*

11 חו איליו פתיבו פתבת
לכו באידי :

*Voi vedete quanto gran lettera io
v'ho scritta di mia mano.*

12 איליו דצביו דישתבהרון
בבסרא חנו אלציו לכו
דתגורון הכלחוד פוקיפה
דמשיחא לא יתדפיו :

*Tutti quelli che vogliono haver buo-
na apparenza ne la carne, essi si costringo-
no à circunciderui, solamente à fine di
non esser perseguitati per la croce di Christo.*

13 אף לא ציר חנו הליו
דגוריו נטריו נמוסא אלא
צביו דתגורון דבבסרכו
דילכו ישתבהרון :

*Imperche ne ancor essi che si circon-
cideno, offeruano la Legge : ma vogliono
che s'ei circuncidate, per gloriarsi ne
la vostra carne.*

14 לי דיולא יהוה לי
דאשתבהר אל לאו בו
פוקיפה דמיו יסוע מ
משיחא דבה עלמא זקור
לי ואנא זקור אנא ל
לעלמא :

*Ma à me non auuenga gia ch'io mi
glorij, se non ne la croce del nostro Signor
Iesus Christo : per cui il mondo è crucifis-
so à me, & io al mondo.*

15 לא ציר גורתא איתיה
מדיסולא עירלותא אלא
בריתא חדתא :

*Perciòche in Christo Iesus, nè la
Circoncisione nè il Preputio val niente :
ma la nuoua creatura.*

10 על כל ביהות לנו העלת נפעל
טובה אל כלם ויתר אל בית
האמונה :

*Ansi que entretanto que tenemos tiempo
hagamos bien à todos : y mayormente à los do-
mesticos de la fe.*

11 ראי פמה ספרים כתבתי
אלכם בידי :

*Mirad que larga carta hos he escripto de mi
mano,*

12 כל אשר הפצו להתהלל
בבשר אלה יאלצונכם להמול
בלבד פן בתמורדי המשיח
תדבון :

*Todos los que quieren agradar en la carne,
estos hos constriñen à circuncidarhos : sola-
mente por no padecer la persecucion de la Cruz
del Christo.*

13 כי המולים אינם שומרים
את החוקה כי הם הפצים
להמול אתכם אשר בבשרכם
יתהללון :

*Porque ni aun los mismos que se circun-
dan, guardan la Ley : mas quieren que hos circun-
cideys vosotros, por gloriarse en vuestra carne.*

14 ואני חלילה לי כי אתהלל
אפס בתמורדי אדנינו ישוע
המשיח אשר בו חוקע לי העולם
ואני חוקעתי לעולם :

*Mas lexos estè de mi gloriarme, si no en la
Cruz del Sennor nuestro Iesus el Christo : por el
qual el mundo me es crucificado à mi, y yo al
mundo.*

15 כי בישוע המשיח איננה
מזכרת המולה וגם איננה
העולה כי הם בריאה חדשה :

*Porque enel Christo Iesus, ni la Circuncision
vale nada, ni el capullo : si no la nueua criatura.*

5.

10. Ἄρα οὖν ὡς ἔχουσιν ἄρχοντα,
ἀγαθὰ ποιεῖτε τοῖς ἀγαθοῖς τοῖς οἰκείοις
τοῖς, μάλιστα δὲ τοῖς οἰκείοις
τῆς πίστεως.

*Parquoi pendant que nous auons le
temps, faisons bien à tous : mais princi-
palement aux domestiques de la foy.*

11. Ἰδοὺ περὶ πολλῆς ἐμῆς γραμμά-
τος ἐγγράψα τῇ ἡμῶν χερί.

*Vous voyez quelles grandes lettres
ie vous ai escriptes de ma propre main.*

12. Ὅσοι θέλουσιν ὁμορφώσασθαι
ἐν σαρκί, & τοὶ ἀναγκάζουσιν ὑμᾶς
περιτεμεῖσθαι, μόνον ἵνα μὴ τῷ
σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ διακωλύνηται.

*Tous ceux qui cherchent belle appa-
rence en la chair, sont ceux qui vous
contraignent d'estre circoncis : afin seule-
ment qu'ils n'endurent perfection pour
la croix de Christ.*

13. Οὐδὲ γὰρ οἱ περιτεμνόμενοι
ἀντιθέμει φυλάσσουσιν ἄλλα ἢ
λουσθὲν ὑμᾶς περιτεμεῖσθαι, ἵνα ἐν
τῇ ὑμετέρᾳ σαρκὶ καυχῶσθαι.

*Car ceux-la mesmes qui sont circon-
cis, ne gardent point la Loy : mais ils
veulent que vous soyez circoncis, afin
qu'ils se glorifient en vostre chair.*

14. Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι
οἱ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ κυρίου ἡμεῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' ὃ ἡμεῖς κρυσμ-
σώμεθα, καὶ τὸ τῷ κρυσμῷ.

*Mais quand à moi, ie n'em'aduiene
que ie me glorifie si non en la croix de
notre Seigneur Iesus Christ, par lequel
le monde m'est crucifié, & moi au mon-
de.*

15. Ἐν ἡμεῖς Χριστῷ ἡμεῖς οὐκ ἐπι-
τομή τι ἔχοντες, ἢ ἀκροβυστία, ἀλ-
λὰ κατὰ κτίσιν.

*Caren Iesus Christ ni circoncision
ni prepuce n'aucune vertu, mais la nou-
uelle creature.*

10. Ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei,

While we have therefore time / let us doe good vnto all men / but specially vnto them / which are of the house hold of faith.

11. Videte qualibus literis scripsi vobis mea manu.

Ye see how large a letter I haue written vnto you with mine owne hand.

12. Quicumque volunt placere in carne: hi cogunt vos circumcidi, tantum ut crucis Christi perfectionem non patiantur.

As many as desire to make a faire shewe in the flesh / they constrain you to be circumcised / onely because they would not suffer persecution for the crosse of Christ.

13. Neque enim qui circumciduntur, legem custodiunt, sed volunt vos circumcidi: ut in carne vestra gloriantur.

For they themselves which are circumcised / keepe not the Lawe / but desire to haue you circumcised / that they might reioyce in your flesh.

14. Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi: per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.

But God forbid that I should reioyce / but in the crosse of our Lorde Iesus Christ / wherein the world is crucified vnto me / & I vnto the world.

15. In Christo enim Iesu neque circumcisio aliquid valet, neque praputium: sed nova creatura.

For in Christ Iesus neither circumcision anie thing / nor praputium / but a new creature.

10. Als wir nun zeit haben / so lasset vns gutes thun an jederman / allermeist aber an des Glaubens genossen.

Den stund wi hassue nu tid / da lader off gære Gaar imod huer mand / oc allermeist imod Troens tilhengere.

11. Sehet / mit wie vilen Worten habe ich euch geschrieben mit eigener Hand.

Seer / met huor mange ord ieg hassuer screffuit eder til met min egen haand.

12. Die sich wöllen an genem machen nach dem Fleisch / die zwingen euch zu beschneiden / allein daß sie nicht mit dem Creuz Christi verfolget werden.

De som sig vilte gære behagelige effier Rodet / de rutinge eder til at omstærte / aleniste at de skulle icke forfølge met Christi Kaarff.

13. Denn auch sie selbs / die sich beschneiden lassen / halten das Gesetz nicht / Sondern sie wöllen / daß jr euch beschneiden lasset / auff daß sie sich von eivrem fleisch rühmen mögen.

Ehi at ocsaa de selff / som lade sig omstære / holde icke loven / Men de vilte / at i skulle lade omstære eder / Paa det de kunde rose sig aff eders Rod.

14. Es sey aber ferne von mir rühmen / denn allein von dem Creuz vnsers H E X X N Jesu Christi / durch welchen mir die Welt gecreuziget ist / vnd ich der Welt.

Men det vere langt fra / at ieg skal rose mig / vden aleniste aff vor H E X X N Jesu Christi Kaarff / Formedest huilcken Verden er mig kaarffest / oc ieg Verden.

15. Denn in Christo Jesu gilt weder Beschneidung noch Vorhaut et was / sondern eine neue Creatur.

Ehi at i Christo Ihesu gelder huercken Omstærte / se eller Forhud noget / men ic nye Creature.

10. Protoż dokawadź čas mame / cinnie dobre wssiem / a zwłászt domaćym Wiary.

Przeto tedy y okiejas mamy / badzmy dobrotliwymy przeciwko wssiem / a nawietey przeciwko domownikom wiary.

11. Wistecz jakę gsem listy psalwam rukau swau.

Widzicie iakom dlugie listy wampisal reka moja.

12. Neb ti kiejz chetgij se ciele sine lijbiti / nutij was abyście se obkeżowali / gedinę aby protestuensiwy Křiže Křystowa neupřeli.

Ktorzykolwiec chce zdac se ozdobnymi w cieles / ci przymusiata was abyście se obrzezali / tchyo aby dla Křysta Křistowego przesladowani nie cierpieli.

13. Nebo ani ti / kiejz se obkeżugij / zakon zachowawagij / alechij abyście se obkeżowali / aby se telem wassym chlubili.

Nbowiem y sami ktorzy bywata obrzezani / zakonu nie zachowwata / ale chce abyście se obrzezali / zeby sie z ciela waszego chlubili.

14. Ale odemne to odstup / atbych se w tem chlubil / gedinę w Křiži Pana nasseho Jezisse Křysta / strze kiejzhož Swětim vkeřizowan gest / a ja swětu.

Anie day tego Boze abym se chlubil / tedno w Křystu Pana nasseho Jesu Křysta / przez korego swiat mnie jest vkeřizowan / a ja swětu.

15. Neb w Křystu Jezisse za nic nestogij obkeřizowanij / ani neobkeřizowanij / ale nowe Stworēnij.

Nbowiem w Křystu Jezisse / ani obrzezanie nie mae wazy / ani neobrzezanie / ale nowe stworzenie.

16 ואליו פלחנא שבילא
שלמיו שלמא יהוה
עליוהו ורחמא ועל יסדו
דאלהא :

*Et tutti quelli che cammineranno se-
condo questa regola, pace e misericordia
sia sopra essi, e sopra l'Israël di Dio.*

17 מכיל לי אנא עמלא
לא ירמא אנא גיר כו
ביתמיה דמרו ישוע מ
משיחא דמרי שקיל אנא :

*Quanto al resto, niuno mi porga mo-
lesta, perche io porto nel corpo mio le bol-
le del Signor Iesus.*

18 טיביתה דמרו ישוע
משיחא עם רוחכו אחי
אמין :

*Fratelli, La gracia del nostro Signor
Iesus Christo sia con lo Spirito vostro, A-
men.*

שלמות אנרתא דלוג
גלטיא דאתכתבת
מן דהושא :

16 ובמה בשביל הזה מהלכים
שלום עליהם ורחמיה ועל
ישראל אלהים :

*Y todos losque anduieren conforme à esta
regla, la Paz y la Misericordia de Dios será sobre
ellos, y sobre el Israel de Dios.*

17 ועל הדברים האלה איש
לא יגיעני כי סובל אני את
רשמי אדנינו ישוע בגופתי :

*De aqui adelante nadie me sea molesto:
porque yo traygo en mi cuerpo las fennales del
Sennor Iesus.*

18 תחנת אדנינו ישוע המשיח
יהי עם רוחכם אחי אמר :

*La gracia del Sennor Iesus el Christo, sea
Hermanos, con vuestro Espiritu, Amen.*

אל גלטים נכתבה מן
דהומה :

5.

16. Καὶ ὅσοι τῷ παντὶ τῷ εὐα-
γγελίῳ, εἰς τὴν εὐ-
χὴν, καὶ ἐπὶ τῷ Ἰσραὴλ τοῦ Θεοῦ.

*Et tous ceux qui marcheront selon
cette reigle, paix soit sur eux & miseri-
corde, & sur l'Israël de Dieu.*

17. Τῷ λοιπῷ, ὅπως μοι μηδὲς
παραχάτω· ἐγὼ γὰρ τὰ σημάδια
τοῦ κυρίου Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματί μου
βάσω.

*Au demeurant que nul ne me don-
ne fâcherie: car ie porte en mon corps
les flestriffures du Seigneur Iesus.*

18. Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν,
ἀδελφοί, ἀμήν.

*Freres, la grace de nostre Seigneur
Iesus Christ soit avec vostre esprit, A-
men.*

Πρὸς γαλάτας ἐγραφή ἀπὸ
Ρώμης.

AD GALATAS

CAP. VI.

16. Et quicumque hanc regulam secuti fuerint, pax super illos, & misericordia, & super Israel Dei.

And as many as walke according to this rule / peace shalbe vpon them / and mercy & vpon the Israel of God.

17. De cetero nemo mihi molestus sit, ego enim stigmata Domini Iesu in corpore meo porto.

From henceforth let no man put mee to busines: for I beare in my body the marks of the Lord Iesus.

18. Gratia Domini nostri Iesu Christi, cum spiritu vestro, fratres, Amen.

Brethren / the grace of our Lorde Iesus Christ be with your spirit / Amen.

Ad Galatas.

Missa fuit à Roma.

An die Galater.

Das VI. Capitel.

16. Vnd wie vil nach diser Regel einher gehen / über die sey fride vnd barmherzigkeit / vnd über den Israel Gottes.

De saa mange som gaa frem effter denne Regel / offuer dem vere Fred oc Barmhertighed / oc offuer Guds Israel.

17. Hinfort mache mir niemand weiter mühe / denn ich trage die maalzeichen des HERRN Iesu an meinem Leibe.

Her effter gore mig ingen ydermere wmage / Ich teg bar vor HERRN Iesu Mercktegeni mit legeme.

18. Die gnade vnsers HERRN Iesu Christi sey mit ewrem Geist / lieben Brüder / Amen.

Vor HERRN Iesu Christi Naade vere met eders And / lare Brodre / AMEN.

An die Galater gesandt
von Rom.

A Galatuom.

Kapitola VI.

16. A kćikij kćoli kćto zprawy budau nāsledowati / pćisgde na nć pokog / a miłosrdenstwi / y na lid Izrahelstć Bożij.

A kćorzy kćolwieć tym sposobem postępować beda / pokoy bedzie nad nimi / y miłosierdzie / y nad Izraelem Bożym.

17. Giż pał pćotom żadnć mi kćżkći nćciń. Nćbć yń giż wy Pána nāsćho Gćiżi Kćyśia na tćle mćm noszym.

Żć potym nćchay mi żaden kćopo rću nć żadawa / ćbowiem śa pćistń Pána Jezusowe na ciele mćm nosze.

18. Miłosć Pána nāsćho Gćiżi Kćyśia budź ś Dućhem wasszym Bractć / Amen.

Żćść Pána nāsćgo Jezusć Kćyśusć / nćch bedzie brćcia ś Duchem wasszym. Amen.

Skonawć se Eplćstola Śwaćtćho Pawła kć Galatuom / a Kćijma poslanć.

